

ይህ የጥናት መምሪያ
የሚያተኩረው በቤተ ክርስቲያን
አገልግሎት ላይ በተሰማሩ
ሰዎች ላይ ሲሆን የጥናት
መምሪያውን በብዙ የተለያዩ
መንገዶች መጠቀም ይቻላል።
በግል የእግዚአብሔርን ቃል
ለማጥናትም ሆነ በአዋቂዎች
የሰንበት ትምህርት ቤት ወይም
በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት
ቤት መጠቀም ይቻላል።

ይሁንና መምሪያው የተዘጋጀው
በትምህርተ-መለኮት ማስፋፊያ
(ት.መ.ማ) መልክ ነው።
በመሆኑም ይህ መጽሐፍ
መምህርን ተክቶ ስለ መጽሐፍ
ቅዱስ ትምህርተ-መለኮት
ወይም አገልግሎት ለተማሪው
ጠቃሚ ትምህርቶችን
ያስተላልፋል። ተማሪው በዚህ
የጥናት መጽሐፍ እየተመራ
ጥያቄዎችን በመመለስና
የተማሪውን ከሕይወቱ ጋር
በማዛመድ በቀን አንድ ሰዓት
ያህል ጊዜ ያላልፋል።

ከሁሉም የላቀ ትርፍ
የሚገኘው ደግሞ ተማሪዎቹ
በላምንት አንድ ቀን
ተሰባስበው የተማሩትን
ሲከልሱና የእግዚአብሔር ቃል
እንዴት ካሉበት ሁኔታ ጋር
እንደሚዛመድ ሲወያዩ ነው።

የአዲስ ኪዳን

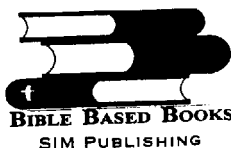
የጥናት መምሪያና ማብራሪያ

በትምህርተ መለኮት ማስፋፊያ (ት.መ.ማ)
መልክ የተዘጋጀ

1ኛ መጽሐፍ

ጽሑፍ፡- በቲም ፌሎስ
ትርጉም፡- በግርማዊ

የመጀመሪያ እትም 1996 ዓ.ም (2004 A.D.)

መጽሐፍ ቅዱስን መሠረት ያደረጉ መጻሕፍት

የኤስ አይ ኤም ሥነ ጽሑፍ ክፍል
የፖ.ሣ.ቁጥር 127
አዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ

ማውጫ

ገጽ

ትምህርት አንድ፡ የብሉይና የአዲስ ኪዳን ዐበይት ጭብጦች	1
ትምህርት ሁለት፡ ግዛተ ዐፄዎች.....	31
ትምህርት ሦስት፡ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትና ወንጌላት	66
ትምህርት አራት፡ የወንጌላት ስምምነት እና የኢየሱስ ሕይወትና ትምህርቱ	88
ትምህርት አምስት፡ የማቴዎስ ወንጌል 1-4:11	123
ትምህርት ስድስት፡ የማቴዎስ ወንጌል 4:12-7	156
ትምህርት ሰባት፡ የማቴዎስ ወንጌል 8-13	194
ትምህርት ስምንት፡ የማቴዎስ ወንጌል 14-25	232
ትምህርት ዘጠኝ፡ የማቴዎስ ወንጌል 26-ማርቆስ 4	275
ትምህርት አሥር፡ የማርቆስ ወንጌል 5-16	303
ትምህርት አሥራ አንድ፡ የሉቃስ ወንጌል 1-5	334
ትምህርት አሥራ ሁለት፡ የሉቃስ ወንጌል 6-14	368
ትምህርት አሥራ ሦስት፡ የሉቃስ ወንጌል 15-24	402
ትምህርት አሥራ አራት፡ የዮሐንስ ወንጌል 1-4	439
ትምህርት አሥራ አምስት፡ የዮሐንስ ወንጌል 5-13	473
ትምህርት አሥራ ስድስት፡ የዮሐንስ ወንጌል 14-21	507
ትምህርት አሥራ ሰባት፡ የሐዋርያት ሥራ 1-5	530
ትምህርት አሥራ ስምንት፡ የሐዋርያት ሥራ 6-15:35	563
ትምህርት አሥራ ዘጠኝ፡ የሐዋርያት ሥራ 15:36-28	602
የጽሕፈት ሥራ ተግባር	603
ካርታዎች	

ትምህርት አንድ

አንድ የልቦለድ መጽሐፍ ለማንበብ ትፈልጋለህ እንበል። በዚህን ጊዜ የመጽሐፉን የመጀመሪያ ምዕራፍ ብቻ እንዳንበብህ የታሪኩን አጀማመር ልታውቅ ትችላለህ። ታሪኩ እንዴት እንደ ተጠናቀቀ ግን ልታውቅ አትችልም። ከእያንዳንዱ ምዕራፍ አንዳንድ ገጽ ብታነብ ደግሞ ስለ ታሪኩ አጠቃላይ አሳብ ይኖርሃል። ነገር ግን በመጽሐፉ ውስጥ የሚገኙትን ከንዋኔዎች በትክክል ልትረዳ አትችልም። ወይም ደግሞ የመጽሐፉን ሁለተኛ ክፍል ብቻ ብታነብ ደግሞ፤ አንዳንድ ነገሮች ለምን በዚያ መንገድ እንደ ተጻፉ ለማወቅ የተለያዩ ጥያቄዎችን ማንሣት ትጀምራለህ።

1ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ከላይ በተጠቀሰው መሠረት አንድን የልቦለድ መጽሐፍ ስታነብ፤ በአእምሮህ ውስጥ የሚመጡ ጥያቄዎችን ዘርዝር። ለ) ብዙ ሰዎች መጽሐፍ ቅዱስን ከላይ በተጠቀሰው መንገድ የሚያነቡት ለምንድን ነው? ሐ) ሰዎች የእግዚአብሔርን ቃል ለማወቅ በሚፈልጉበት ጊዜ ሙሉውን ታሪክ ካልተረዱ ምን ዓይነት ችግር ሊከሰት ይችላል ብለህ ታስባለህ?

መጽሐፍ ቅዱስ «የእግዚአብሔር ታሪክ ነው»። ይህ ታሪክ እግዚአብሔር ስለ ራሱ፣ ስለ ሰው ልጆችና በሁለቱ መካከል ስላለው ግንኙነት የተናገረበት እውነተኛ ታሪክ ነው። የሚያሳዝነው ታዲያ የእግዚአብሔርን ታሪክ በአግባቡ የሚያነቡ ብዙ ክርስቲያኖች አለመኖራቸው ነው። መንፈስ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል እንዲነበብ በሚፈልገው መንገድ በማንበብ ፈንታ፤ እነርሱ የሚወዱትን ክፍሎች ብቻ ያነብባሉ። ከዚህም የተነሣ ብዙ ክርስቲያኖች እጅግ ጠቃሚ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎችን ገለል አድርገው ይተዋሉ። ይህም ስለ እግዚአብሔርና ከሰዎችም ጋር ስላለው ግንኙነት ግራ የተጋባ ነገር ውስጥ እንዲገቡ ያደርጋቸዋል።

ከዚህ በፊት የእግዚአብሔር ታሪክ የመጀመሪያ ክፍል የሆነውን ብሉይ ኪዳንን አጥንተናል። በዚህ የትመማ መጽሐፍ ደግሞ አዲስ ኪዳንን እንመለከታለን። አዲስ ኪዳን፤ እግዚአብሔር ከሰዎች ጋር ስለሚያደርገው ግንኙነት መንፈስ ቅዱስ የሚሰጠን የመጨረሻው ትምህርት ነው። መደምደሚያ እንደ መሆኑ መጠን፤ እጅግ አስፈላጊ የሆነ የታሪኩ ክፍል ነው። እግዚአብሔር ከልጆቹ ጋር የሚደረገውን ግንኙነት ለማወቅ ከፈለግን በአዲስ ኪዳን ውስጥ የሚገኙትን 27 መጻሕፍት በሚገባ መረዳት አለብን።

የአዲስ ኪዳን ጥናታችን ወደ 40 ሳምንት ይወስድብናል። ሁለት የጥናት መጻሕፍት የሚኖሩን ሲሆን፤ የመጀመሪያው ጥናት ስድስት የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትን ይሸፍናል። ሁለተኛው ደግሞ የተቀሩትን የአዲስ ኪዳን ክፍሎች ያካትታል። በዚህ ጥናታችን በአዲስ ኪዳን ውስጥ የሚገኙትን ዐበይት ትምህርቶች በሙሉ ለመረዳት እንሞክራለን። በተጨማሪም፤ መንፈስ ቅዱስ ለአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች ሊያስተላልፍ የፈለገውን መልእክት እንዲገልጥልን እየተማጠንን እያንዳንዱን መጽሐፍ አጠር አጠር አድርገን እንመለከታለን። የእግዚአብሔርን ቃል ማጥናት ብቻ ሳይሆን ዛሬ በሕይወታችን ተግባራዊ ማድረግ ስላለብን፤ የአዲስ ኪዳንን እውነቶች ወስደን ከሕይወታችን ጋር ለማዛመድ እንጥራለን። እግዚአብሔር በሚፈልገው መንገድ ልባችን ከእርሱ

ጋር እንዲዛመድ ሳናደርግ ዝም ብለን ስለ እግዚአብሔር ማጥናቱ ፋይዳ የለውም። ስለሆነም፤ ቃሉን በምናነብበት ጊዜ ሳሙኤል እንዳለው፤ «... ባሪያህ ይሰማልና ተናገር » ልንል ይገባል (1ኛ ሳሙ. 3፡9-10)።

ቀጥለህ የጥያቄዎቹን መልስ በደብተር ላይ ጻፍ። የመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት ከሌለህ ለጥናትህ ስለሚረዳህ መግዛት ይኖርብሃል። አዲሱ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉምና የእንግሊዝኛ መጽሐፍ ቅዱስ ካሉህ ለጥናትህ ተጠቀምባቸው።

ጥናትህን ፍሬያማ ለማድረግ እያንዳንዱ ትምህርት በአራት ወይም በአምስት ቀናት ተከፍሎ የተመደበ ነው። የእያንዳንዱን ዕለት ትምህርት በአንድ ቀን ለማጠናቀቅ ሞክር። አንዳንዱ ትምህርት ከሌሎቹ ስለሚረዝም፤ ከሳምንታዊ ስብሰባው በፊት ጥናትህን ለማጠናቀቅ በቂ ጊዜ መመደብ ይኖርብሃል። በትምህርቶቹ ውስጥ አያሌ የማጣቀሻ ምንባቦች አሉ። «አንብብ» የሚል የተጻፈባቸውን ጥቅሶች የግድ ማንበብ ይኖርብሃል። እንደዚህ የሚል ማሳሰቢያ የሌለባቸውን ግን ጊዜ ካለህ ብቻ ልታነባቸው ትችላለህ።

የመጀመሪያዎቹ አራት ትምህርቶች ስለ አዲስ ኪዳን አንዳንድ ጠቃሚ አሳቦችን ያስጨብጡሃል። ምንም እንኳ እነዚህ አሳቦች አዲስና አስቸጋሪ ቢሆኑብህም፤ ለመረዳት ግን የተቻለህን ጥረት አድርግ። ከዚህ ጥናት ዓላማዎች አንዱ ተማሪው አዲስ ኪዳንን ሙሉ በሙሉ እንዲያነብ መርዳት ነው። ስለሆነም፤ ተማሪው እንዲያነብ የተጠየቀውን ክፍል በሙሉ ማንበብ አለበት። በአጠቃላይ ፈተና ወቅት ተማሪው የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትን ሙሉ በሙሉ ማንበብ አለማንበቡን እንዲገልጽ ይጠየቃል።

(ማስታወሻ፡- በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የቀረቡት ታሪኮች ሁሉ መንፈሳዊ እውነቶችን ለማብራራት የተዘጋጁ እንጂ፤ እውነተኛ ገጠመኞች አይደሉም።)

የመጀመሪያ ቀን፡ የብሉይና አዲስ ኪዳናት ዐበይት ጭብጦች

መጽሐፍ ቅዱስ በዓለም ውስጥ ከሚገኙ መጻሕፍት ሁሉ እጅግ ልዩ መጽሐፍ ነው። መጽሐፍ ቅዱስን ጽፎ ለመጨረስ 1500 ዓመታት ፈጅቷል። ከአራት ዘፍጥረት እስከ አራት ዘዳግም ያሉት የመጀመሪያዎቹ መጻሕፍት የተጻፉት በ1400 ዓ.ዓ. አካባቢ ነበር። የመጨረሻው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል የሆነው የዮሐንስ ራእይ የተጻፈው በ100 ዓ.ም አካባቢ ነበር። መጽሐፍ ቅዱስ የ66 ልዩ ልዩ መጻሕፍት ስብስብ ሲሆን፤ የደራስያኑም ቁጥር ቢያንስ 45 ይሆናል። ከእነዚህ መጻሕፍት መካከል አንዳንዶቹ የታሪክ መጻሕፍት ሲሆኑ፤ ሌሎቹ ደግሞ ግጥሞችን ያካተቱ ናቸው። ለግለሰቦችና ለአብያተ ክርስቲያናት የተጻፉ ደብዳቤዎችም ይገኙባቸዋል። መጽሐፍ ቅዱስ በረጅም ጊዜ ውስጥና በብዙ ደራስያን አማካይነት የተጻፈ በመሆኑ ብዙ የሚጋጩ አሳቦችና ስሕተቶች ይኖሩታል ብለን ልናስብ እንችላለን።

ነገር ግን መጽሐፍ ቅዱስን በጥንቃቄ በምናጠናበት ጊዜ በውስጡ የሚገኙ መጻሕፍት ሁሉ የሚያስደንቅ የአሳብ ስምምነት እንዳላቸው እንገነዘባለን። ምንም እንኳ እግዚአብሔር በሰዎች ተጠቅሞ መጽሐፍ ቅዱስን ቢጽፍም፤ ዋንኛው የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲ መንፈስ ቅዱስ እንደሆነ

ግልጽ ነው። (2ኛ ጴጥ. 1:20-21 አንብብ።) በ1500 ዓመታት ውስጥ በተጻፉት 66 መጻሕፍት መካከል ያለውን ስምምነት ሊያብራራ የሚችለው ይህ ቃል ብቻ ነው።

መጽሐፍ ቅዱስ በጥሩ ሁኔታ እንደተሠራ የጋቢ ጥለት፣ በውስጡ ከዳር እስከ ዳር እየተጠላለፉ የእግዚአብሔርን ታሪክ የሚያስተላስሩ፣ እነዚህን ጭብጦች ማወቅ አለብን። ጭብጦች አሉት። የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ለመረዳት ከፈለግን

2ኛ ጥያቄ፦ ስለ ብሉይና ስለ አዲስ ኪዳን ባለህ ዕውቀት መሠረት በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሚገኙት እነዚህ ጭብጦች ምን ምን እንደሆኑ ግለጽ።

1. እግዚአብሔር ሁሉን ነገር የሚቆጣጠር ልዑል የሆነ ፈጣሪ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ የሚጀመረው፡ «በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» በማለት ነው (ዘፍጥ. 1:1)። የመጽሐፍ ቅዱስ ዐቢይ ጭብጥ፡ የእግዚአብሔር ባሕርይና የዓላማው መገለጥ ነው። እግዚአብሔር የአጽናፈ ዓለሙ (ዩኒቨርስ) ማዕከል፣ ሁሉንም ነገር ወደ ሉዓላዊ ዕቅዱ የሚመራ፣ ሁሉን አዋቂና ሁሉን ቻይ አምላክ ነው። ምንም እንኳን በአጽናፈ ዓለሙ አማካይነት ስለ እግዚአብሔር አንዳንድ ነገሮችን መማር/ማወቅ ብንችልም፣ እግዚአብሔር ማን እንደሆነ ትክክለኛውን ማረጋገጫ የምናገኘው ከዘፍጥረት እስከ ራእይ በሚገኙት ቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ ነው። እግዚአብሔር ልጁን ወደዚህ ምድር በላከው ጊዜ ራሱን እንደገለጠ፣ መጽሐፍ ቅዱስ ይነግረናል። ሰዎች ክርስቶስን በሚመለከቱበት ጊዜ እግዚአብሔር አብን በማየት፣ የእግዚአብሔርን ባሕርይ ይበልጥ ፍጹም በሆነ መንገድ ይረዱታል (ዮሐ. 14:8-11፤ ዕብ. 1:1-3)። ይህም ሆኖ፣ ብዙዎች ነገሩ አልገባቸውም ነበር።

አንዳንድ ጊዜ ሰይጣን እግዚአብሔር እኛን ማገልገል ይገባዋል ብለን እንድናስብ ያደርገናል። ሰው ከምንም ነገር በላይ ትልቅ ትኩረት ሊሰጠው ስለሚገባ፣ እግዚአብሔር ፍላጎታችንን ማሟላት አለበት ብለን እናስባለን። መጽሐፍ ቅዱስ ግን እግዚአብሔር የእውነት ሁሉ ማዕከል እንደሆነና ሰዎች እግዚአብሔርን ማገልገል እንደሚገባቸው በግልጽ ያስተምረናል። እርሱ ፈጣሪ፣ እኛ ደግሞ ፍጥረቱ ነን። ጳውሎስ እንዳለው፣ እኛ የተፈጠርነው እርሱን ለማክበር ነው (1ኛ ቆሮ. 10:31፤ ኤፌ. 1:11-12፤ 3:20-21)። መጽሐፍ ቅዱስ አሁን ያለውን ነገር ሁሉ እግዚአብሔር እንደ ፈጠረና እርሱ ብቻ ያልተፈጠረ አምላክ እንደሆነ ያስረዳል። በዘፍጥረት 1-2 ላይ ስለ መጀመሪያው ፍጥረት እናነባለን። ዘፍጥረት 3 ስለ ሰው ልጅ ዓመፅ ቢገልጽም፣ እግዚአብሔር ግን የፈጠረውን ዓለም ለመቆጣጠር አልተሳነውም። ነገሮችን ከፍና ዝቅ እያደረገ ታሪክን በመቆጣጠር ላይ ይገኛል (ኢሳ. 5:26፤ 40:15-17)። እግዚአብሔር የነገሥታትን ልብ ያንቀሳቅሳል (ምሳሌ 21:1)። እርሱ የታሪክን ፍጻሜ ወስኖአል። እግዚአብሔር በእርሱ ላይ የሚያምፁትን ሁሉ እንዴት እንደሚያንበረከካቸው ከራእይ መጽሐፍ እንመለከታለን። ይህንን ዓለም ከፍጻሜ ካደረሰ በኋላ፣ ፈቃዱ ብቻ የሚከናወንበትን ዓለም ፈጥሯል። እግዚአብሔር የሁሉም ተቆጣጣሪና የነገሮችንም ፍጻሜ የወሰነ አምላክ በመሆኑ፣ ወደፊት የሚከሰተውን ነገር ልንለውጥ አንችልም። ነገር

ግን የዘላለማዊ መንግሥቱ አካል እንሆን ዘንድ ፈቃዳችንን ከፈቃዱ ጋር እንድናስማማ ያሳስበናል። አሁን የምናደርገው ውሳኔ የዘላለም ዕጣ ፈንታችንን ይወስነዋል።

3ኛ ጥያቄ፦ ምንም ያህል ክፉ ቢመስልም እንኳ፡ እግዚአብሔር ሁልጊዜ ነገሮችን እንደሚቆጣጠር ማስታወስ አስፈላጊ የሚሆነው ለምንድን ነው?

2. እግዚአብሔር ከሰው ጋር ያለው ግንኙነትና የዓለም በኃጢአት መበከል፦ የትም ብንሄድ ዓለም በኃጢአት ተበክላ እናገኛታለን። በየዓመቱ በሚሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎችን የሚገድሉ እንደ ኤድስ ያሉ በሽታዎች አሉ። እንደ ድርቅና ጎርፍ የመሳሰሉ የተፈጥሮ አደጋዎችም የእግዚአብሔርን ፍጥረት ሰላም በመንሳት ላይ ናቸው። በአገሮች፣ በሕዝቦችና በጎሳዎች መካከል መከፋፈልና ጦርነት በመቀስቀሱ ምክንያት በሺህ የሚቆጠሩ ወገኖች ሕይወት እየተቀጠፈ ነው። እነዚህ ሁሉ ከየት መጡ? መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሁለተኛው የኃጢአት ጭብጥም ይነግረናል። በዘፍጥረት 3 ላይ እንደተናገረው፡ እነዚህ ሁሉ ችግሮች የተከሰቱት በአዳምና በሔዋን ኃጢአት ምክንያት ነው። ጳውሎስ በሮሜ 5:12-13 ላይ እንደተናገረው፡ ከአንዱ ሰው ከአዳም የተነሣ ኃጢአትና ሞት በሰዎች ሁሉ ላይ ደረሰ። ይህ በአዳምና በሔዋን የተጀመረው የዓመፀኝነት መንፈስ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተንጸባርቋል። የአዳምና ሔዋን ልጆችም የኃጢአትን መንገድ ተከተሉ፤ ከዚያም ቃየን አቤልን ገደለ። ከጥፋት ውኃ በፊት ዓለም ሁሉ በዓመፀ ስለ ተበላሸች የጥፋት ውኃ ጦርነት ወሰዳቸው። የተመረጡት የእስራኤል ሕዝብ እንኳ ሐሰተኞች ጣዖታትን እየተከተሉ በእግዚአብሔር ላይ ማመገባቸውን ቀጠሉ። ይህ የዓመፀ መንፈስ ወደ አዲስ ኪዳንም ዘልቋል። ጳውሎስ ራሱ ለማድረግ የሚፈልጋቸውን መልካም ነገሮች ለማድረግ ባለመቻሉ ኃጢአት እንደሠራ ተናግሯል (ሮሜ 7:17-25)። ስለሆነም ሰዎች ሁሉ በቅዱስ እግዚአብሔር ላይ የሚያምፁ ኃጢአተኞች እንደሆኑ መጽሐፍ ቅዱስ ያብራራል። ስለዚህ ሁላችንም ዘላለማዊ ሞት የሚገባን ሰዎች ነን። እያንዳንዳችን በአሳባችን፣ በአመለካከታችንና በተግባራችን ስለምናምፅ፣ ይህ የተባለው ሁኔታ በሕይወታችን ውስጥ መኖሩን እንገነዘባለን። የእግዚአብሔር ልጆች ብንሆንም እንኳ ኃጢአት የሕይወታችን ክፍል ነው።

ኢየሱስ ክርስቶስ የመሠረታት ቤተ ክርስቲያን ለእርሱ ያላት ፍቅር ሲቀዘቅዝ ከኃጢአተኝነት ጋር ትታገላለች። በራእይ 2-3፤ ቤተ ክርስቲያናት ከኃጢአት መንገዳቸው ካልተመለሱ ክርስቶስ እንደሚፈርድባቸው በመግለጽ አስጠንቅቋቸዋል። በራእይ 20-22 ላይ እግዚአብሔር ስለ ታሪኩ ፍጻሜ ተናግሯል። በዚህ ክፍል ኃጢአት፣ ሞት፣ ሰይጣንና በእግዚአብሔር ላይ ያመፁ ሁሉ እንደሚጠፉ ተገልጾአል።

ኃጢአትን በተመለከተ፣ የእግዚአብሔር ባሕርይ ሁለት ተቃራኒ ምላሾች አሉት። አንደኛው፡ እግዚአብሔር ሙሉ በሙሉ ከኃጢአት የተለየ ቅዱስ አምላክ ስለመሆኑ ነው። ይህም ቅዱስና ጸድቅ በመሆኑ ዓመፀኞችን እንዲቀጣ ያደርገዋል። ሁለተኛው፡ እግዚአብሔር በፍቅር፣ በምሕረትና በጸጋ የተሞላ አምላክ ነው። ስለሆነም፡ እግዚአብሔር ሰዎች ከዓመፀቸው ተመልሰው ይቅርታ የሚያገኙበትን መንገድ ያዘጋጃል።

4ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ዛሬ በዓለም ውስጥ የኃጢአትን ውጤቶች ስለምትመለከትበት ሁኔታ ግለጽ። ለ) ይህ የኃጢአትና ዓመፅ ዝንባሌ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሚታየው እንዴት ነው? ሐ) እግዚአብሔር አንድ ቀን በአዳምና በሔዋን ኃጢአት ምክንያት የመጡትን ክፉ ነገሮች ሁሉ እንደሚያስወግድ ማወቅህ እንዴት ያበረታታሃል?

3. በኃጢአት በተሞላ ዓለም ውስጥ እግዚአብሔር አሁንም ሰዎችን ለራሱ መምረጡን ቀጥሎበታል። አንድ አስደናቂ እውነት፡ እግዚአብሔር ሁልጊዜ በእርሱና በሕዝቡ መካከል የነበረውን ግንኙነት ለማደስ መፈለጉ ነው። እግዚአብሔር የፍቅር፡ የምሕረትና የጸጋ አምላክ ነው። በዘፍጥረት መጽሐፍ ውስጥ አዳምና ሔዋን ኃጢአት ሠርተው በሚሸሹበት ጊዜ እግዚአብሔር ሲፈልጋቸው እንመለከታለን (ዘፍጥ. 3:8-9)። ከአብርሃም እስከ አዲስ ኪዳን ዘመን ድረስ፡ እግዚአብሔር እስራኤላውያን የእርሱ ሕዝቡ እንዲሆኑለት ሲመርጣቸው እንመለከታለን። ሕዝቡ ሁሉ ከራሱ ጋር ግንኙነት እንዲኖረው ስለሚፈልግ፡ እስራኤላውያን የአሕዛብ ብርሃን እንዲሆኑ ፈልጎ ነበር (ኢሳ. 42:6)። የሚያሳዝነው ግን እስራኤላውያንም እንደ አዳምና ሔዋን በማመፃቸው፡ በእነርሱ አማካይነት አሕዛብን ወደ እውነተኛው አምላክ ለማምጣት የነበረው ዓላማ ሳይፈጸም ቀረ። በአዲስ ኪዳን መጀመሪያ ላይ፡ እግዚአብሔር ልጁን ኢየሱስ ክርስቶስን ወደ ዓለም እንደ ላከው አምላክ ክርስቶስ የጠፋትን ሊፈልግና ሊያድን ወደ ዓለም እንደ መጣ ገልጾአል (ሉቃስ 19:10)። የክርስቶስ ሞት ሰዎች ሁሉ የእግዚአብሔር ልጆች የሚሆኑበትን በር ወለል አድርጎ ከፍቷል። ክርስቶስ ወደ ሰማይ የተመለሰው «ቤተ ክርስቲያን» በሚል ስያሜ የሚጠሩትን አዲስ ሕዝብ ከፈጠረ በኋላ ነበር። በክርስቶስ ያመኑ ሰዎች ሁሉ የእግዚአብሔር ቤተሰብ አባል ሆነዋል። ከዚያም የእግዚአብሔር ተወካዮች በመሆን ሰዎች ከእግዚአብሔር ጋር እንዲታረቁ ይመሰክራሉ (2ኛ ቆሮ. 5:18-19)። የሚያሳዝነው ታዲያ ቤተ ክርስቲያንም በኃጢአት ስለ ተተበተበች ወንጌሉን ወደ ጠፉት ለመጽለፍ ሲሳናት ማየት ነው። ከዚህ ድካም ባሻገር፡ እግዚአብሔር ቤተ ክርስቲያኑን መገንባቱን ቀጥሏል። በዓለም ዙሪያ ብዙ ሰዎች በክርስቶስ አማካይነት እግዚአብሔርን ወደ ማወቅ እየመጡ ናቸው። በመጨረሻው ዘመን ሰዎች ሁሉ እግዚአብሔር በፈለገው መንገድ እርሱን በእውነትና በመንፈስ እንደሚያመልኩት የሮሐንስ ራእይ ይነግረናል። አንድ ቀን እግዚአብሔር ኃጢአትንና ፍሬዎቹን ሁሉ በማስወገድ፡ ሰዎች በእርሱ ላይ የማያምፁበትን ዘመን ያመጣል (ራእይ 7:9፤ 21:4)።

5ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ቤተ ክርስቲያን ብዙውን ጊዜ ክርስቶስ በማቲዎስ 28:19-20 የሰጠውን ተልእኮ ለመፈጸም ያልቻለችው ለምንድን ነው? ለ) የክርስቶስን ትእዛዝ ለመፈጸም የአንተ ቤተ ክርስቲያን ምን እያደረገች ነው? ሐ) እንተሰ ይህንን ትእዛዝ ተግባራዊ ለማድረግ ምን እያደረገህ ነው?

ሁለተኛ ቀን፡ በብሉይና በአዲስ ኪዳን ውስጥ የሚገኙ ተመሳሳይ ጭብጦች

4. እግዚአብሔር ሁልጊዜ ሰዎች ከእርሱ ጋር ኅብረት የሚያደርጉበትን መንገድ ያዘጋጃል። ብዙውን ጊዜ ኃጢአትን ከሚንቁ ሰዎች በተቃራኒ፡ እግዚአብሔር ቅዱስና ጻድቅ ነው። ስለሆነም በሰዎች ኃጢአትና ዓመፃ ላይ

ይፈርዳል። እግዚአብሔር አዳምና ሔዋን ኃጢአት በሚሠሩበት ጊዜ እንደሚሞቱ ነግሯቸው ነበር (ዘፍጥ. 2:16-17)። ይህ ሞት ሁለት ገጽታዎች ነበሩት። አንደኛው፡ የሰዎችን መንፈስ ከእግዚአብሔር የሚለይ ቅጽበታዊ የመንፈስ ሞት ነው። አዳምና ሔዋን ከእግዚአብሔር በተደበቁ ጊዜ መንፈሳቸው ከእግዚአብሔር ጋር እንዳልሆነ አሳይተዋል። ሁለተኛው፡ ይኸው ሞት የኋላ ኋላ ሥጋዊ ሞትን አስከትሏል። ይህም የሰው መንፈስ ከሥጋው የሚለይበት ሁኔታ ነው።

ደኅንነት ከእግዚአብሔር እንጂ ከሰው አይደለም። እኛ እግዚአብሔርን እንደመረጥነው ወይም የደኅንነትን መብት የሚያስጨብጥ አንድ ትክክለኛ ነገር እንዳደረግን በምናስብበት ጊዜ፡ የኩራት ምልክት እናሳያለን። ለምሳሌ ለድሆች መመጽወት፡ ጥሩ ክርስቲያን መሆንና የመሳሰሉት ናቸው። ስለሆነም ብዙውን ጊዜ የዳንሁት በክርስቶስ ሰላመንሁ ነው እንላለን። ይህ እውነት የሆነ አባባል ነው። ከማመናችን በፊት የደኅንነትን መንገድ ያዘጋጅልን እግዚአብሔር ነው። የደኅንነት ምንጩ እግዚአብሔር እንጂ ሰው አይደለም። አዳምና ሔዋን ኃጢአትን ከፈጸሙ በኋላ ከእግዚአብሔር ጋር የነበራቸውን ግንኙነት ለማደስ ሌላ መላ አልነበራቸውም። ስለዚህም ነው እግዚአብሔር የግድ ለእነርሱ አንድን ነገር ማድረግ የነበረበት።

በሰው ልጆች ታሪክ ሁሉ ውስጥ ሰዎች የራሳቸውን የደኅንነት መንገድ ለማግኘት ሊሞክሩ ኖረዋል። ነገር ግን ሰዎች ከእርሱ ጋር የሚታረቁበትን መንገድ ሊያሳይ የሚችለው እግዚአብሔር ብቻ ነው። ቡድሂስቶች፡ ሂንዱዎች፡ ሙስሊሞች፡ ሌሎችም ሕግን በመጠበቅና ጥሩ ሰዎች በመሆን የእግዚአብሔርን ይቅርታ ለማግኘት ይጥራሉ። ብዙ ክርስቲያኖችም ይህንኑ የተሳሳተ የይቅርታ መንገድ ይከተላሉ። አንዳንድ ሰዎች ብዙ ከጸሎት፡ ሳያቋርጡ ወደ ቤተ ክርስቲያን ከሄዱ፡ አሥራታቸውን ከሰጡ፡ እግዚአብሔር ኃጢአታቸውን ይቅር የሚል ይመስላቸዋል። ይህ ግን የተሳሳተ ድርጊት ነው። እኛ ሰዎች በፈጣሪያችን ላይ ስላመፅን በእርሱ ዘንድ ተቀባይነት ለማግኘት ምን ማድረግ እንዳለብን ሊነግረን የሚገባው ፈጣሪያችን ራሱ ነው። እግዚአብሔር እኛን እንዴት ይቅር ብሎ እንደሚያድነን የመወሰን ሥልጣን የለንም። ብሉይ ኪዳንም ሆነ አዲስ ኪዳን፡ እግዚአብሔር የይቅርታንና የዕርቅን በር ስለሚከፍትበት መንገድ ይናገራሉ።

6ኛ ጥያቄ፡- ክርስቲያኖችን ጨምሮ ብዙ ሰዎች ለእግዚአብሔር አንድ ነገር በማድረግ ይቅርታን ሊያገኙ እንደሚችሉ የሚያስቡበትን ሁኔታ ግለጽ። ይህ አመለካከት የተሳሳተ የሚሆነው ለምንድን ነው?

እግዚአብሔር በሕዝቡ መካከል ኅብረትን ለመመሥረት የተጠቀመው በመሥዋዕት ነው። በዕብራውያን 9:22 ላይ፡ «ደም ሳይፈስ ስርየት የለም» የሚል ቃል እናነባለን። እግዚአብሔር ቅዱስና ጻድቅ አምላክ በመሆኑ፡ በኃጢአተኞች ላይ በጽድቅ ሳይፈርድ እንዲሁ በደፈናው ይቅር አይላቸውም። ነገር ግን እግዚአብሔር የፍቅርና የምሕረት አምላክ በመሆኑ፡ ለይቅርታ የሚሆን መንገድ ያዘጋጅላቸዋል። እግዚአብሔር እንስሳት ለኃጢአት መሥዋዕት ይሆኑ ዘንድ በመደንገግ፡ «ሕይወት ለሕይወት» የሚል መንፈሳዊ መርሕ መሥርቷል።

በመጀመሪያ፤ እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን ዘመን በኃጢአተኞች ምትክ የሚሰጠው ጊዜያዊ እንስሳትን አዘጋጅቷል (ዕብ. 10:1-14)። እግዚአብሔር ለአዳምና ለሔዋን ቆዳን በማልበስ የእንስሳት መስዋዕት ማቅረብ እንዳለባቸው አስተምሯል። የአዳምና ሔዋን ልጆች የሆኑት ቃየንና አቤል ይህንን የአምልኮ ሥርዓት ያውቁ ነበር። በተቀረው የብሉይ ኪዳን ሰዎችም እግዚአብሔርን የሚያመልኩት የእንስሳት መስዋዕት በማቅረብ ነበር። ሰዎች ይኖሩ ዘንድ የእንስሳቱ መሞት የግድ ነበር። ምንም እንኳ እንስሳት ኃጢአት ባይሠሩም በሌሎች ምትክ በመሞት የኃጢአትን ዋጋ ለመክፈል ተገድደው ነበር። ይህንን የምትክ ሞት ለማሳየት፤ አብዛኛውን ጊዜ መስዋዕቱን የሚያቀርበው ሰው እጆቹን በሚሠዋው እንስሳ ላይ በመጫን ኃጢአቱን ይናዘዝ ነበር (ዘግግ. 29:10፤ ዘሌዋ. 16:21)። እግዚአብሔር በመገናኛው ድንኳንና በቤተ መቅደስ የአምልኮን ሥርዓት ሲመሠረት፤ ሥርዓቱ መስዋዕቶችን እንዲያካትት አድርጓል (ዘሌዋ. 1-5)።

ነገር ግን እንስሳት ለኃጢአት ችግርና ለይቅርታ ጊዜያዊ መፍትሔዎች ብቻ ነበሩ። እግዚአብሔር ክርስቶስን ፍጹምና የመጨረሻው መስዋዕት አድርጎ ለመላክ ሲያቅድ ቆይቷል። ለዚህ ነው መጽሐፍ ቅዱስ ክርስቶስ «ዓለም ሳይፈጠር ጀምሮ እንደ ተመረጠ» የሚናገረው (1ኛ ጴጥ. 1:19-20)። የብሉይ ኪዳን መስዋዕቶች ወደ ክርስቶስ መስዋዕት የሚያመለክቱ ነበሩ። ምንም ኃጢአት ባይገኝበትም፤ የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ልጅ የሆነው ክርስቶስ በመስቀል ላይ ሞተ። በመስቀሉ ላይ ክርስቶስ የሰዎችን ሁሉ ኃጢአት ተሸከመ። ከአዳምና ሔዋን ጀምሮ የእግዚአብሔር መንግሥት በሚጀመርበት ጊዜ እስከሚኖሩት የመጨረሻዎቹ ሰዎች ድረስ ይህን አደረገ (ዕብ. 9:26-28)። ለዚህም ነው «የእግዚአብሔር በግ» የሆነው ክርስቶስ (ዮሐ. 1:29)፤ «እኔ መንገድ፤ እውነትና ሕይወት ነኝ። በእኔ በቀር ማንም ወደ አብ ሊመጣ አይችልም።» ያለው (ዮሐ. 14:6)። ቅዱሱ የእግዚአብሔር ልጅ ለሰዎች ሁሉ የሚሆን መስዋዕት ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ አቀረበ (ዕብ. 9:26-27)። ለሰው ልጆች የራሱን ሕይወት ሰጠ። ጳውሎስ እንዳለው፤ «እኛ ከእርሱ ጋር ሆነን የእግዚአብሔር ጽድቅ እንሆን ዘንድ ኃጢአት ያላወቀውን እርሱን ስለ እኛ ኃጢአት አደረገው» (2ኛ ቆሮ. 5:21)።

5. እግዚአብሔር ሰዎች እንደገና ከእርሱ ጋር ኅብረት እንዲመሠርቱ ዕድል ይሰጣቸዋል። እግዚአብሔር ሰዎች ከእርሱ ጋር የሚታረቁበትን መንገድ ቢያዘጋጅም፤ ማንንም አያስገድድም። ምርጫው የሰዎቹ ነው። በዓመፃችንና በኃጢአታችን ልንቀጥል ወይም ሰው ሠራሽ መንገዶቻችንን ልንከተል እንችላለን። ወይም ደግሞ እግዚአብሔር ያዘጋጀውን መስዋዕት ተቀብለን ከአምላካችን ጋር ልንታረቅ ዕድል አለን። እግዚአብሔር ለሰው ልጆች ከሁለቱ አንዱን መንገድ የመምረጥ ዕድል ቢሰጥም (ማቴ. 7:21-24)፤ እነዚህ ሁለት መንገዶች ወዴት እንደሚወስዱን መጨረሻውን ልንቀይር አንችልም። ስለሆነም የዐመፀኝነትንና ሰውን ያማከለ አምልኮ ከመረጥን፤ የዘላለምን ፍርድ እንደምንቀበል እግዚአብሔር ያስጠነቅቀናል (ዮሐ. 8:24፤ 12:46-48)። ነገር ግን የእርሱን የደኅንነት መንገድ ከተቀበልን ልጆቹ እንደምንሆን

(ዮሐ. 1:12)፥ የዘላለምን ሕይወት እንደምናገኝና (ዮሐ. 3:16)፥ ለዘላለም በበረከቶቹ ደስ እየተሰኘን ከእርሱ ጋር እንደምንኖር ይነግረናል (ራእይ 21)።

ወንጌሉን በምንመሰክርበት ጊዜ በአብዛኛው ይህንን እንደ ቀላል ውሳኔ እንመለከተዋለን። «በክርስቶስ እመንና ዳን» እንላለን። ምንም እንኳ ይህ ቀላል አሳብ እውነት ቢሆንም፥ እግዚአብሔርን ለመከተል በምንመረጥበት ጊዜ ልንገነዘባቸው የሚገቡንን ሌሎች ጉዳዮች ይሰውርብናል። በመልካም ወጥ ውስጥ የተለያዩ ቅመሞች እንደሚጨመሩ ሁሉ፥ እምነታችንም እውነተኛ እንዲሆን ከተፈለገ አያሌ የተለያዩ ነገሮችን ማካተት አለበት። የሚከተሉት ለእውነተኛ ደኅንነት የሚያስፈልጉ አንዳንድ «ቅመሞች» ናቸው፡-

ሀ. ትሕትና፡- የኃጢአት ሁሉ ማዕከል ትዕቢትና ዓመፅ ነው። ሔዋን ኃጢአትን በፈጸመች ጊዜ፥ ድርጊትዋ «የራሴን መንገድ በመምረጥ የምፈልገውን አደርጋለሁ፤ ለእግዚአብሔርም አልገዛም» የሚል ነበር። ኃጢአትን በምንሠራበት ጊዜ ሁሉ ለእግዚአብሔርና ለመንገዶቹ ከመገዛት ይልቅ በራስ ወዳድነት እየተመላለስን የራሳችንን ክብርና ምቹት ለመጠበቅ እንሻለን።

7ኛ ጥያቄ፡- ባለፈው ሳምንት የፈጸምሃቸውን ኃጢአቶች ዘርዝር። ትዕቢት፥ ዓመፅና ራስ ወዳድነት የእነዚህ ኃጢአቶች ምንጭ ሊሆኑ የቻሉት እንዴት ነው?

መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ከፍ ከፍ የሚያደርገን ራሳችንን ስናዋርድ ብቻ እንደ ሆነ በተደጋጋሚ ይናገራል (ያዕ. 4:6፤ 10፤ 1ኛ ጴጥ. 5:5-6)። እግዚአብሔር ትዕቢተኞችን ይጠላል፤ ትሔታችን ግን ያከብራል (ኢሳ. 2:12፤ 13:11)። ስለሆነም ደኅንነትን ለማግኘት ወደ እግዚአብሔር በምንመጣበት ጊዜ ሊኖረን የሚገባው የመጀመሪያው «ቅመም»፥ ለራሳችን ጥቅም ሳይሆን ለእግዚአብሔር ለመኖር ቁርጥ ውሳኔ ማድረግ ነው። ፍጥረት ለፈጣሪው የመገዛትን አመለካከት ሊያሳይ ይገባል። በልባችን ውስጥ የትዕቢትና የዓመፅ አመለካከት ካለ እውነተኛ ደኅንነት ሊኖረን አይችልም።

ለ. ንስሐ፡- መጥምቁ ዮሐንስ «ንስሐ ግቡ» በማለት እየሰበከ ነበር የመጣው (ማቴ. 3:2)። ክርስቶስም ንስሐን ሰብኳል (ማቴ. 4:17)። ጴጥሮስ በመጀመሪያው ስብከቶቹ ሰዎች ንስሐ እንዲገቡ አሳስቧቸዋል (ዮሐዋ. 2:38)። ስለሆነም ከእግዚአብሔር ጋር ዕርቅ ለማድረግ ከተፈለገ፥ የንስሐ ቅመም መኖር አለበት። ነገር ግን ብዙ ክርስቲያኖች የዚህን ቃል ትርጉም በትክክል አይገነዘቡም። ንስሐ ስንገባ ወይም እግዚአብሔር ኃጢአታችንን ይቅር እንዲልልን ስንጸልይ አብዛኛውን ጊዜ እግዚአብሔር ለኃጢአታችን ቀለል ያለ አመለካከት እንዲኖረው የምንጠይቅ ይመስላል። «እግዚአብሔር ሆይ፤ ኃጢአትን ፈጽሜአለሁ። ነገር ግን እርሳው እንላለን?»። ነገር ግን እግዚአብሔር ጻድቅ አምላክ በመሆኑ፥ ኃጢአትን ሊረሳ አይችልም። ኃጢአት ቅጣትን ያስከትላል። ክርስቶስ በመስቀል ላይ ለመሞት የተገደደው ለዚህ ነው። ኃጢአታችንን ይቅር ለማለት እንዲችል ዋጋውን ከፍሏል።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ንስሐ ሁለት ዐበይት እውነቶችን ያካትታል። አንደኛው፡ ስለ ማንነታችንና ስለፈጸምነው ተግባር እውነተኛውን ነገር

ተቀብለን በእግዚአብሔር ፊት ስለ ዓመፀኛነታችን እንናዘዛለን። ለተግባራችን ማመኘኛ ሳናቀርብና ሌላውን ሰው ወይም ነገር ሳንወቅስ ጥፋታችንን በሙሉ አምነን እንቀበላለን። የፈጸምናቸውን ኃጢአቶች አንድ በአንድ እንዘረዝራለን። ይህ በተለይ የእግዚአብሔር ልጆች ከሆንን በኋላ ለምንፈጽመው ኃጢአት የሚሠራ መርሕ ነው። «እግዚአብሔር ሆይ፤ ኃጢአተኛ ነኝና ይቅር በለኝ» ማለቱ ብቻ አይበቃም። «እግዚአብሔር ሆይ፤ ለእገሌ ውሸት ተናግራለሁና ይቅር በለኝ» ወይም «ክፉ አሳብ በልቤ አስተናግጃለሁና ይቅር በለኝ» ማለት አለብን። ዛሬ ስለ ሰረቁት ገንዘብ፤ ስለ ጥላቻቸው፤ ስለ መከፋፈላቸውና ስለ ትዕቢታቸው ሳይገልጹ፤ በደፈናው «ይቅር በለኝ» እያሉ የሚጸልዩ ብዙ ክርስቲያኖች አሉ። ለእግዚአብሔር ኃጢአቶቻችንን ዘርዝረን በመናዘዝ ይቅር እንዲለንና እነዚህን ኃጢአቶች የምናሸንፍበትን ኃይል እንዲሰጠን እስካልጠየቅን ድረስ፤ ከኃጢአት የፀዳ ሕይወት መኖር አንችልም። ቤተ ክርስቲያናችንም የተቀደሰች ልትሆን አትችልም። ብዙዎቻችን ዝርዝር ኃጢአቶቻችንን በጥቅል የይቅርታ ጸሎት ሥር እንደብቃለን። ለዚህም ነው ዛሬ በቤተ ክርስቲያናችን ውስጥ እግዚአብሔርን መፍራትና የቅድስና ሕይወት ጠፍቶ ስናይ የምንደነቀው።

8ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ይህ ክርስቲያኖች ብዙውን ጊዜ የሚያደርጉት የንስሐ ጸሎት የሚለየው እንዴት ነው? ለ) በዚህ ሳምንት ውስጥ የፈጸማቸውን ኃጢአቶች ዘርዝርና እግዚአብሔር እነዚህን ዝርዝር ኃጢአቶች ይቅር እንዲልህ ጠይቅ። ሐ) ከእነዚህ ኃጢአቶች መካከል በሌሎች ሰዎች ላይ የተፈጸሙት የትኞቹ ናቸው? ወደ ሰዎቹ ሂድና እነርሱንም ይቅርታ ጠይቃቸው።

ሁለተኛው፡- መጽሐፍ ቅዱሳዊ ንስሐ የአሳብንና የድርጊትን ለውጥ ያካትታል። እግዚአብሔር ይቅር እንዲለን ከጸለይን በኋላ በእርሱ ፊት መጥፎ ተግባር መፈጸማችንን ከቀጠልን ንስሐ አልገባንም ማለት ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ንስሐ የሚሰጠው ማብራሪያ አንድ ሰው ወደታች እየሄደ ሳለ አሳቡን ቀይሮ ወደ ላይ የሚመለስበትን ሁኔታ የሚያሳይ ነው። ስለሆነም፤ ለደኅንነት ንስሐ መግባት ማለት፤ በራስ ወዳድነት፤ በኃጢአትና በዓመፀ ጎዳና ቁልቁል አልሄድም ብሎ መወሰን ነው። ይልቁንም አቅጣጫችንን ለውጠን ለእግዚአብሔር በመገዛት የታዛዥነትን መንገድ መከተል ነው። ደኅንነትን ካገኘን በኋላ ይኸው ተመሳሳይ አመለካከት በንስሐችን ውስጥ መኖር አለበት። ያደረግነው ነገር በእግዚአብሔር ፊት ክፉ እንደሆነ አምነን ሳንቀበል እግዚአብሔር ይቅር እንዲለን መጠየቁ ፋይዳ የለውም። ወይም ደግሞ ከኃጢአት ተመልሰን እግዚአብሔርን በሚያስከብር አቅጣጫ ካልተጓዘን ይቅርታን አናገኝም።

ሐ. እምነት፡- በዕብ.11፡6 ላይ፤ «ያለ እምነት እግዚአብሔርን ደስ ማለኝት አይቻልም» የሚል ቃል እናነባለን። ይህም በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከዳር እስከ ዳር ተጽፎ የምናገኘው ሌላው ጭብጥ ነው። መጽሐፍ ቅዱሳዊ እምነት በልባችን ውስጥ ያለ ስሜት አይደለም። ወይም ደግሞ በእግዚአብሔር ማመን አለብን እያልን ለራሳችን የምንናገረው ተጨባጭነት የሌለው አሳብ አይደለም። ነገር ግን መጽሐፍ ቅዱሳዊ እምነት፤ እግዚአብሔር በሚገልጠው እውነት ውስጥ ለመኖር መወሰን ነው። አብርሃም

የእምነት አባት ነበር። የእርሱ እምነት ግን ስሜት ብቻ አልነበረም። ነገር ግን እግዚአብሔር ወደ አብርሃም መጥቶ ራሱን በገለጠለት ጊዜ፤ የተስፋ ቃልና የሚታዘዘውን ነገር ሰጠው (ዘፍጥ. 12:1-3)። በዚህ ጊዜ አብርሃም በእግዚአብሔር ቃል ላይ በመመሥረት ለመታዘዝ ወይም ላለመታዘዝ መምረጥ ነበረበት። የማይቻል ቢመስልም እንኳ ሕይወቱን እግዚአብሔር በሰጠው ትእዛዝ ላይ ለመመሥረት ወሰነ።

በብሉይም ሆነ አዲስ ኪዳን ሰዎች ከእግዚአብሔር ጋር ኅብረት ለማድረግ ከፈለጉ፤ ይህንኑ የእምነት መርሕ መከተል ይኖርባቸዋል። በአዲስ ኪዳን ውስጥ ለደኅንነት የተሰጠው ትእዛዝ ግልጽ ነው፤ «በጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ እመንና ዳን» (ዮሐ. 16:31)። በክርስቶስ ካመንን የዘላለምን ሕይወት እንደምናገኝ የተስፋ ቃል ተሰጥቶናል (ዮሐ. 3:16)።

የሚያድን እምነት ሦስት ነገሮችን ማካተት አለበት። አንደኛው፤ እውነት መኖር አለበት። የሚያድንን እምነት አይደለም። የማንኛውም ሃይማኖት ተከታዮች እምነት አላቸው። ነገር ግን የብዙዎቹ እምነት እውነት ባልሆነ ነገር ላይ የተመሠረተ ነው። እምነታችን የሚያድን እምነት እንዲሆን ከተፈለገ፤ ትክክለኛ ዕውቀትና ትክክለኛ እምነት ሊኖረው ይገባል። ለዚህ ነው ጳውሎስ እምነት ከመስማት እንደሚመጣና የምንሰማው ደግሞ የእግዚአብሔርን ቃል እንደሆነ የሚነግረን (ሮሜ 10:17)። እንግዲህ ለመዳን ልናውቀው የሚገባን እውነት ምንድን ነው? ይህ እውነት ኢየሱስ ክርስቶስ ለእኛ ሲል በመስቀል ላይ እንደ ሞተ፤ የኃጢአታችንን ቅጣት እንደ ከፈለና በእርሱ በማመን ብቻ ልንድን እንደምንችል የሚያመለክት ነው።

ሁለተኛው፤ ምርጫ እንድናደርግ የሚረዱን የተስፋ ቃሎች አሉ። እግዚአብሔር አብርሃምን ለመባረክ የተስፋ ቃል ሰጥቶታል። ይህም ብቻ አይደለም፤ ነገር ግን ቤተሰቡን ትቶ እግዚአብሔር ወደሚያሳየው ስፍራ እንዲሄድ የሚያደርግ ትእዛዝም ሰጥቶታል። አብርሃምም በእግዚአብሔር አመነ፤ የእምነቱንም እውነተኛነት በመታዘዝ ገለጠ። በተመሳሳይ ሁኔታ እግዚአብሔር ለእያንዳንዳችን የተስፋ ቃል ሰጥቶናል። በኢየሱስ ክርስቶስ ካመንን ኃጢአታችን ሁሉ ይቅር እንደሚባልልን፤ ከእርሱ ጋር እንደምንታረቅ፤ ልጆቹ እንደምንሆንና የዘላለምን ሕይወት እንደምናገኝ ገልጾአል። ይህንን ሁሉ ለማግኘት ግን በክርስቶስ እንድናምን የተሰጠንን ትእዛዝ ማክበር አለብን።

ሦስተኛው፤ እውነተኛ በሆነውና ተስፋ በተሰጠው ነገር መሠረት ለመመላለስ ቃል መግባት ያስፈልጋል። ብዙ ሰዎች ክርስቲያኖች ነን ቢሉም እናምናለን በሚሉት እውነት መሠረት አይመላለሱም። አብርሃም ቤተሰቡን ትቶ ወደ ከነዓን ባይሄድ ኖሮ የሚያድን እምነት አይኖረውም ነበር። እኛም ብንሆን በቤተሰባችን የሃይማኖት ውርስ፤ በመልካም ተግባራችንና በመሳሰለው መተማመናችንን ትተን በክርስቶስ ብቻ ካላመንን የሚያድን እምነት ሊኖረን አይችልም። የሚያድን እምነት ማለት ለእግዚአብሔር እየተገዙ መታዘዝ ነው።

9ኛ ጥያቄ፡- ሀ) በክርስቶስ ባመንህ ጊዜ እነዚህ ሦስት የእምነት ክፍሎች ተግባራዊ ስለሆኑበት ሁኔታ አብራራ። ለ) ለማመን የሚፈልጉ ሰዎች ስለሚያድን እምነት

ትክክለኛ ግንዛቤ እንዲያገኙ ለማድረግ፡ ከወንጌል ምስክርነታችን ውስጥ ልንለውጠው የሚገባን ነገር ምንድን ነው?

መ. ይቅርታ፤ እግዚአብሔር የሚያድን እምነት በሚኖረን ጊዜ ሊሰጠን ተስፋ ከገባቸው ነገሮች መካከል፤ ይቅርታን እንደምናገኝና ከእርሱ ጋር ኅብረት እንደምናደርግ ነው። ከእግዚአብሔር ዘንድ ሁለት ዓይነት ይቅርታን እናገኛለን። አንደኛው፡ እግዚአብሔር ከዐመፀኛነት ወደ ልጅነት ይመልሰናል። ይህም <ጽድቅ> ይባላል። እግዚአብሔር በደለኞች አይደላችሁም ሲል ያውጃል። ጳውሎስ የሚያድን እምነት ያላቸው ሰዎች እንደማይኮኑ ገልጾአል (ሮሜ 8:1)። ምንም እንኳን ኃጢአት ልንሠራ ብንችልም፤ ኃጢአታችን በእግዚአብሔር ቤተሰብ ውስጥ ያለንን ተቀባይነት (የዘላለምን ሕይወት ተስፋ) አይነጥቀንም። ይህ ለኃጢአታችን ሁሉ ስርየት የሚደረግበትና የእግዚአብሔር ልጆች የምንሆንበት ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ የሚደረግ ይቅርታ ነው።

ሁለተኛው፡ የፈረሰውን ኅብረት ከእግዚአብሔር ጋር ለመቀጠል የምንቀበለው ይቅርታ አለ። ሁላችንም ወደ ሰማይ እስክንደርስና እግዚአብሔር የኃጢአት ተፈጥሯችንን እስኪያስወግድ ድረስ በየጊዜው ኃጢአት መሥራታችን የማይቀር ነው። ይህ ኃጢአት ግን የእግዚአብሔር ቤተሰብ አባልነታችንን ወይም የዘላለም ሕይወታችንን አይቀማንም። ነገር ግን ከእግዚአብሔር ጋር ያለንን ኅብረት ያቋርጣል። በዮሐንስ 1:9 ላይ እንደተገለጸው፡ ኃጢአታችንን ብንናዘዝ እግዚአብሔር ኃጢአታችንን ይቅር ሊለንና ከዓመፃም ሁሉ ሊያነጻን የታመነና ጻድቅ ነው። ክርስቶስ የእነዚህን ኃጢአቶች ቅጣት ቀደም ሲል በመስቀል ላይ ስለ ክፈለ፤ እግዚአብሔር ኃጢአታችንን ይቅር ብሎ የተበላሸውን ኅብረት ያድሰዋል።

ነገር ግን ይህ ይቅርታ አብዛኛውን ጊዜ እኛ ከምናስበው የተለየ ነው። እግዚአብሔርን ይቅርታ በምንጠይቅበት ጊዜ የፈጸምነውን ተግባር የሚረሳ ይመስለናል። ነገር ግን እግዚአብሔር ይቅርታን የሚያደርገው በመርሳት አይደለም። ይቅር የሚለን ራሱ የኃጢአታችንን ቅጣት በመክፈል ነው። ኃጢአትን በምንሠራበት ጊዜ ሁሉ ክርስቶስ በመስቀል ላይ የሚሸከመውን ቅጣት መጨመራችን ነው። ጴጥሮስ ክርስቶስ ኃጢአታችንን በሥጋው በእንጨት ላይ እንደ ተሸከመ ገልጾአል (1ኛ ጴጥሮስ 2:24)። ይቅርታ በሚደረግበት ጊዜ ሁሉ (ከእግዚአብሔርም ይሁን ከሌሎች) ይቅርታ አድራጊው የኃጢአትን ቁስል ተቀብሎ ይሠቃያል።

ይቅርታ በደል እንዳልተፈጸመ ቆጥሮ <መርሳት> ማለት አይደለም። ሁልጊዜ ኃጢአትን የፈጸመው ሰው ምንም ዓይነት የኃጢአት ፍሬ አይቀበልም ማለት አይደለም። አንዳንድ ጊዜ ከአንድ ሰው ገንዘብ ከሰረቅን በኋላ ግለሰቡን ይቅርታ ከጠየቅን ገንዘቡን ከመክፈል ነፃ እንደምንሆን እናስባለን። ነገር ግን ኅብረቱን ብቻ ሳይሆን ገንዘቡንም እስካልመለስን ድረስ በኃጢአታችን ተጽጽተን እውነተኛ ይቅርታ አልጠየቅንም ማለት ነው (ዘሌዋ. 6:1-7)። የወሲብ ኃጢአት ፈጽመን እግዚአብሔርን ይቅርታ ብንጠይቅም፤ ከእርግዝና፤ በኤድስ ከመያዝ ወይም ከትዳር ጓደኞችን ጥርጣሬ ልንድን አንችልም።

ሠ. መታዘዝ፡- ኃጢአት ፍጡር በፈጣሪው ላይ የሚፈጽመው ዓመፅ ነው። ስለሆነም ከእግዚአብሔር ጋር ያለን ኅብረት በሚስተካከልበት ጊዜ እግዚአብሔር በፈጣሪና በፍጡሩ መካከል እንዲኖር ወደሚፈልገው ግንኙነት እንመላለሳለን ማለት ነው። ይህም እግዚአብሔርን የምንታዘዝበት ግንኙነት ነው። ክርስቶስ አንድ ጊዜ ለደቀ መዛሙርቱ፤ «ጌታ ሆይ፥ ጌታ ሆይ፥ ትሉኛላችሁ፤ የምለውንም አታደርጉም» ብሏል (ሉቃስ 6:46)። ከእግዚአብሔር ጋር ለምናደርገው ኅብረት ትልቁ ነገር እርሱን በመታዘዝ መመላለሳችን ነው።

ሁለት ዓይነት መታዘዝ እንዳለ ማወቅ ይኖርብናል። አንደኛው፥ አንድ አገልጋይ ቅጣት ፈርቶ የሚያደርገው መታዘዝ ነው። ወይም ደግሞ የእግዚአብሔርን ፍቅርና በረከት ለመቀበል ሲባል የሚደረግ መታዘዝ ነው። ብዙ ክርስቲያኖች እግዚአብሔርን የሚታዘዙት እነዚህን ሁለት አመለካከቶች ይዘው ነው። ካልታዘዘን ይቀጣናል በሚል ፍርሃት ይታዘዙታል። ወይም ደግሞ በራስ ወዳድነት የእግዚአብሔርን በረከት ለማግኘት ሲሉ ይታዘዙታል። ይህ አንድ ልጅ አባቱ ለትምህርት ቤት ከፍያ ገንዘብ ይሰጠው ዘንድ ወደ እንጫት ለቀማ ከሄደበት ሁኔታ ጋር የሚመሳሰል ነው። እነዚህ ሁሉ እግዚአብሔርን ደስ የሚያሰኙ አይደሉም።

ሁለተኛው፥ ከምስጋናና ከፍቅር የሚመነጭ ታዛዥነት ነው። ይህ ከእግዚአብሔር ዘንድ አንድ ነገር ለማግኘት ሳይሆን፥ ለእግዚአብሔር አንድ ነገር ለመስጠት የሚደረግ ነው። በመጀመሪያ የወደደንን እግዚአብሔርን ስለምንወደው፥ እርሱን ደስ ልናሰኘው እንፈልጋለን። ስለሆነም የማያስደስቱትን ነገሮች በማድረግ ልናሳዝነው አንፈልግም። የሚያስደስቱትን ነገሮች ደግሞ ከልባችን እናደርጋለን። ስለሆነም፥ ከፍርሃት ወይም አንድ ነገር ከመፈለግ የተነሣ ሳይሆን፥ ልናስደስተው ስለምንፈልግ እግዚአብሔርን እንታዘዝዋለን። እግዚአብሔር ከመንፈሳውያን ልጆቹ የሚፈልገው የዚህ ዓይነቱን ታዛዥነት ነው። ጳውሎስ እንዳለው፥ እኛ ልጆቹና ወራሾቹ እንጂ ባሮቹ አይደለንም (ገላ. 4:1-7)።

10ኛ ጥያቄ፡- ሀ) አንድ ክርስቲያን ከፍርሃትና አንድን ነገር ለማግኘት ከመፈለግ ወይም ከፍቅር የተነሣ እንዴት እግዚአብሔርን ሊታዘዝ እንደሚችል በምሳሌ አብራራ። ለ) በእነዚህ እግዚአብሔርን መታዘዝ በሚቻልባቸው ሦስት አመለካከቶች መካከል ያለው ልዩነት ምንድን ነው? ሐ) ብዙውን ጊዜ የምትለማመደው ታዛዥነት የትኛውን ነው?

6. እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር የሚያደርገው ግንኙነት በቃል ኪዳን ላይ የተመሠረተ ነው። ይህ እግዚአብሔር በቃል ኪዳን መሠረት ከሰዎች ጋር ግንኙነት የመመሥረቱ አሳብም፤ ሌላው በብሉይና በአዲስ ኪዳን ውስጥ ትኩረት የተሰጠው እውነታ ነው። ለዚህም ነው መጽሐፍ ቅዱሳችን «ብሉይ ኪዳን» እና «አዲስ ኪዳን» ተብሎ በሁለት የተከፈለው።

በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እግዚአብሔር ሁለት የተለያዩ ቃል ኪዳኖችን ሲገባ እንመለከታለን። አንደኛው፥ በሕዝቡ መታዘዝና አለመታዘዝ ላይ የተመሠረተ ቃል ኪዳን ነው። ይህ ባለ ሁለት ወገን ቃል ኪዳን ነው። ለዚህ ዋናኛ ምሳሌ የሚሆነን እግዚአብሔር ከእስራኤላውያን ጋር በሲና ተራራ ላይ

ያደረገው ነው። በዚያ ስፍራ እግዚአብሔር ለእስራኤላውያን፤ «እኔ የምሰጣችሁን ትእዛዛት ብትቀበሉ እኔ መሪያችሁና ጠባቂያችሁ እሆናለሁ፤ እባርካችኋለሁ» ብሏቸው ነበር (ዘጸግ. 6:25፤ 7:12)። ስለሆነም፤ በእግዚአብሔርና በእስራኤል መካከል የነበረው ግንኙነት ሁለቱም ባለ ኪዳናች ማድረግ የሚጠበቅባቸው ነገር እንዳለ የሚያመለክት ነበር። እስራኤል እግዚአብሔርን ለመታዘዝና በፊቱም በታማኝነት ለመመላለስ ቃል ገባ። እግዚአብሔርም አይሁዶችን ለመባረክ ቃል ገባ። በቅድመ ሁኔታ ላይ የተመሠረተ ቃል ኪዳን፤ እንደ አይሁዶች፤ የሚቀበሉ ወገኖች ድርሻቸውን በማይወጡበት ጊዜ ሊፈርስ ይችላል። ስለሆነም የብሉይ ኪዳን አብዛኛው ክፍል የሚያሳየው እስራኤል የእግዚአብሔርን ትእዛዛት ባለመታዘዙ ፍርዱን እንደ ተቀበለ ነው።

ሁለተኛው፤ በቅድመ ሁኔታ ላይ ያልተመሠረተ ቃል ኪዳን አለ። ይህም በኤርምያስ 31:31-34 ላይ እግዚአብሔር ስለሚሰጠው ስለዚሁ አዲስ ኪዳን እናነባለን። ይህ ባለ ሁለት ወገን ኪዳን ሳይሆን፤ እግዚአብሔር ብቻ ተግባራዊ የሚያደርገው ቃል ኪዳን ነው። የ27ቱ መጻሕፍት መጠሪያ የሆነው፤ «አዲስ ኪዳን» የሚለው ስያሜ፤ እግዚአብሔር በክርስቶስ አማካይነት ከሰው ልጆች ጋር ያደረገውን ይህንኑ ቃል ኪዳን ያመለክታል። እግዚአብሔር በአዲስ ኪዳን ውስጥ ሕዝቡ በረከቱን ከመቀበላቸው በፊት እንዲታዘዙት አይጠይቅም። ነገር ግን እግዚአብሔር ሰዎች በክርስቶስ ይቅርታ አምነው ልጆቹ ሊሆኑ እንደሚችሉ ተናግሯል። ሰዎች ሊያደርጉ የሚገባቸው ነገር ቢኖር በእምነት እጆቻቸውን ዘርግተው የእግዚአብሔርን ስጦታ መቀበል ብቻ ነው። ከእንግዲህ ሰዎች ከእግዚአብሔር ጋር የሚያደርጉት ግንኙነት እርሱን ለመታዘዝና ቅዱሳን ለመሆን በሚያደርጉት ጥረት ላይ የተመሠረተ ሳይሆን፤ እግዚአብሔር ለቅድስናና ለይቅርታ ባዘጋጀው መንገድ ላይ የሚመሠረት ይሆናል።

11ኛ ጥያቄ፡- ሀ) በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል ያሉትን ልዩነቶች በራስህ አገላለጽ ጻፍ። ለ) በአዲስ ኪዳን ውስጥ የመኖር በረከት የተሰጠን ለምንድን ነው? ከበረከቶቹ አንዳንዶቹን ዘርዝር።

7. ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ዓላማና የመጽሐፍ ቅዱስ ማዕከል ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከዳር እስከ ዳር ከሚታዩ ጭብጦች መካከል አንዱ፤ ኢየሱስ ክርስቶስ እግዚአብሔር ለዓለም የወሰነው ዕቅዱ ማዕከል መሆኑ ነው። በብሉይ ኪዳን ውስጥ የክርስቶስ መኖር የተረጋገጠ ቢሆንም በግልጽ አልተጠቀሰም ነበር። ለምሳሌ፤ በብሉይ ኪዳን ስለ ልዩ የእግዚአብሔር መልአክ የተጻፈውን እናነባለን። እርሱም የእግዚአብሔር መልአክተኛ እግዚአብሔር ነው (ለምሳሌ፤ ዘፍጥ. 16:7፤ 13፤ 22፤ 11-18፤ ዘዳ. 3:2፤ 4)። ብዙ ምሁራን ይህ ልዩ መልአክ ክርስቶስ በብሉይ ኪዳን ዘመን ራሱን የገለጠበት መንገድ እንደሆነ ያምናሉ።

በብሉይ ኪዳን ዘመን ለዓለም ችግር የእግዚአብሔር መፍትሔ ይሆን ዘንድ የሚላክ ልዩ መልአክተኛ ነበር። በመጀመሪያ እግዚአብሔር ትንቢት የተናገረው በዘፍጥረት 3:15 ላይ ሲሆን፤ የሲቲቱ ዘር የእባቡን ራስ እንደሚቀጠቅጥ ተገልጿል። ኢየሱስ ክርስቶስ ሰይጣንን በመስቀል ላይ

እንዳሸነፈው አንድ ቀን ደግሞ እባብ የሆነውን ሰይጣንን ወደ እሳት ባህር ውስጥ እንደሚወረውረው ከአዲስ ኪዳን እንረዳለን (ቆላ. 2:13-15) ራእይ 20:7-10)። በብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር ዕቅድ ቀስ በቀስ ሲገለጥ፤ እግዚአብሔር ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ሌሎች በርካታ መረጃዎችን ይሰጥ ጀመር። ያዕቆብ «ዘንግ» ሲል ጠርቶታል። ይህም ክርስቶስ የእስራኤል ሕዝብ ንጉሥ እንደሚሆን ያሳያል (ዘፍጥ. 49:10)። ሙሴ ክርስቶስ ከእርሱ የሚበልጥ ነቢይ እንደሆነ በመግለጽ፤ የእስራኤል ሕዝብ እንዲሰሙት አዝዟል (ዘዳግ. 18:15-18)። እግዚአብሔር ለዳዊት ዘሩ ለዘላለም እንደሚነግሥ ገልጾአል (2ኛ ሳሙ. 7:12-16)። በብሉይ ኪዳን መጨረሻ አካባቢ እግዚአብሔር ስለ ክርስቶስ የሚሰጠው መገለጥ ይበልጥ እያበራ መጣ። በሥጋ የሚገለጥ አምላክ (አማኑኤል) እንደሚሆን ተገለጸ (ኢሳ. 7:14)። መሢሕ እንደ መሆኑ መጠን፤ የእስራኤል ብቻ ሳይሆን የዓለምም ገዥ ይሆናል (ኢሳ. 42:1፤ 55:3-5)። ለመላው ዓለም ኃጢአት መሥዋዕት ይሆናል (ኢሳ. 53:4-5፤ 10-12)።

የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች ወደ ክርስቶስ የሚያመለክቱ ብቻ ሳይሆኑ፤ አገልግሎቱንም በልዩ ልዩ ተምሳሌቶች ገልጾዋል። ስለሆነም ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጆች ሁለተኛው መሥመር የሆነው ሁለተኛው አዳም ነው (ሮሜ 5:12-14፤ 1ኛ ቆሮ. 15:45-49)። ክርስቶስ ከአሮን የሚበልጥና እንደ መልክ ጼዴቅ ካህንና ንጉሥ የሆነ ሊቀ ካህናት ነው (ዕብ. 6:20፤ 7:15-16)። የብሉይ ኪዳን ጊዜያዊ መሥዋዕቶች ሁሉ የእግዚአብሔር ልጅ በመስቀል ላይ እንደ «እግዚአብሔር በግ» ይሞት ዘንድ ወደሚላከበት የመጨረሻው መሥዋዕት ያመለክታሉ። ምንም እንኳን ክርስቶስ እንደ ሁለተኛው የሥላሴ አካል በብሉይ ኪዳን ውስጥ በግልጽ ባይነገርም፤ በብሉይ ኪዳን ውስጥ መኖሩ ግን ግልጽ ነው።

ይህ «ተሰውሮ የነበረው» ኢየሱስ በአዲስ ኪዳን ውስጥ በግልጽ ታወቀ። የዕብራውያን ጸሐፊ እንደገለጸው፤ «ከጥንት ጀምሮ [በብሉይ ኪዳን ዘመን] እግዚአብሔር በብዙ ዓይነትና በብዙ ጎዳና ለአባቶቻችን በነቢያት ተናግሮ፤ ሁሉን ወራሽ ባደረገው ደግሞም ዓለማትን በፈጠረበት በልጁ በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን፤ እርሱም የክብሩ መንጸባረቅና የባሕርይ ምሳሌ ሆኖ፤ ሁሉን በሥልጣኑ ቃል እየደገፈ፤ ኃጢአታችንን በራሱ ካነጸ በኋላ በሰማያት በግርማው ቀኝ ተቀመጠ» ይላል (ዕብ. 1:1-3)። በቤተልሔም በግርማው ውስጥ የተወለደው ክርስቶስ በሥጋ የተገለጠው አምላክ ነበር። የብሉይ ኪዳን ትንቢቶችን በመፈጸም ለሰዎች የእግዚአብሔር ፍጹምና የመጨረሻ መሥዋዕት ሆኖ ተሠውቷል። አዲሱን የእግዚአብሔር ሕዝብ (ቤተ ክርስቲያን) የመሠረተው እርሱ ነው። ይህ አዲስ አካል ከአንድ ጎሳ ሳይሆን፤ በምድር ላይ ከሚገኙ የተለያዩ ወገኖች የተመሠረተ አካል ነው። መጽሐፍ ቅዱስ አሳቡን የሚቋጩት፤ ክርስቶስ በምድር ሁሉ ላይ ለመግዛት አንድ ቀን እንደሚመለስ በመግለጽ ነው። በዚህም ኃጢአትና ሞት የማይኖርበትን ዘላለማዊ መንግሥት ይመሠርታል። (ራእይ 19-21)

12ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ክርስቶስ እንዴት በብሉይ ኪዳን ውስጥ እንደ ተሰወረና በአዲስ ኪዳን ውስጥ እንደ ተገለጠ ምሳሌዎችን በመስጠት አብራራ። ለ)

ክርስቶስ የእግዚአብሔር ዕቅዶች ማዕከል የመሆኑ እውነት፡ ብሉይና አዲስ ኪዳንን ስለምንረዳበት መንገድ ምን ያስተምረናል?

13ኛ ጥያቄ፡- ሁለት ዓምዶች ባሉት ሠንጠረዦች ሥር በግርጌ በኩል፡ በብሉይና በአዲስ ኪዳን ውስጥ ያሉትን ዐበይት ጭብጦች ጻፍ። በግራ በኩል ባለው ዓምድ፡ እነዚህ ጭብጦች የሚገኙባቸውን የአዲስ ኪዳን ጥቅሶች ጻፍ። ለእያንዳንዱ ጭብጥ፡ የብሉይ ኪዳን ርእሰ ጉዳዮች በአዲስ ኪዳን የተገለጹባቸውን ቢያንስ 5 ምሳሌዎች ስጥ።

ሦስተኛ ቀን፡- በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል የነበረው ዘመን

14ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ታሪካችን ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ በሚፈጸሙት ነገሮች ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድረው እንዴት ነው? ለ) ታሪክን ማጥናት የሚጠቅመው ለምንድን ነው?

ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚፈጸሙት ነገሮች ባለፉት 100 ዓመታት ከተፈጸሙት ድርጊቶች ጋር የሚተሳሰሩ ናቸው። የምኒልክ፣ የጋይለ ሥላሴ፣ የደርግና የኢሕአዴግ የአገዛዝ ዘመናት ዛሬ በአገሪቱ ውስጥ የሚፈጸሙትን ክስተቶች ይወስናሉ። የኢትዮጵያ ድንበሮች፣ የመሬት ይዞታ አመለካከቶች፣ የኦርቶዶክስና የእስልምና ሃይማኖት ግንኙነቶችና የመሳሰሉት ታሪካዊ መሠረት ያላቸው ነገሮች ናቸው። ስለዚህም ዛሬ ፍሬያቸውን እንመገባለን።

ይህም ሆኖ ዛሬ የሚከሰቱት ነገሮች ሁሉ የኢትዮጵያ ታሪክ ውጤቶች ብቻ አይደሉም። በሰፊው ዓለም ውስጥ የተፈጸሙት ነገሮችም በኢትዮጵያ ላይ ተጽዕኖ አሳድረዋል። በ18ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አውሮፓውያን አፍሪካን በቅኝ ለመግዛት ያካሄዱቸው ተግባራት፣ ለምሳሌ ጣሊያኖች አንዳንድ የኢትዮጵያ ክፍሎችን መግዛታቸው በዛሬዎቹ ክስተቶች ላይ ተጽዕኖ አሳድሯል። በጋይለ ሥላሴና በደርግ ዘመን፣ በሩሲያና በአሜሪካ መካከል የነበረው ትግል ዛሬም በኢትዮጵያ ላይ ተጽዕኖ ማሳደሩን ቀጥሏል። ለምሳሌ፣ የምዕራቡ ዓለም ፈሊጥ የሆነው ፋሽን፣ ቪዲዮና የእንግሊዝኛ ቋንቋ በወጣቶቻችን ስሜት ላይ ተጽዕኖ በማሳደር ላይ ይገኛል።

በተመሳሳይ ሁኔታ፣ ከአዲስ ኪዳን ዘመን በፊትም ሆነ በአዲስ ኪዳን ዘመን፣ በእስራኤልና በሌሎች አገሮች ውስጥ ይካሄዱ የነበሩ ፖለቲካዊ እንቅስቃሴዎችን በምንገነዘብበት ጊዜ፣ ስለ አዲስ ኪዳንና የቤተ ክርስቲያን ዕድገት ግልጽ አሳብ ይኖረናል። ክርስቶስ በእስራኤል አገር በተወለደ ጊዜ አገሪቱ በሮማውያን አስተዳደር ሥር ነበረች። ክርስቶስ ከመወለዱ ከ400 ዓመታት በፊት በእስራኤልና በአሕዛቡ ዓለም የተፈጸሙት ክስተቶችም በእስራኤልና በአይሁድ ሕዝብ ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ አሳድረዋል።

ጳውሎስ በገላትያ 4፡4-5 ላይ እንደ ገለጸው፡ «ነገር ግን የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ እግዚአብሔር ከሴት የተወለደውን ከሕግም በታች የተወለደውን ልጁን ላከ፤ እንደ ልጆች እንሆን ዘንድ፡ ከሕግ በታች ያሉትን ይዋጅ ዘንድ»። ጳውሎስ ይህን ሲል ክርስቶስ ወደ ምድር መጥቶ እንዲሞትና ቤተ ክርስቲያንን እንዲመሠርት፣ በእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ ሁሉም ነገር እንደ ተዘጋጀ መግለጹ ነበር። ቤተ ክርስቲያን በፍጥነት ልታድግና በአንድ ትውልድ ዘመን ወንጌል በጥንቱ ዓለም እንዲህ ሊስፋፋ የቻለው ለምን ነበር? መልሱን

የምናገኘው እግዚአብሔር የዓለምን ታሪክ ካደራጀበት ሁኔታ ነው። ምንም እንኳን ኢየሱስ ክርስቶስ በአዳምና በሔዋን፣ ወይም በዳዊት ወይም በኢሳይያስ ዘመን ወይም ዛሬ ሊመጣ ቢችልም፣ እነዚህ ሁሉ ጊዜዎች/ዘመኖች ከእግዚአብሔር እይታ አንጻር ትክክል አልነበሩም። ነገር ግን በእስራኤልና በአሕዛብ አገሮች የነበረው ጊዜ ምቹ ሊሆን፣ እግዚአብሔር ልጁን ላከው። ይህን ጊዜ ምቹ እንዲሆን ያደረጉት ነገሮች ምን ምን ነበሩ? ይህን ጥያቄ ለመመለስ የእስራኤል ሕዝብ በ586 ዓ.ዓ. በምርኮ ከተወሰደ በኋላ በዓለም ውስጥ የተፈጸሙትን ክስተቶች መመርመር ይኖርብናል።

15ኛ ጥያቄ፡- ዳንኤል ምዕራፍ 7ን አንብብና ዳንኤል በራእይ የተመለከታቸውን የተለያዩ እንስሳት ዘርዘር። እነዚህ እንስሳት ያመለከቱት የትኞቹን መንግሥታት ነበር?

በባቢሎን ምርኮ ጊዜ እግዚአብሔር ለዳንኤል በቀጣይ 600 ዓመታት ውስጥ በአይሁዶች ታሪክ ውስጥ ስለሚፈጸሙት ነገሮች ገልጾለታል። በአራት እንስሳት የተመሰሉት አራት የተለያዩ የአሕዛብ መንግሥታት አይሁዶችን እንደሚገዙ እግዚአብሔር ለዳንኤል አሳይቶታል። አንበሳው ዳንኤል የነበረበትን የወቅቱን የባቢሎን መንግሥት ሲያመለክት፣ ድቡ የሜዶን / ፋርስ መንግሥት ነበር። ከባቢሎን በኋላ ሜዶን/ፋርስ ሁለተኛው የዓለም ኃያል አገር ለመሆን ችሏል። ነብር የግሪኮች መንግሥት ነበር። አራተኛውና እጅግ የሚያስፈራው እንስሳ የተመሰለው ደግሞ በሮም መንግሥት ተምሳሌት ነበር። እነዚህ አራት መንግሥታት የአይሁድን ሕዝብ ገዝተውት ነበር። ነገር ግን እግዚአብሔር የመሲሔንና የቤተ ክርስቲያንን መንገድ ለማዘጋጀት ሲል፣ እነዚህን መንግሥታት መልሶ ይቆጣጠር ነበር። እነዚህ መንግሥታት እያንዳንዳቸው እግዚአብሔር ለአይሁዶች በነበረው ታሪካዊ ዕቅድ ውስጥ የየራሳቸው ድርሻ ነበራቸው።

የባቢሎን መንግሥት (626 ዓ.ዓ. - 539 ዓ.ዓ.)

16ኛ ጥያቄ፡- 2ኛ ነገሥት 25ን አንብብ። ሀ) በይሁዳ ላይ ምን እንደ ተፈጸመ በአጭሩ ግለጽ። ለ) የባቢሎን ምርኮ የአይሁዳውያንን ሕይወት እንዴት የለወጠው ይመስልሃል? ሐ) ከመጽሐፉ መጨረሻ ላይ ያለውን ካርታ ተመልከትና በባቢሎን ግዛት ውስጥ የተካተቱትን ዘመናዊ አገሮች ዘርዘር።

አልፎ አልፎ የአሕዛብ አገሮች ከሚሠነዝሩባት ጥቃት ውጭ እስራኤል ለ900 ዓመታት ያህል (ከ1400-586 ዓ.ዓ.) ነፃ አገር ነበረች። አይሁዶች «የእግዚአብሔር ፈቃድ ሁልጊዜም ከውጭ አገሮች ጥቃት ይጠብቀናል። ተግባራችንም ሆነ ማንኛውንም ጣዖት ማምለካችን አሳሳቢ ጉዳይ አይደለም። እኛ የእግዚአብሔር ልዩ ሕዝብ ስለሆንን፣ ወደ ምርኮ ሊሰድደንና ሊያጠፋን አይፈልግም» ብለው ያስቡ ነበር። እግዚአብሔር ነቢያትን እየላከ ሕዝቡን እንደሚቀጣ ቢያስጠነቅቅም፣ ሕዝቡ አልሰሟቸውም። የባቢሎን ጦር በድንገት ኢየሩሳሌምን በመያዝ ከ605 እስከ 586 ዓ.ም ድረስ ሦስት ዐበይት ወረራዎችን አካሄደባት። በዚህ ጊዜ የይሁዳ አገር ፈጽማ ወደመች። ቤተ መቅደሱ ሲፈርስና የእንስሳት መሥዋዕቱ ሲቆም፣ ለ500 ዓመት ሲካሄድ የነበረው የቤተ መቅደሱ አምልኮ ተቋረጠ።

17ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ሁልጊዜ በቅድስና ባይኖሩም እንኳ ክርስቲያኖች የእግዚአብሔር ቤተሰብ አካል በመሆናቸው፤ እግዚአብሔር ለሰደት አላልፎ እንደማይሰጣቸው የሚያስቡት እንዴት ነው? ለ) የመጽሐፍ ቅዱስን ማስጠንቀቂያዎች ችላ እያልን፤ ክርስቲያኖች በመሆናችን ብቻ ነገሮች ቀላል እንደሚሆኑልን የምናስበው እንዴት ነው? ሐ) እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን ዘመን ሕዝቡ የነበሩትን አይሁድ ወደ ምርኮ በመውሰድ ከቀጣበት ሁኔታ ምን እንማራለን?

የሰባ ዓመቱ ምርኮ የአይሁድ ሕዝቦችን ሕይወት ሙሉ በሙሉ የለወጠ ሂደት ነበር። ክርስቶስ ወደ ምድር በመጣ ጊዜ የአይሁዶች አኗኗርና የአምልኮ ሁኔታ በዳዊትና በኢሳይያስ ዘመን ከነበረው የተለየ ነበር። በምርኮ ዘመን የተለወጡ አምስት ነገሮች ነበሩ።

1. አይሁዶች «በዳዊት ልጅ» የሚመራ የራሳቸው ነፃ መንግሥት አልነበራቸውም። ከ166-63 ዓ.ም. ከነበሩት ጥቂት ዓመታት በስተቀር እስከ 1948 ዓ.ም. ባሉት 2500 ዓመታት፤ አይሁዶች በአሕዛብ አገዛዝ ሥር ነበሩ። ዘመኑ እያለፈ በሄደ ቁጥር አይሁዶች «የዳዊት ልጅ የሆነው መሢሔ» የሚመጣበትን ጊዜ በከፍተኛ ደረጃ ይናፍቁ ጀመር። ይሁን እንጂ ክርስቶስ መንግሥቱን ለመመሥረት እስከሚመለስበት ጊዜ ድረስ አይሁዶች በዳዊት ልጅ አይገዙም።

2. አይሁዶች በቤተ መቅደስ እንስሳት በመሠዊያ ላይ በማይሠወበት አገር፤ እግዚአብሔርን የሚያመልኩበትን መንገድ ማግኘት ነበረባቸው። ይህ ሁኔታ ቀስ በቀስ አይሁዶች ምክራቦችን ገንብተው በዚያም የመጽሐፍ ቅዱስ ንባብና የዳዊት መዝሙር ዝማሬ እንዲያደርጉ አስቻላቸው።

3. አይሁዶች በዓለም ሁሉ ተበተኑ። ከ1000 ዓመታት በፊት በትንሸዋ የእስራኤል አገር ውስጥ ይኖሩ የነበሩ አይሁዶች፤ በተለያዩ አገሮች ተበተኑ። በመጀመሪያ የሰሜኑ የእስራኤል ሕዝብ በአሦራውያን አማካይነት ሲበተን፤ በባቢሎናውያን ደግሞ ደቡባዊውን የይሁዳ ሕዝብ በተበተኑ። በዚህ ሁኔታ ቀስ በቀስ አይሁዶች በዓለም ሁሉ ላይ ተሰራጩ። ክርስቶስ በምድር ላይ በነበረበት ዘመን አይሁዶች ከስፔይን እስከ ሕንድ በሚደርስ ሰፊው የሮም ግዛት ውስጥ በነበሩ ዋና ዋና ከተሞች ውስጥ ይገኙ ነበር። ወደ ጳለስቲና የሚመለሱበት ሁኔታ ከተመቻቸ በኋላ እንኳ አብዛኞቹ አይሁዶች በአሕዛብ አገሮች የተመቻቸ ኑሯቸውን መምራታቸው እንደቀጠሉ ነበር። በአሕዛብ አገሮች ይኖሩ የነበሩ አይሁዶች በጳለስቲና አገር እንደነበሩት አይሁዶች እምነታቸውን አጥባቂ አልነበሩም። የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን አብዛኛውን ጊዜ ምስክርነቷን የምትጀምረው ክርስቶስ መሲሕ መሆኑን አምነው ለመቀበል ዝግጁ በሆኑት በእነዚህ አይሁዶች ነበር። (ዮሐ. 14፡1፤ 21 አንብብ።)

4. አይሁዶች የእግዚአብሔርን ቃል ማክበርና በጥንቃቄ መታዘዝን ተማሩ። እንደ ዕዝራ የእግዚአብሔርን ቃል በጥንቃቄ የሚያጠኑ ሰዎች ነበሩባቸው። ይህም ጸሐፍት ብለው የሚጠሯቸውና የእግዚአብሔርን ቃል በሚገባ ያጠኑ የነበሩ አይሁዳውያን ምሁራን እንዲገኙ አደረገ። ሕዝቡም ቀደም ሲል ያልነበረውን የእግዚአብሔርን ቃል በትጋት የማጥናት ተግባር ያከናውን ጀመር። ከሁሉም በላይ ሕዝቡ በአሕዛብ አገሮች ሐሰተኛ በሆኑ አማልክትና ጣዖታት ተከብበው እያሉ እንኳ ጣዖታትን ከማምለክ ተቆጠቡ።

የአይሁድ ሃይማኖት ምሁራን ይህ ለእግዚአብሔር ቃል የነበራቸው ቅንአት፣ ሌሎች ሕግጋትንም እንዲያወጡ አደረጋቸው። እነዚህ ሕግጋት ሁለት ዓላማ ነበራቸው። አንደኛው፣ አይሁዶች በምርኮ አገር ከአሕዛብ ጋር ተስማምተው እንዲኖሩ ረዱዋቸው። ሁለተኛው፣ የእግዚአብሔርን ቃል ሕግ ለመጠበቅ አስተዋጽኦ አድርገውላቸዋል። አንድ አይሁዳዊ የተጨመሩትን ሕግጋት ቢተላለፍ እንኳ፣ ከተጻፈው የእግዚአብሔር ቃል ለለማይወጣ እግዚአብሔር አይቀጣውም ነበር። እነዚህ የተጨመሩ ሕግጋት በክርስቶስ ዘመን ከመጽሐፍ ቅዱስ በላይ ወሳኝ ሆነው መገኘታቸው አላዛኝ ነበር።

5. የአይሁዶች ቋንቋ መለወጥ ጀመረ። እስከዚህ ጊዜ ድረስ አይሁዶች ይናገሩት የነበረው የዕብራይስጥ ቋንቋ ነበር። በአንጻሩ የሶርያ ቋንቋ የነበረውን አረማይስጥ ይናገሩ የነበሩት የተማሩና የንግድ ሰዎች ብቻ ነበሩ። አይሁዶች በመካከለኛው ምሥራቅ ሊበተኑ ግን የአረማይስጥን ቋንቋ ለመማር ተገደዱ። በመቶዎች የሚቆጠሩ ዓመታት እያለፉ ሲሄዱ፣ አይሁዶች የአረማይስጥን ቋንቋ እየለመዱ የዕብራይስጥን ቋንቋ እየረሱ ሄዱ። በክርስቶስ ዘመን የዕብራይስጥን ቋንቋ የሚናገሩ አይሁዶች ጥቂቶች ሲሆኑ፣ አረማይስጥ ግን ዋንኛው ቋንቋቸው ሆነ።

የፋርስ መንግሥት (539-331 ዓ.ዓ.)

18ኛ ጥያቄ፡- ዳንኤል 8ን አንብብ። ሀ) ዳንኤል በራእይ ያያቸው ሁለቱ እንስሳት ምንና ምን ነበሩ? ለ) ኢሳይያስ 45:1-13ን አንብብ። እግዚአብሔር ሕዝቡን ከምርኮ ነፃ ያወጣል ያለው ማንን ነው? እግዚአብሔር እርሱን የማያመልከውን ቂሮስን የመረጠው ለምንድን ነው? ሐ) በመጽሐፉ መጨረሻ ገጽ ላይ የሚገኘውን ካርታ ተመልከትና ፋርስን፣ ሜዶንን፣ እንዲሁም የግዛቱን ስፋት አሳይ። ዛሬ በሜዶንና ፋርስ ግዛት ውስጥ የሚገኙትን አገሮች ዘርዘር።

የሜዶንና የፋርስ መንግሥታት ኃይልን ከማግኘታቸው ከ200 ዓመታት በፊት፣ እግዚአብሔር ቂሮስ የተባለ ሰው እንደሚያስነሣ ለነቢዩ ኢሳይያስ ገለጠለት። ምንም እንኳን ቂሮስ እግዚአብሔርን ባያውቅም፣ እግዚአብሔር ግን እርሱን ወደ መሪነት በማምጣት ሕዝቡን እንዲድዳቸውና እነርሱም ወደ አገራቸው ተመልሰው ቤተ መቅደሱንና ኢየሩሳሌምን እንዲገነቡ እንደሚያደርግ ተናገረ። ሁለተኛው ዐቢይ ግዛት የተዋሃደው የሜዶንና የፋርስ መንግሥት ነበር። የባቢሎን መንግሥት በሥልጣን ላይ የሚቆየው ለ70 ዓመት ብቻ ሲሆን፣ የሜዶንና የፋርስ መንግሥታት ግን ለ200 ዓመት ይቆያሉ። ይህም የፋርስ መንግሥት በእነዚያ ረዥም ዘመኖች በአይሁዶችና በባህላቸው ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ለማሳደር ችሎ ነበር።

የሜዶንና የፋርስ መንግሥት ወደ ሥልጣን የመጣው በፍጥነት ነበር። ፋርሳዊው ቂሮስ ሜዶንን ከፋርስ ጋር በማዋሃድ አነስተኛ የነበረችውን አገር በ550 ዓ.ዓ. ኃይል የዓለም አገር ሊያደርጋት ችሏል። ቂሮስ በ546 ዓ.ዓ. ታላቁን የሊዲያን መንግሥት ሲያሸንፍ፣ በ539 ዓ.ዓ. በአነስተኛ ጦርነት ባቢሎንን ወግቶ በማሸነፍ የፋርስና የሜዶን አካል አድርጓል። ስለሆነም በ11 ዓመት ውስጥ ቂሮስ ፋርስን በምሥራቅ ከፋርስ ባሕረ ሰላጤ ወደ ምዕራብ

ቱርክና ወደ ደቡብ ግብጽ ለማስፋፋት ቻለ። ይህም የፋርስን መንግሥት በዘመኑ ከነበሩት ሁሉ ታላቅ አድርጎታል።

የአይሁድ ትውፊት እንደሚለው፤ ቂሮስ ወደ ባቢሎን በመጣ ጊዜ የአይሁድ መሪዎች የእርሱ መምጣትና ስሙም እንኳ ሳይቀር ከ200 ዓመት በፊት በነቢዩ ኢሳይያስ መተንበዩን ከመጽሐፍ ቅዱስ አሳዩት። ቂሮስ አይሁዶችን የደገፈውና በእግዚአብሔር ስም እንደሚያሸንፍ ከተናገረባቸው ምክንያቶች አንዱ ይህ ነበር።

የቂሮስ አገዛዝ ስልት ከባቢሎናውያኑ እና ከአሦራውያኑ በጣም የተለየ ነበር። ሰዎችን አስገድዶ ወደ ምርኮ ከመስደድ ይልቅ፤ በአገራቸው እየኖሩ ለፋርስ መንግሥት እንዲገዙ ያበረታታቸው ነበር። በመሆኑም፤ ቂሮስ በአዲሱ የፋርስ መንግሥት ውስጥ በነበሩት ሰዎች ተወዳጅነት ያተረፉለትን ሁለት ተግባራት አከናውኗል። አንደኛው፤ የየአገሮቹን ሃይማኖቶች ያከብር ነበር። ለምሳሌ፡- ወደ ባቢሎን ከተማ በገባ ጊዜ ማርዱክ የተባለው የከተማይቱ ጣዖት ሥልጣንን እንደሰጠውና የባቢሎን ንጉሥ ችላ ያለውን የማርዱክን አምልኮ ለመመለስ እንደ መጣ ተናግሯል። ለአይሁዶችም ይህንኑ ነበር የተናገረው። እግዚአብሔር የባቢሎንን ግዛት እንደሰጠው በመግለጽ፤ አይሁዶች ወደ አገራቸው ተመልሰው ለአምላካቸው ቤተ መቅደስ እንዲሠሩ ፈቀደላቸው።

ሁለተኛ፤ የባቢሎን ግዛት በተፈናቃዮች የተሞላ ሲሆን፤ ነዋሪዎቹም እዚያ በነበራቸው ሕይወት ደስተኞች አልነበሩም። ስለሆነም ቂሮስ አይሁዶችና ሌሎችም በባቢሎን የነበሩ ሕዝቦች ወደየአገሮቻቸው እንዲሄዱ ፈቀደላቸው። ይህም አይሁዶች በዘሩባቤል ወይም ሽሽባዛር (539 ዓ.ዓ.) [ዕዝራ 1:8፤ 11]፤ በኋላም በዕዝራ (458 ዓ.ዓ.) [ዕዝራ 7:6-9] እና በነህምያ (445 ዓ.ዓ.) [ነህ. 2:1] አማካይነት አይሁዶች ወደ ኢየሩሳሌም እንዲመለሱ አደረገ። በዚህ ሁሉ እግዚአብሔር ቂሮስንና ሌሎች የፋርስ መሪዎችን እርሱ በሚፈልገው መንገድ እየመራቸው እንደሆነ ለአይሁዶች ግልጽ ነበር። በመጀመሪያው ዙር በሽሽባዛር አማካይነት 50,000 አይሁዶች ብቻ ተመለሱ። ይህም አብዛኞቹ አይሁዶች በባቢሎን የተደላደሉ ሕይወት ይመሩ ስለነበር፤ ኋላቀርና በኢኮኖሚም ወደ ደቀቀቸው ኢየሩሳሌም ለመመለስ አለመፈለጋቸውን ያሳያል። ይህ ዛሬ በአሜሪካ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን ወደ ገጠሪቱ የኢትዮጵያ አካባቢዎች ተመልሰው ለመኖር ከማይፈልጉበት ሁኔታ ጋር የሚመሳሰል ነው። ይህ የዓለም ፍቅር አብዛኞቹ አይሁዶች እግዚአብሔር ለአብርሃምና ለዘሮቹ ተስፋ ወደ ገባላቸው አገር እንዳይመጡ ከለከላቸው።

19ኛ ጥያቄ፡ ሀ) ይህ የዓለምና የምድር በረከቶች ፍቅር ክርስቲያኖች እግዚአብሔር የሚፈልገውን እንዳያደርጉ የሚከለክላቸው እንዴት ነው? ለ) ከዚህ ችግር ጋር የታገልሽው እንዴት ነው?

አነስተኛ የአይሁድ ማኅበረሰብ ወደ ይሁዳ ሲመለስ፤ ቅድሚያ የተሰጠው የቤተ መቅደሱ ግንባታ ጉዳይ ነበር። ብዙም ሳይቆይ ግን ተቃውሞ ተነሣበት። በአሦራውያን አስተዳደር ሥር በነበረችው ሰሜን ፍልስጥኤም ከፊል አይሁዳዊና ከፊል አሕዛብ የሆኑ ሰዎች ነበሩ። በአዲስ ኪዳን ዘመን፤

እነዚህ ሰዎች ሳምራውያን ተብለው ተጠርተዋል። ሳምራውያን አይሁዶች ቤተ መቅደሱንና የኢየሩሳሌምን ከተማ መልሰው ለመገንባት ቆርጠው እንደ ተነሡ ሲያዩ፥ መልእክተኞችን ልከው በሥራው ሊተባበሯቸው እንደሚፈልጉ አስታወቋቸው። እነዚህ አነስተኛ ቁጥር ያላቸው አይሁዶች፥ ሳምራውያኑ እንዳይቆጣጠሯቸውና ንጹሐ የአይሁድ አምልኮቸው እንዳይረከስ በመስጋት ይመስላል የሥራ ትብብሩን ለመቀበል አልፈለጉም። ይህም በኢየሩሳሌም በነበሩት አይሁዶችና በሰማርያ በነበሩት ከፊል አይሁዶች መካከል ለዓመታት የዘለቀ ግጭትን አቀጣጠለ።

20ኛ ጥያቄ፡- ዮሐንስ 4፡9 አንብብ። በዚህ ክፍል አይሁዶች በሳምራውያን ላይ የነበራቸው ጥላቻ የተመለከተው እንዴት ነው?

አይሁዶች ትብብራቸውን ላለመቀበል ሲወስኑ፥ በአገሪቱ የመንግሥት ሥልጣን የነበራቸው ሳምራውያን የቤተ መቅደሱን ሥራ ለማስቆም ጥረት አደረጉ። ይህም የቤተ መቅደሱ ሥራ ለ15 ዓመታት እንዲስተጓጎል አደረገ።

በፋርስ መንበረ ሥልጣን ላይ አለመረጋጋት ከተከሰተ በኋላ ንጉሥ ዳርዮስ (521-486 ዓ.ዓ.) ወደ ሥልጣን መጣ። ይህ ንጉሥ ሁለት ነገሮችን አድርጓል። አንደኛው፥ ለአካባቢው ገዥዎች የበለጠ የቁጥጥር ሥልጣን ሰጣቸው። ከደቡብ ሜሶፖታሚያ እስከ ግብጽ ድረስ ያለው ግዛት ሁሉ፥ «ከወንዝ ማዶ» ተብሎ ይጠራ ነበር። መንበረ ሥልጣኑም ሰማርያ ላይ ነበር። ዳርዮስ አብዛኛውን ጊዜ በፋርስ መንግሥት ላይ የሚያምጸውን የግብጽ አካባቢ ግዛት ይበልጥ ለመቆጣጠር ሲል ለኢየሩሳሌም መገንባት ድጋፉን ይሰጥ ጀመር። በዚህም መሠረት፥ በ520 ዓ.ዓ. አይሁዶች ቤተ መቅደሳቸውን መልሰው እንዲገነቡ ፈቀደላቸው። የቤተ መቅደሱ ሥራ በ515 ዓ.ዓ. ተጠናቀቀ። ከብዙ ዓመታት በኋላ ታላቁ ሄሮድስ ይህንኑ ቤተ መቅደስ በማሻሻል በጥንቱ ዓለም ውስጥ ከነበሩት ሕንጻዎች እጅግ አስደናቂ ይዘት እንዲኖረው አድርጓል። ክርስቶስና ደቀ መዛሙርቱ ያመልኩ የነበሩት በዚሁ ሄሮድስ አሻሽሎ ባሠራው ቤተ መቅደስ ውስጥ ነበረ። አይሁዶችም በዚህ ቤተ መቅደስ ይኩራሩ ነበር። ክርስቶስ ግን ሙሉ በሙሉ ስለሚወድምበት ጊዜ ተነበየ (ማቴ. 24፡2)። አይሁዶች በሮም ላይ ካመጹ በኋላ በ70 ዓ.ም. የሮም ሠራዊት ሁለተኛውን ቤተ መቅደስ ሙሉ በሙሉ ደምስሶታል። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ አይሁዶች የብሉይ ኪዳንን ሥርዓት ተከትለው የሚያመልኩበት ቤተ መቅደስ የላቸውም። ብዙ ምሁራን አይሁዶች ክርስቶስ ዳግም ሊመለስ ሲል ቤተ መቅደሳቸውን እንደገና የመገንባት ፈቃድ እንደሚያገኙ ይናገራሉ። ይሁን እንጂ ይህም ቤተ መቅደስ ይፈርስና ክርስቶስ በሺሁ ዓመት መንግሥቱ ጊዜ ሌላ ቤተ መቅደስ ይገነባል (ራእይ 20፡4-6)። እነዚህ ምሁራን ሕዝቅኤል 40 ይህንኑ የሺህ ዓመቱን ቤተ መቅደስ እንደሚያመለክት ያምናሉ።

ከቤተ መቅደሱ ዳግም ግንባታ በኋላ አይሁዶች በብዙ ችግር ተወጠሩ። በንጉሥ አርጤክስስ (Xerxes) ዘመን (486-465 ዓ.ዓ.) በፋርስ ግዛት ውስጥ የነበሩትን አይሁዶች ሁሉ ለማጥፋት ጥረቶች ይደረጉ ነበር። ነገር ግን እግዚአብሔር ሁኔታዎችን በመቆጣጠሩ ሐማና ሌሎችም የአይሁድ ጠላቶች ተገደሉ።

በአርጤክስስ (Artaxerxes) ዘመን (465-423 ዓ.ዓ.) ግብጽ በፋርስ መንግሥት ላይ ዐመፀች። በተመሳሳይ ዘመን በኢየሩሳሌም የነበሩ አይሁዶች በኢየሩሳሌም ከተማ ዙሪያ ያለውን ቅጥር እንደገና ለመገንባት ፈለጉ። በጥንት ዘመን ቅጥር የሌላት ከተማ ክብር ስለማይሰጣት እንደ መንደር ትቆጠር ነበር። በተጨማሪም ለጠላት ጥቃት ትጋለጥ ነበር። ስለሆነም አይሁዶች የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች ለመሥራትና የጥንት ክብሯን ለመመለስ ተነሣሡ። እነዚህ ቅጥሮች ከጠላት ጥቃትም እንዲከላከሏት ፈልገው ነበር። ነገር ግን ያለ መንግሥት ፈቃድ ከተሞችን መገንባት የተከለከለ ነበር። ሳምራውያን አይሁዶች የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች ዳግም እየገነቡ መሆናቸውን ሲገነዘቡ፣ ሥራውን አስቆመው ለፋርስ መንግሥት ሪፖርት ላኩ። አርጤክስስ አይሁዶች ሳምራውያን ከግብጾች ጋር ተባብረው ያምፁብኛል በሚል ፍርሃት ሥራውን አስቆመ። ሳምራውያን ለአሁዶች የነበራቸውን ጥላቻ ለማሳየት ሲሉ ወደ ኢየሩሳሌም መጥተው የተሠራውን ቅጥር አፈረሱ።

አርጤክስስ ለስድስት ዓመት ከግብጾች ጋር ተዋግቶ በመጨረሻው አሸነፋቸው። ከዚያም በ445 ዓ.ዓ ነገሮች የተለየ ቅርጽ ያዙ። ምሑራን አርጤክስስ፣ ነህምያ የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች እንዲሠራ የፈቀደበትን ምክንያት አያውቁም። አንዳንዶች እንደሚሉት፣ በሰማርያ አነስተኛ ዓመፅ ስለነበረ የኢየሩሳሌምን ይዞታ ለማጠናከር ፈልጎ ይሆናል ይላሉ። ሌሎች ደግሞ አርጤክስስ የኢየሩሳሌምን መጠናከር የፈለገው ግብዎች ዳግም ሊያምፁ ይችላሉ ከሚል ፍርሃት ነው ይላሉ። በተጨማሪም፣ ኢየሩሳሌም በምቹ የንግድ ስፍራ የምትገኝ ከተማ በመሆኗ አርጤክስስ ለዚሁ ዓላማ ሊጠቀምባት ፈልጎ ሊሆን ይችላል ይላሉ።

እግዚአብሔር በነህምያ የተጠቀመው የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች መልሶ ለመገንባት ብቻ ሳይሆን፣ በኢየሩሳሌም ለሚኖሩ አይሁዶች መንፈሳዊ መነቃቃትን እንዲያመጣ ጭምር ነበር። እግዚአብሔር በነህምያና በዕዝራ በመጠቀም ሕዝቡ በአምልኮና በመታዘዝ ላይ እንዲያተኩር አድርጓል። እንደ ብዙዎቻችን ሁሉ ጊዜው እየገፋ ሲሄድ ሕዝቡ ከእግዚአብሔር ይልቅ በግል ጉዳዮቻቸው ተጠምደው ነበር። ስለሆነም እግዚአብሔር መነቃቃትን አመጣላቸው።

ዕዝራ በአይሁድ ታሪክ ውስጥ ደምቀው ከሚታዩት ታላላቅ ሰዎች አንዱ ለመሆን በቃ። ሥራውም ለብዙ መቶ ዓመታት በአይሁዶች ሃይማኖታዊ ሕይወት ላይ ተጽዕኖ ሲያደርግ ቆይቷል። በእርሱ ሥራ ምክንያት በርካታ ውጤቶች ተገኝተዋል።

1. ዕዝራ አይሁዶች ለሙሴ ሕግ እንዲታዘዙ አስተምሯል። አይሁዶች በአሕዛብ አገሮች በመኖራቸው ምክንያት፣ የሙሴን ሕግ ለመጠበቅ ተቸግረው ነበር። አሁን ግን ወደ አገራቸው ስለተመለሱና በራሳቸው ቤተ መቅደስ ውስጥ ስለሚያመልኩ- የሙሴን ሕግ ለመጠበቅ ይችሉ ነበር። በዕዝራ ዘመን የሙሴ ሕግ በፍልስጥኤም የሚኖሩ አይሁዶች የሚተዳደሩበት ሕገ መንግሥት ሆነ። በአካባቢያቸው በሚኖሩት አሕዛብ ባህል ከመዋጥ ይልቅ- ዕዝራና ከእርሱ በኋላ የተነሡት መሪዎች ከአሕዛብ መለየቱ እጅግ

አስፈላጊ መሆኑን አበክረው ተናግረዋል። ከአሕዛብ ጋር መጋባትንም ከልክለዋል።

2. ከጊዜ በኋላ ብሉይ ኪዳን የሚል ስም የተሰጣቸው መጻሕፍት እንዲሰበሰቡ ያደረገው ዕዝራ እንደ ሆነ የአይሁድ ትውፊት ይናገራል።

3. በዕዝራ አማካይነት የኢየሩሳሌም ይዞታ ተለውጧል። ኢየሩሳሌም ትንሽ መንደር ወይም የፖለቲካ ከተማ መሆኗ ቀርቶ፤ ሃይማኖታዊ ከተማ ሆነች። ስለሆነም፤ አይሁዶችና ኢየሩሳሌም በእንክብካቤ ይያዙ ጀመር። (ይህ በምኒልክና በኃይለ ሥላሴ ዘመን የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንና ምእመናን ከፍተኛ ድጋፍ ያገኙ ከነበረበት ሁኔታ ጋር የሚመሳሰል ነው)። ግብር እንዲከፍሉ አይጠየቁም ነበር። አይሁዶች በካህናት አመራር- አብዛኛውን ጉዳያቸውን ለመቆጣጠር ይችሉ ነበር። ይህ ልዩ ሃይማኖታዊ ክንዋኔ በግሪክና በሮም ግዛቶችም ቀጥሎ ነበር። እግዚአብሔር በዚህ መንገድ ሕዝቡን በአሕዛብ ባህሎች ከመዋጥ ጠብቋል።

4. ዕዝራ በአይሁድ ሃይማኖታዊና ፖለቲካዊ ሕይወት ውስጥ ከፍተኛ ሚና ለተጫወቱት ጸሐፍት ግንባር ቀደም ሰው ነበር። በዕዝራ ዘመን አብዛኞቹ አይሁዶች የዕብራይስጥ ቋንቋ ረስተው በአረማይስጥ ቋንቋ ብቻ ይግባቡ ስለነበር፤ ብሉይ ኪዳንን ማንበብ አይችሉም ነበር (ነህ. 8:1-8 አንብብ)። ስለሆነም ጸሐፍት የሚባሉ እንደ ዕዝራ ያሉ ሃይማኖታዊ ምሁራን ለሕዝቡ የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍት ተርጉመው ያብራሩላቸው ነበር። ከጊዜ በኋላ እነዚህ ጸሐፍት የብሉይ ኪዳንን ሕግ እየተረጎሙ በብሉይ ኪዳን ውስጥ ካልተጠቀሰው የአይሁዶች ታሪክ ጋር ያዛምዱ ነበር። ከዚያም አይሁዶች የብሉይ ኪዳንን ሕግ ከልብ እንዲታዘዙ ለማድረግ እነዚህ ጸሐፍት ሌሎች ሕጎችን ጨምረው ማስተማር ጀመሩ። እነዚህ የተጨመሩት ሕጎች «ሚሽና» በተባለ መጽሐፍ ውስጥ የተካተቱ ሲሆኑ፤ በኋላ የብሉይ ኪዳን ሕግጋትን ያህል ጥብቅ እየሆኑ ሄዱ። ይህ ይሁዲነት የተባለው የአምልኮ ዘይቤ በቀጣይ ምእተ ዓመታት እየተስፋፋ ሄደ። ዛሬ ኦርቶዶክስ አይሁዶች የአምልኮ ዘይታቸውን የሚያያይዙት ከዕዝራና ይህንኑ አዲስ አምልኮ ከመሠረቱት ጸሐፍት ጋር ነው። ሚሽና ጊዜው እያለፈበት ሲሄድ የአይሁድ የሃይማኖት መሪዎች እነዚህን አዳዲስ ሕግጋት የሚያብራሩ አሳባችን ጽፈው በታልሙድ ውስጥ እንዲካተት አደረጉ።

5. ምንም እንኳ አንዳንድ ምሁራን በምክራብ የሚደረገውን አምልኮ መሪዎቹ እንደጀመሩት ቢናገሩም፤ ታላቁን ምክራብ የመሠረተው ዕዝራ እንደሆነ ይታመናል። ይህ የአይሁዶችን ሃይማኖታዊ ሕይወት የሚቆጣጠሩ አንድ መቶ ሃያ ቁልፍ ሃይማኖታዊ መሪዎች የሚገኙበት መማከርት ነበር። ከጊዜ በኋላ ይህ ታላቅ ምክራብ ተለውጦ የአይሁዶች ዐቢይ ፖለቲካዊ አካል ሆኗል። በክርስቶስ ዘመን፤ ይህ የመማከርት ጉባኤ የአይሁድ ሸንጎ (Sanhedrin) ይባል ነበር። ክርስቶስ የተመረመረውና የሞት ቅጣት የተበየነበት በዚህ ሸንጎ ፊት ነበር (ማቴ. 26:59-60)።

21ኛ ጥያቄ፡- ማቴ. 2:41 5:20 9:31 16:21 23:25 26:51 አንብብ። የሕግ መምህራን (ጸሐፍት) ምን ምን ደረጃዎችና ሥልጣን እንደነበራቸው ግለጽ። ከክርስቶስ ጋር ምን ዓይነት ግንኙነት እንደነበራቸው ግለጽ።

በክርስቶስ ዘመን፤ የአይሁድን ሕይወት በሙሉ የሚዳስሉ እጅግ ብዙ ሕጎች ወጥተው ነበር። ክርስቶስና ደቀ መዛሙርቱ እነዚህን ሕጎች ባለማክበራቸው ምክንያት ጸሐፍትና ቀናተኛ ፈሪሳውያን በቁጣ ገንፍለው በክርስቶስ ላይ ተነሡ። የአይሁድ ሃይማኖት መሪዎች ክርስቶስን ለመስቀል ከፈለጉባቸው ምክንያቶች አንዱ በብሉይ ኪዳን ላይ የጨመሯቸውን በርካታ ሕግጋት ስላላከበራቸው ነበር።

ዕዝራና የመጨረሻው የብሉይ ኪዳን ነቢይ የሆነው ሚልክያስ ከሞቱ በኋላ፤ የአይሁድ ሕዝብ፤ ምሑራን «400 የፀጥታ ዓመት» ወደሚባለው ዘመን ገቡ። በእነዚህ ዓመታት እግዚአብሔር ምንም ዓይነት አዲስ ቃል ሳይሰጣቸው በዝምታ ተቀመጠ። ብሉይ ኪዳን የሚጠናቀቀው «ታላቁና የሚያስፈራው የእግዚአብሔር ቀን ሳይመጣ» በፊት ኢሳይያስ እንደሚመጣ በመግለጽ ነው (ሚልክ. 4፡5)። ከዚህ የመጨረሻ ትንቢት በኋላ እግዚአብሔር ለኢየሱስ ክርስቶስ መንገድ እንዲያዘጋጅ መጥምቁ የሐንስን እስካላከበት ጊዜ ድረስ ለ400 ዓመታት በነቢያቱ በኩል አልተናገረም (ማቴ. 1፡2-8)።

በፋርስ መንግሥት ጊዜ የታዩ ሌሎች ዕድገቶች

የፋርስ መንግሥት እየተስፋፋ ሲሄድ፤ ወደፊት በአዲስ ኪዳን ዘመን ከፍተኛ ስፍራ የሚኖራቸው ሌሎች ነገሮች ይከሰቱ ጀመር።

1. በአይሁዶችና በሰማርያ ሰዎች መካከል የማያቋርጥ መከፋፈል ተከሰተ። በሰማርያ ብዙ ሰንበሳጦች ስለ ነገሡ፤ የታሪክ ጸሐፊዎች የነገሮችን የአፈጻጸም ቅደም ተከተል ለማወቅ ይቸገራሉ። ነገር ግን ነህምያ የኢየሩሳሌም መሪ በነበረበት ዘመን መጨረሻ ላይ ይሁን (ነህ. 13፡8) ወይም ከዚያ በኋላ፤ ምናሴ የሚባል አንድ አይሁዳዊ ከሰንበሳጥ ቤተሰብ ጋር በጋብቻ በመዛመድ በቤተ መቅደስ አካባቢ መኖር ጀምሮ ነበር። እርሱም ሳምራዊት ሚስቱን ለመፍታት ባለመፈለጉ ከቤተ መቅደሱ ተባሯል። በዚህ ጊዜ ምናሴ ወደ ሰንበሳጥ ተመለሰ። ሁለቱ ሰዎች በትብብር ከጥንታዊቷ የሴኬም ከተማ አጠገብ በሚገኘው የገሪዛም ተራራ ላይ ከኢየሩሳሌሙ ቤተ መቅደስ ጋር የሚመሳሰል ቤተ መቅደስ ገነቡ። ምናሴ የዚህ ቤተ መቅደስ ሊቀ ካህናት ሆነ። ሳምራውያን የሚቀበሉት 39ኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሳይሆን፤ 5ቱን የሙሴ መጻሕፍት ብቻ ነበር። ይህ እስከ ዛሬ ድረስ ያለው የአምልኮ ሥርዓት በኢየሩሳሌም በሚኖሩ አይሁዶች ዘንድ የተወገዘ ነው።

22ኛ ጥያቄ፡- የሐ. 4፡19-24 አንብብ። ሀ) ይህ ተቀናቃኝ የአምልኮ ስፍራና ሥርዓት በዚህ ታሪክ ውስጥ የታየው እንዴት ነው? ለ) ክርስቶስ እውነት ማን ዘንድ እንዳለና እውነተኛ አምልኮ ምን ዐይነት እንደ ሆነ የገለጸው እንዴት ነው?

2. በዚህ ጊዜ የሊቀ ካህናቱ ኃይል እየበረታ ሄደ። የፋርስ መንግሥት ለይሁዳ ሃይማኖታዊ መንግሥት የበለጠ ኃይል በመስጠቱ፤ ሊቀ ካህናቱ የአይሁድን ሃይማኖት ብቻ ሳይሆን ፖለቲካውን ጭምር ሊቆጣጠር ቻለ። ከፋርስ መንግሥት ጀምሮ እስከ 70 ዓ.ም. ድረስ ሊቀ ካህናቱ የአይሁድ ሕዝብ የፖለቲካ መሪም ጭምር ነበር። ይህም በአዲስ ኪዳን ክርስቶስ በሊቀ ካህናቱ ቀያፋ ፊት ለምርመራ በቀረበበት ጊዜ ተስተውሏል (ማቴ. 26፡57)።

3. አይሁዶች ራሳቸውን እያሳዩና ፀረ አሕዛብም እየሆኑ መጡ። እግዚአብሔር አይሁዶችን የጠራቸው ለአሕዛብ ብርሃን እንዲሆኑ ነበር (ኢሳ. 42:6-7)። እግዚአብሔር የፈለገው አይሁዶች በሥነ ምግባራቸውና በአምልኮቸው ንጹሐን እንዲሆኑና ስለ እርሱ ለአሕዛብ እንዲመሰክሩ ነበር። አይሁዶች ግን ለንጽሕናቸው በማሰብ ሌላ መንገድ መረጡ። ከአሕዛብ ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት ላለማድረግና አይሁዳዊነታቸውን አጉልተው ለማሳየት ፈለጉ። በክርስቶስ ዘመን፣ እግዚአብሔር አሕዛብን የፈጠረው ሊፈርድባቸው ብቻ ነው የሚል አመለካከት የያዙ አይሁዶች ነበሩ። ብዙ አይሁዶች እግዚአብሔር ለአሕዛብም ዕቅድ እንዳለው ወይም ከእርሱ ጋር ኅብረት ያደርጉ ዘንድ እንደሚፈልግ አያምኑም ነበር።

23ኛ ጥያቄ፦ ክርስቲያኖች ከማያምኑ ሰዎች ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት ባለማድረግ ክርስቶስ የሞተላቸውን ወገኖች ሊጠሉ የሚችሉባቸውን ሁኔታዎች በምሳሌዎች አብራራ።

4. ምክራብ የአይሁድ ሕይወት ማዕከል ሆነ። ምክራብን ምክራቦች መቼ እንደ ተጀመሩ አያውቁም። የአይሁድ ትውፊት እንደሚለው ከሆነ፣ በባቢሎን ምርኮ ወቅት ተጀምረው በፋርስ መንግሥት ዘመን ሊስፋፉ ችለዋል። ምክራብ ማለት «ማኅበረ ምእመናን» ማለት ነው። ይህ የአይሁዶች ስብሰባ ሲሆን፣ በኋላ ምክራብ የሚለው ቃል አይሁዶች ለአምልኮ የሚሰባሰቡበትን ስፍራ በማመልከት አገልግሏል። አይሁዶች በተበተኑባቸው አገሮች ሁሉ ምክራቦችን ማነጽ ጀመሩ። ምንም እንኳ በእነዚህ ምክራቦች ውስጥ የእንስሳት መሥዋዕቶች ባይቀርቡም፣ አይሁዶች እየተሰባሰቡ የብሉይ ኪዳንን አምላክ ያመልኩ ነበር። ዛሬም እንኳ ቁጥራቸው በርከት ያለ አይሁዶች በሚኖሩባቸው አገሮች ምክራቦችን ይሠራሉ። በዚያም የብሉይ ኪዳንን ሕጎች የሃይማኖት መሪዎችን ሕግ ለልጆቻቸው ያስተምራሉ። በዚህ ዓይነት አይሁዶች በየትኛውም የዓለም ክፍል ቢቀመጡ ለ2500 ዓመታት ያህል የዘርና የሃይማኖት መለያቸውን ጠብቀው ቆይተዋል።

ሐዋርያው ጳውሎስ ወንጌልን ለጥንቱ ዓለም በሰበከበት ጊዜ፣ መጀመሪያ ይሰብክ የነበረው በምክራቦች ነበር (የሐዋ. 14:1)። እነዚህ ምክራቦች ለጥንቷ ቤተ ክርስቲያን የስብከት ሞዴሎች ሆነዋል። የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን የአምልኮ ስልት ከምክራብ የተወሰደ ይመስላል። በአዲስ ኪዳን ዘመን፣ ቤተ ክርስቲያን የሚለው ቃል የሚያመለክተው ሕንፃውን ሳይሆን የክርስቶስ ተከታዮችን ነበር። እንዲያውም የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን የማምለኪያ ሕንፃ ስላልነበራት ስብሰባው የሚካሄደው በግለሰብ ቤቶች ነበር። የአምልኮ ሕንፃዎች መሠራት የጀመሩት ክርስቶስ ከሞተ ከአያሌ መቶ ዓመታት በኋላ ነበር።

5. አረማይስጥ የአይሁዶች የአፍ መፍቻ ስለመሆኑ፦ በክርስቶስ ዘመን በጳለስቲና ይኖሩ የነበሩ አይሁዶች በብሉይ ኪዳን ዘመን ይነገር የነበረውን የዕብራይስጥ ቋንቋ ሳይሆን የአረማይስጥን ቋንቋ ይጠቀሙ ነበር። እንደ ግእዝ ቋንቋ ሁሉ፣ ዕብራይስጥም ለንግግር የማይውል ቋንቋ ሆኖ ነበር።

6. ሁለት ዐበይት የአይሁድ እምነት ማዕከላት ተመሠረቱ። ዋንኛይቱ የዳዊት ከተማ የምትባለውና የይሁዳ ታሪካዊት መዲና የሆነችው ኢየሩሳሌም

ነበረች። በፋርስ መንግሥት ዘመን ግን ጥቂት አይሁዶች የሚኖሩባት አነስተኛ ከተማ ነበረች። እንዲያውም ብዙ አይሁዶች በዚያ ለመኖር ስላልፈለጉ ነህምያ በይሁዳ የነበሩ አይሁዶች ዕጣ እንዲያወጡና ዕጣው የወጣላቸው ወደ ኢየሩሳሌም ሄደው እንዲኖሩ ለማድረግ ተገድዶ ነበር (ነሀ. 11:1-4)።

ሁለተኛዬቱ ዐቢይ ማዕከል ባቢሎን ነበረች። በፋርስ መንግሥት ዘመን አይሁዶች በባቢሎን በልጽገው ይኖሩ ነበር። አይሁዶች እንደ ጉራጌ ሕዝቦች የንግድ ስጦታ ስለ ነበራቸው፤ ብዙ አይሁዶች ሀብት አፍርተው ነበር። በባቢሎን ብዙ አይሁዶች ይኖሩ ስለ ነበር፤ ባቢሎን የሃይማኖቱ ማዕከል ሆነች። በባቢሎን የነበሩት አይሁዶች የራሳቸውን ባሕልና ሃይማኖታዊ ትምህርት ያሳድጉ ነበር። እንደ ዕዝራ ያሉ ሰዎች አይሁዶች በባቢሎን ለእግዚአብሔር ታማኝ ሆነው እንዲኖሩ ለማድረግ ጥረዋል። በኢየሩሳሌም የነበሩ አይሁዶች ችግር በገጠማቸው ጊዜ፤ በባቢሎን (ዕዝራ) እና የፋርስ መዲና በሆነችው ሉሳ (ነህምያ) የነበሩት እነዚህ ሰዎች ነበሩ የረዱቸው።

24ኛ ጥያቄ፡- እነዚህ ተጽዕኖዎችና የፋርስ ግዛት ዕድገቶች በአዲስ ኪዳን ውስጥ እንዴት እንደታዩ ምሳሌዎችን በመስጠት አብራራ።

አራተኛ ቀን፡- የግሪክ ግዛተ ዐፄ (ክፍል 1)

25ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ባለፉት 50 ዓመታት ውስጥ የምዕራቡ ዓለም ባህል የኢትዮጵያን ባህል የለወጠባቸውን መንገዶች ግለጽ። መልካም የምትላቸው ለውጦች የትኞቹ ናቸው? መጥፎ የምትላቸው የትኞቹ ናቸው? ለ) ከኢትዮጵያ ውጭ ባሉ አብያተ ክርስቲያናት የተከሰቱ ነገሮች በኢትዮጵያ አብያተ ክርስቲያናት ላይ ተጽዕኖ የሚያደርሱት እንዴት ነው?

ሳይለወጥ እንዳለ የሚኖር ባህል የለም። የአንድ አገር ባህል በየጊዜው ይለወጣል። ለውጦች በአንድ ባህል ውስጥ ከሚገኙ እንቅስቃሴዎች ይመነጫሉ። ለአብነት ያህል ወጣቶች ከተለመደው ባሕል በተለየ መንገድ በማሰብ ለውጦችን ያመጣሉ። ነገር ግን ብዙውን ጊዜ እነዚህ ለውጦች ከባህሉ ውጭ የሚመነጩ ናቸው። በተለይ ዛሬ ያለው ብዙ ፈጣን ባህላዊ ለውጦች በሚካሄዱበት ዘመን ነው። ከእነዚህ ለውጦች አብዛኞቹ ከውጭ አገሮች ተጽዕኖ የሚመጡ ናቸው። ሰዎች የምዕራባውያኑን ባህል ለመከተል ሲሉ የእነርሱን አለባበስ፣ መዘቃና ቪዲዮ ይቀዳሉ። አንዳንዶቹ መልካም ቢሆኑም፣ ብዙዎቹ ግን መጥፎ ናቸው። በቤተ ክርስቲያንም ውስጥ ሁኔታው ተመሳሳይ እየሆነ ነው። ባለፉት 20 ዓመታት አምልኮንና መንፈስ ቅዱስን በተመለከተ ያሉት አስተሳሰቦች በእጅጉ ተለውጠዋል። እነዚህም በዓለም አቀፍዋ ቤተ ክርስቲያን ላይ የተከሰቱትን ለውጦች የሚያንጸባርቁ ናቸው።

በዓለም ታሪክ ውስጥ፣ የግሪክን ያህል በዓለም ላይ ብርቱ ተጽዕኖ ያስከተለ ባህል የለም። ዛሬ ስለ ሰዎች፣ ስለ ዲሞክራሲ፣ ስለ ስፖርት፣ ስለ መናገር ነጻነትና ስለ ትምህርት ያለን ግንዛቤ የመጣው በግሪክ ተወልዶ በዓለም ሁሉ ከተስፋፋው ባህል ነው። የታሪክ ምሑራን ይህንን ባህል «ሄለናዊነት» ብለው ይጠሩታል።

አይሁዶችን የተቆጣጠረውና ተጽዕኖ ያሳደረባቸው ሦስተኛው መንግሥት የግሪክ ግዛተ ዐፄ ነበር። ታላቁ እስክንድር ትንሹን እስያና ፓለስቲናን ባሸነፈባት ወቅት የግሪክን ባህል ይዞ መጣ። ይህ ባህል በቀጣዩ 400 ዓመታት በመላው ዓለምና በአይሁዶች ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖን አስከትሏል። በታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ አውሮፓና እስያ በአንድ ግዛተ ዐፄ ሥር ሲዋሃዱ ሁለቱ በጣም የተለያዩ የአውሮፓና የእስያ ባህሎች እርስ በርስ ይታገሉ ጀመር።

26ኛ ጥያቄ፡- ዳንኤል ምዕራፍ 8ን አንብብ። የፋርስና የግሪክ መንግሥታት ግጭት የተገለጸው እንዴት ነው?

ለ150 ዓመታት ያህል የፋርስ መንግሥት የግሪክን መንግሥት ለማንበርከክ ቢሞክርም ሊሳካለት አልቻለም። ስለሆነም፤ የፋርስ መንግሥት መፈራረስ ሲጀምር፤ የታላቁ እስክንድር አባት በሆነው በፊሊፕ የሚመራው የግሪክ መንግሥት ማንሰራራት ጀመረ። በ338 ዓ.ዓ. የተለያዩ የግሪክ ከተሞችና አውራጃዎች በሙሉ ተዋሃዱ። ፊሊፕ በ336 ዓ.ዓ ሲገደል፤ ልጁ ታላቁ እስክንድር ንጉሠ ነገሥት ሆነ። እርሱም ከሁለት ዓመት በኋላ የፋርስን መንግሥት መውጋት ጀመረ። በ331 ዓ.ዓ ትንሹ እስያን፤ ጳለስቲናንና ግብፅን ድል አድርጎ ያዘ።

ታላቁ እስክንድር ጳለስቲናን ድል ሲያደርግ አሳቡ የኢየሩሳሌምን ከተማ መደምሰስ ነበር። ነገር ግን የአይሁድ ትውፊት እንደሚለው በወቅቱ የአይሁድ ሊቀ ካህናት የነበረ አንድ ሰው ሃይማኖታዊ ልብሉን ተጎናጽፎ ወደ እስክንድር ዘንድ በመቅረብ፤ በዳንኤል 8 ላይ የተጻፈውንና ፋርስን እንደሚደመስስ የተነገረለትን ትንቢት አስነበበው። እስክንድር በሁኔታው እጅግ በመደነቁ ኢየሩሳሌምን እንደ ሌሎቹ ከተሞች ሳይደመስሳት ቀርቷል። እስክንድር የአይሁዶች አምላክ ሂድና አሸንፍ በማለት በራእይ እንደ ተገለጠለት ገልጾአል። ስለሆነም፤ ምንም እንኳን ጳለስቲናን የግሪክ መንግሥት አካል ቢያደርጋትም፤ አይሁዶች ከፊል ነጻነት ኖሯቸው የራሳቸውን ጉዳዮችና ሃይማኖታዊ ተግባሮች እንዲያካሂዱ ፈቀደላቸው።

ከዚያ በኋላ እስክንድር ወደ ሶሜን ተመልሶ እስከ ሕንድ ድረስ የተለያዩ አገሮችን ድል እየመታ ተጓዘ። እስክንድር ወደ ግሪክ በመመለስ ላይ ሳለ ብዙ አገሮችን ድል ካደረገ በኋላ በ323 ዓ.ዓ. በሞት ተለየ። እርሱ ግን የገዛ ሕይወቱን ድል ማድረግ አልቻለም ነበር። ብዙ አልኮል ይጠጣ እንደ ነበር ይነገራል። የሞተው ገና በወጣትነቱ ስለ ነበር ታላቅ መንግሥቱን የሚረከብ የደረሰ ልጅ አልነበረውም። ነገር ግን የግሪክን ባህል ለማስተላለፍ ችሏል። ስለዚህ በመካከለኛው ምሥራቅ የመሠረተው ባህላዊ ጥምረት ለ1000 ዓመታት ሊቀጥል ችሏል።

ከእስክንድር ሞት በኋላ በግሪክ አመራር ውስጥ ቀውስ ተከሰተ። የእስክንድር ልጅ የተወለደው እርሱ ከሞተ በኋላ በመሆኑ ሥልጣን ለመጨበጥ ገና ብቁ አልነበረም። በመሆኑም አራት ጀኔራሎቹ የግሪክን መንግሥት ተከፋፈሉት። በመጀመሪያ ያሰቡት በእስክንድር ልጅ ሥልጣን ሥር ለመግዛት ነበር። ይሁንና የእስክንድር ዘሮች በሙሉ ስለ ተገደሉ፤ ሁሉም ጀኔራሎች በያዟቸው ግዛቶች ላይ ንጉሥ ሆኑ። የግሪክ መንግሥት

መልክዐ ምድራዊ ውህደት አልነበረውም። ሆኖም ግዛተ ዐፄውን አንድ አድርጎ ያቆየው ባህላዊ ትስስሩና እነዚህ ጀኔራሎች ለሚገዟቸው አገሮች የግሪክን ባህል ለማስተላለፍ የነበራቸው ቁርጠኝነት ነበር።

በመጀመሪያ በአራቱ ጀኔራሎች መካከል ብርቱ የሥልጣን ትግል ተከስቶ ነበር፤ ይህም ሁሉም በግሪክ ግዛተ ዐፄ ላይ ታላቅ መሪ ለመሆን ይመኙ ነበር። በመጨረሻም፣ የግሪክ መንግሥት በሚከተለው ሁኔታ ተከፋፈለ። የመጀመሪያው ጀኔራል አንቲፓር ተብሎ የሚጠራ ሲሆን፣ በግሪክና መቄዶንያ ላይ ገዝቷል። ሁለተኛውና አንቲጎኒስ የተሰኘው ጀኔራል በትንሹ እስያ ላይ ነገሠ። ሲሉከስ የተባለው ሦስተኛው ጀኔራል በባቢሎንና በአካባቢዋ ላይ ነገሠ። አራተኛው ጀኔራል ፕቶሎሚ ሲሰኝ፣ ግብፅን ተቆጣጠረ። እነዚህ አራቱ ጀኔራሎች እያንዳንዳቸው የራሳቸውን ሥርወ መንግሥት መሥርተዋል። በመሆኑም የባቢሎንና ሰሜናዊ መካከለኛ ምሥራቅ ገዥዎች የሴሉሲጅ ገዥዎች ሲሰኙ፣ የግብፅና ደቡባዊ መካከለኛ ምሥራቅ ገዥዎች ፕቶሌሚክ ገዥዎች ተብለው ተጠርተዋል።

በአይሁዶች ላይ ተጽዕኖ ያሳደሩት ሁለቱ ጀኔራሎች ፕቶሎሚና ሴሉከስ ነበሩ። ጳለስቲና ትገኝ የነበራቸው ፕቶሎሚና ሴሉከስ በሚገዟቸው አገሮች መካከል ነበር። ውሾች አጥንት ሲያዩ እንደሚጣሉ ሁሉ፣ እስራኤል ብዙውን ጊዜ የእነዚህ ሁለት ጀኔራሎች መፋለሚያ ሜዳ ሆና ነበር። ከ331 እስከ 200 ዓ.ዓ. ድረስ እስራኤል ግብፅን በሚገዙት ፕቶሎሚዎች ሥር ነበራች። ከ200 እስከ 64 ዓ.ዓ. ድረስ ደግሞ ሴሉሲዶች አዲሷ መዲናቸው ከነበራቸው ከአንጾኪያ ሆነው ጳለስቲናን ይቆጣጠሯት ነበር።

እግዚአብሔር በዚህ የግሪክ አገዛዝ ተጠቅሞበታል። የግሪክ መንግሥት በብዙ መንገድ ዓለምን ለመሢሑ ምጽአት አዘጋጅቷል።

1. በመላው የግሪክ ግዛት «ኮይኔ» በመባል የሚታወቀው ቀላል ቋንቋ ይነገር ነበር። እያንዳንዱ አገር የራሱ ቋንቋ ስለነበረው በቀላሉ ለመግባባትና አንድ ለመሆን አይችልም ነበር። ይህ ቀላል የግሪክ ቋንቋ በአገልግሎት ላይ በመዋሉ በግሪክና በሮም ግዛት ውስጥ የሚገኙ አብዛኞቹ ሰዎች በግሪክ ቋንቋ ይግባቡ ጀመር። ይህ በሁለት መንገድ ለወንጌል ጠቃሚ ሆኖ ነበር። በመጀመሪያ፣ ሐዋርያትና የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ወንጌልን ይዘው ከስፍራ ስፍራ በሚጓዙበት ጊዜ አዳዲስ ቋንቋዎችን መማር አያስፈልጋቸውም ነበር። ምክንያቱም በሚሄዱበት አገር ሁሉ የኮይኔ ግሪክ ይነገር ነበርና ነው። አዲስ ቋንቋ መማር ብዙ ጊዜ የማስተማርና የመስበክ አገልግሎቶችን እንዲሁም የቤተ ክርስቲያንን ምሥረታ ያንትታል። አስተርጓሚ መጠቀሙም ቢሆን የወንጌሉ መልእክት ግልጽ ሆኖ እንዳይተላለፍ ሊያደርግ ይችላል። እንደ ጳውሎስ ያሉ ሐዋርያት ከግብፅ እስከ ሮም፣ ከዚያም እስከ ሕንድ ድረስ በግሪክ ቋንቋ መጠቀም በመቻላቸው የወንጌሉን ምስክርነት ቀላል አድርጎታል።

ሁለተኛው፣ አዲስ ኪዳን ብዙ ሰዎች በሚያውቁት አንድ ቋንቋ ሊጻፍ ችሏል። ይህም የእግዚአብሔርን ቃል ወደ ተለያዩ ሰዎች የአፍ መፍቻ ቋንቋ ለመተርጎም የሚደረገውን አድካሚ ተግባር አስቀርቷል።

27ኛ ጥያቄ፡- ሰዎች ሁሉ በአንድ ቋንቋ ለመግባባት ቢችሉ በኢትዮጵያ የወንጌል ስርጭት ቀላል የሚሆነው እንዴት ነው?

2. ግሪኮች ሰዎች ትምህርትና ሥልጣኔ በቀላሉ ለማግኘት በሚችሉባቸው ከተሞች እንዲቀመጡ ያበረታቱ ነበር። ታላቁ እስክንድር በሄደባቸው አገሮች የአካባቢውን ባህሎች በይፋ ባይደመስስም፤ የግሪክ ከተሞችን በመመሥረት የራሱን ባህል ያስፋፋ ነበር። ስለሆነም፤ ከግሪክ እስከ ሕንድና ግብጽ ድረስ፤ እስክንድርና ከእርሱ በኋላ የተነሡት የግሪክ መሪዎች የግሪክን ባህልና የአኗኗር ዘይቤ የሚያስተዋውቁ ቁልፍ ከተሞችን ይመሠርቱ ነበር። ምናልባትም በጥንቱ ዓለም ውስጥ ዐበይት የትምህርት ማዕከላት ከነበሩት የግሪክ ከተሞች እንደ የግብፅ እስክንድርያ ሳትሆን አትቀርም። እነዚህ ከተሞች በራሳቸው ጉዳይ ላይ የመወሰን አካባቢያዊ ሥልጣን ነበራቸው። በሶርያ የምትገኘው አንጾኪያ ከእነዚህ ከተሞች አንዱ ስትሆን፤ በኋላም የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ዐቢይ መዲና ሆናለች። ቤተ ክርስቲያን ጳውሎስና በርናባስ ወንጌሉን ለተቀረው የዓለም ክፍል እንዲያደርሱ የላከቻቸው ከዚህች የግሪክ ከተማ ከሆነችው ከአንጾኪያ ነበር።

28ኛ ጥያቄ፡- ሀ) በኢትዮጵያ የከተሞች ዕድገት የወንጌሉን ስርጭት ቀላል ያደረገው እንዴት ነው? ለ) በዚህ የከተሞች ዕድገት ምክንያት የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የተለወጠችው እንዴት ነው?

እግዚአብሔር የከተሞችን መስፋፋት ለወንጌሉ ስርጭት ተጠቅሞበታል። አንደኛው፤ ተራርቀው ከሚኖሩ ሰዎች ይልቅ በከተሞች ውስጥ ተቀራርበው የሚኖሩ ሰዎች ወንጌሉን ለመስማት የላቀ ዕድል አላቸው። ወደፊት እንደምንመለከተው፤ ጳውሎስ ወንጌሉን ይሰብክ የነበረው ከአንዱ ዐቢይ ከተማ ወደ ሌላው ዐቢይ ከተማ በመሄድ ነበር። ስለ ኢየሱስ የሚያወላውን ወንጌል በከተሞች ሁሉ ለማስራጨት የቻለው እነዚህን ከተሞች በመድረሱ ነበር። ስለዚህ ጳውሎስ ወንጌል ወደ ትንሹ እስያ በደረሰ በጥቂት ዓመት ውስጥ የአካባቢው ነዋሪዎች በሙሉ ስለ ክርስቶስ እንደ ሰሙ ለመናገር ችሏል (የሐዋ. 19:10)። ሁለተኛው፤ እነዚህ ከተሞች ከፍተኛ ሥልጣን ስላላቸው አዲስ በተመሠረተችው ቤተ ክርስቲያን ላይ የተቀናጀ ስደት እንዳይነሣ የበኩሉን አስተዋጽኦ አድርጓል። የሮም መንግሥት በቤተ ክርስቲያን ላይ የተቀናጀ ስደት ለማድረስ የሞከረው ቤተ ክርስቲያን በሚገባ ከተመሠረተች በኋላ ነበር።

ጳለስቲና በጥቶሎሚዎች አገዛዝ ሥር (ከ323-198 ዓ.ዓ.)

በጥቶሎ ሲታይ የጥቶሎሚያውያን አገዛዝ ለአይሁዶች መልካም ጊዜ ነበር። ጥቶሎሚ በ331 ዓ.ዓ. ወደ ኢየሩሳሌም በመዝመት ብዙ አይሁዶችን በግብጽ ወደምትገኘው ርእሰ ከተማው ምርኮኛ አድርጎ ወሰደ። ወዲያውም ነፃ ሕዝቦች መሆናቸውን በመግለጽ እንዳሻቸው ለመኖርና አምላካቸውን ለማምለክ እንደሚችሉ ገለጸላቸው። በእስክንድርያ ሕይወት መልካም በመሆኑ ሌሎች አይሁዶችም ወደዚያው ይፈልሱ ጀመር። ከዚህም የተነሣ፤ የከተማዬቱ አንዱ ክፍል የራሳቸው ሕገ መንግሥትና አመራር ባላቸው አይሁዶች ሊሞላ ቻለ። ብዙም ሳይቆይ በእስክንድርያ የሚገኙ አይሁዶች

በአረማይስጥ ቋንቋ መናገራቸውን አቁመው በግሪክ ቋንቋ ይግባቡ ጀመር። በኋላም እስከንድርያ ከተማ ለክርስትና መስፋፋት ቁልፍ ድርሻ ካበረከቱት ከተሞች መካከል አንዱ ለመሆን በቅታለች።

ከዳግማዊ ፕቶሎሚያ (285-245 ዓ.ዓ.) በተደረገላቸው ድጋፍ መሠረት በእስከንድርያ የነበሩት አይሁዶች የመጀመሪያዎቹን አምስት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ ቋንቋ ተረጎሙ። በ72 ምሁራን የተተረጎመ በመሆኑ ይህ መጽሐፍ የ«ሰብዐ ሊቃናት ትርጉም» (በግሪክ 70) የሚል ስያሜ ተሰጥቶታል። በኋላም መላው ብሉይ ኪዳን ወደ ግሪክ ቋንቋ ተተረጎመ። ይህን የግሪክ ብሉይ ኪዳን ትርጉም በግሪክና በሮም የተበተኑ አይሁዶችና ክርስቲያኖች ይጠቀሙበት ነበር። እንዲያውም፤ በአዲስ ኪዳን ውስጥ የተጠቀሱ በርካታ ምንግቦች የተወሰዱት ከዚሁ ከሰብዐ ሊቃናቱ ትርጉም ነው። ከብዙ ዓመታት በኋላ የመጀመሪያው የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ የተተረጎመው ከግሪኩ የሰብዐ ሊቃናት ትርጉም ነው። ለዚህም ነው የግእዙ (አማርኛው) መጽሐፍ ቅዱስ መዝሙረ ዳዊት ቁጥሮች አጠቃቀም ከዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ ከተተረጎመው የእንግሊዝኛ መጽሐፍ ቅዱስ የሚለየው።

ቀጣዮቹ የፕቶሎሚ ነገሥታት ኢየሩሳሌም የተወሰነ ነጻነት ያላት ከተማ ሆና እንድትቀጥልና በሊቀ ካህናቱ እንድትመራ ፈቀዱ። አይሁዶች ከሴሉሲድ አገዛዝም ልዩ ድጋፍ ነበራቸው።

29ኛ ጥያቄ፡- ዳንኤል 11:1-35 አንብቡ። ዳንኤል በፕቶሎሚና በሴሉሲድ(የሰሜን ነገሥታት) መንግሥታት መካከል እንደሚካሄድ ያመለከተውን ጦርነት ጠቅላላ አድርገህ ጻፍ።

በ275 ዓ.ዓ. የግብፅ ፕቶሎሚዎች ከአንጾኪያ ሴሉሲዶች ጋር ጦርነት ገጠሙ። በመጀመሪያ ፕቶሎሚዎች ከዚያም ሴሉሲዶች ጦርነት ለመግጠም በጳለስቲና በኩል እያለፉ ሲሄዱ ጦርነቱ ሞቅ ቀዝቀዝ እያለ ለ100 ዓመታት ቀጠለ። ምንም እንኳ ይሁዳ በእነዚህ ጠላቶች ባትጠቃም፤ አይሁዶች ከሁለቱ ቡድኖች አንዱን ለመምረጥ የተገደዱበት ጊዜ ነበር። ከዚህም በተጨማሪ፤ ሠራዊቶቹ በጳለስቲን ምድር በኩል በሚያልፉበት ጊዜ ሕዝቡን መዝረፋቸውና መበዝበዛቸው እንዲሁም ግብር መጠየቃቸውና ወታደር መመልመላቸው አልቀረም። ይህም ለአይሁዶች የአሕዛብ ሠራዊት በምድራቸው ውስጥ እያቋረጡ ሲሄዱ መመልከት የሚያበላጭና ነፃ ሕዝብ ሳይሆኑ በአሕዛብ ቁጥጥር ሥር የሚኖሩ መሆናቸውን የሚያመለክታቸው ነበር። በዚህ ጊዜ በሚልክያስ ስለ መሢሔ መምጣት የተነገረው የተስፋ ቃል 200 ዓመት ያህል ሆኖት ነበር። ይህም አይሁዶችን ከአሕዛብ አገዛዝ ነፃ አውጥቶ እንደ ዳዊት ወይም ስሎሞን ያለ ንጉሥ መጥቶ በእርሱ ሥር የከበረ ሕይወት እንዲኖሩ የሚያደርግ መሢሕ የሚመጣበትን ጊዜ እንዲናፍቁ ሳያደርጋቸው አልቀረም።

30ኛ ጥያቄ፡- አንድ ቀን ታላቅ አዳኝ መጥቶ ነፃ እንደሚያወጣህ የሚገልጽ የተስፋ ቃል ይዘህ በኢየሩሳሌም የምትኖር አይሁዳዊ ብትሆን፤ በዚህ የግሪክ አገዛዝ ዘመን ምን ዓይነት አስተሳሰብ ይኖርህ ነበር? ለ) የግሪክ መንግሥትና ባህል በኢየሩሳሌም ከተማ በነበሩት አይሁዶች ላይ ተጽዕኖ ያሳደረባቸውን መንገዶች ዘርዝር።

አምስተኛ ቀን፡- የዚህን ሳምንት ትምህርት ክልሰህ ለሳምንታዊ ስብሰባ የተዘጋጀውን የውይይት ጥያቄ ተመልከት።

ሳምንታዊ ስብሰባ

1. ሳምንታዊ የአምልኮ ጊዜ፡- በአንድነት በምትሰባሰቡበት ጊዜ በመዝሙርና ከመጽሐፍ ቅዱስ አንድ ቃል በማንበብ እግዚአብሔርን እያመለካችሁ ልባችሁን አዘጋጁ። መሪው በዚህ ሳምንት ትምህርት ውስጥ ከሚገኙ ርእሶች ወይም ጥቅሶች መካከል ከ 5 እስከ 10 ደቂቃ የሚሆን የጽዋና ትምህርት ለተማሪዎቹ ማዘጋጀት አለበት።

2. ጸሎት፡- በሚያሳስቧችሁ ጉዳዮች ላይ አብራችሁ ጸልዩ። ለእርስ በርሳችሁና ለቤተ ክርስቲያናችሁ ያስፈልጋሉ በምትሏቸው ጉዳዮች ላይ አሥር ደቂቃ ያህል ጸልዩ።

3. ክለሳ፡- ለ15 ደቂቃ ያህል የዚህን ሳምንት ትምህርት ክልሉ። መምህሩ ተማሪዎቹ ትምህርቱን ማጠናቀቃቸውንና መረዳታቸውን ለማረጋገጥ የእያንዳንዱን ተማሪ መልሶች መመልከት አለበት። እያንዳንዱ ተማሪ ከዚህ ትምህርት የተረዳቸውን አንዳንድ ነገሮች ዘርዝር። መሪ፣ እባክዎን በዚህ ጊዜ ከዚህ ሳምንት ትምህርት ውስጥ አጭር የሙከራ ፈተና ይስጡ።

4. ውይይት - ለእያንዳንዱ ትምህርት የመወያያ ጥያቄዎች ይኖራሉ። መምህር፣ በሌሎች አሳቦች ላይ ሊያወያዩአቸው ከፈለጉ መልካም ነው። በመጽሐፉ ውስጥ ከቀረቡት ጥያቄዎች የትኞቹ ለቡድንዎ እጅግ እንደሚያስፈልጉ ወስነው ይምረጡ። ሁሉም የቡድኑ አባላት አሳብ እንዲሰጡበት አድርጉ። መጀመሪያ እነዚህን ጥያቄዎች አወያዩአቸው። ትምህርቱን ከተማሪዎቹ ሕይወት ጋር ማዛመድ እንዳለብዎ አይዘንጉ። ይህ የእግዚአብሔርን ቃል ከዕለታዊ ሕይወትዎ ጋር የሚያዛምዱበት አጋጣሚ ሊሆን ይገባል። በተጨማሪም፣ ውዝግብ እያስከተለ ያለውን የትኛውንም የሐሰት ትምህርት ለማረም የሚያስችል ሊሆን ይገባል።

ሀ. 1) የመጽሐፍ ቅዱስን ዐበይት ጭብጦች ዘርዝር። 2) እነዚህ ጭብጦች በብሉይና አዲስ ኪዳን ውስጥ ስለሚገኙበት ሁኔታ አብራራ። 3) ለክርስቲያኖች እነዚህን ጭብጦች በሙሉ መረዳት የሚያስፈልገው ለምንድን ነው? 4) አብዛኞቹ ክርስቲያኖች ስለ እነዚህ ጭብጦች ግልጽ ግንዛቤ ያላቸው ይመስልሃል? መልስህን አብራራ። 5) እያንዳንዱ ክርስቲያን ስለ እነዚህ ዐበይት የመጽሐፍ ቅዱስ ጭብጦች ግልጽ ግንዛቤ እንዲኖረው ቤተ ክርስቲያንህ ምን ምን ዝርዝር እርምጃዎችን ልትወስድ ይገባታል?

ለ. 1) ከባቢሎን ምርኮ እስከ ክርስቶስ መምጣት ድረስ አይሁዶችን የገዙ ዐበይት መንግሥታትን ስም ዘርዝር። 2) ገላትያ 4፡4-5 አንብብ። እግዚአብሔር ዓለምን ለመሢሔ መምጣት ለማዘጋጀት የአሕዛብንና የአይሁዶችን ሁኔታ የተጠቀመው እንዴት ነው? በእያንዳንዱ ታሪካዊ ሂደት ወቅት የተከሰቱትን የተለያዩ ዕድገቶች ዘርዝር። 3) ከዚህ እግዚአብሔር ታሪክን ስለ መቆጣጠሩ ምን እንማራለን? 4) ዛሬ እግዚአብሔር የዓለምን ከስተቶች እየተቆጣጠረ እንደሆነ እንዴት እንመለከታለን? 5) ዛሬ ወንጌል ወደ ዓለም ሁሉ እንዲዳረስ የሚያግዙትን የተለያዩ ዕድገቶች ዘርዝር።

5. ጸሎት - እግዚአብሔር የተማራችሁትን ነገር ከሕይወታችሁ ጋር እንድታዛምዱት ያግዛችሁ ዘንድ በመጠየቅ ስብሰባውን በጸሎት ፈጽሙ።

ትምህርት ሁለት

የመጀመሪያ ቀን፡ የሴሎሲድ አገዛዝ ዘመንና ነጻነት

«ነገር ግን የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ እግዚአብሔር ከሴት የተወለደውን ከሕግም በታች የተወለደውን ልጁን ላከ፤ እንደ ልጆች እንሆን ዘንድ፤ ከሕግ በታች ያሉትን ይዋጅ ዘንድ» (ገላ. 4:4)።

ከብሉይ ኪዳን መጨረሻ (ሚልክያስ) አንሥቶ እስከ መጥምቁ የሐንስ መምጣት ድረስ የነበረውን 400 የዝምታ ጊዜ ታሪክ ስናጠና ቆይተናል። በእነዚህ ዓመታት ውስጥ በመንፈስ ተመርቶ የእግዚአብሔርን ቃል የሚናገር ነቢይ አልተነሣም ነበር። በዚህ ወቅት በባቢሎናውያን፣ በፋርሳውያን፣ በግሪካውያንና በአይሁዳውያን አማካይነት የዓለም ሕዝብ ባህል መለወጣቸውን ተመልክተናል። በዚህም እግዚአብሔር ዓለምን ለልጁ ለኢየሱስ ክርስቶስ መምጣት እያዘጋጀ ነበር።

ፖለቲካና ሃይማኖት ብዙም አይጣሉም። የቤተ ክርስቲያን መሪዎች በፖለቲካ ውስጥ እጃቸውን በሚያስገቡበት ጊዜ ለእግዚአብሔር መንግሥትና ለዚህ ዓለም መንግሥት በሚጠቅሙ ነገሮች መካከል ግጭት ይከሰታል። መንግሥት ያለብን ለየትኛው መንግሥት ነው? ለምድራዊው መንግሥት ወይስ ለሰማያዊው መንግሥት? ለክርስቲያኖች በፖለቲካ ውስጥ መሳተፉ መልካም ቢሆንም፣ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ግን ሃይማኖትንና ፖለቲካን ከመቀላቀል መጠንቀቅ አለባቸው። የቤተ ክርስቲያን መሪዎች የአንድን ፖለቲካ አጀንዳ ወይም የፖለቲካ ፓርቲ ደግፈው መታገል የለባቸውም። ነገር ግን ሰዎች በእግዚአብሔር ቃል ላይ ተመሥርተው መንፈሳዊ ውሳኔዎችን እንዲያስተላልፉ መርዳት አለባቸው። እንደ ብሉይ ኪዳን ነቢያት፣ የእግዚአብሔርን ቃል መርሆዎችን አለመከተል ስለሚያመጣው ጥፋት ማስጠንቀቅ አለባቸው። በፖለቲካ ተግባሮች ላይ የሚሳተፉ ክርስቲያኖች ከሁሉ በፊት ለእግዚአብሔር ታማኝ በመሆን በመጽሐፍ ቅዱስ መርሆዎች መሠረት መኖርና መተዳደር ይኖርባቸዋል።

1ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ክርስቲያኖች በአገራቸው ፖለቲካዊ ጉዳዮች ላይ በንቃት መሳተፍ የሚያስፈልጋቸው ለምንድን ነው? ለ) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ሃይማኖተኞችና ፖለቲከኞች በመሆናቸው ምክንያት ችግሮች ሲከሰቱ የተመለከትኩት እንዴት ነው? ሐ) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች በፖለቲካና በአገራችን ጉዳዮች ላይ ምን ምን አስተዋጽኦዎችን ሊያበረክቱ ይችላሉ?

ጊዜው እየገፋ ሲሄድ፣ በኢየሩሳሌም ከተማ በተለያዩ የሃይማኖት መሪዎች መካከል ዐቢይ ትግል ይካሄድ ጀመር። ካህናት የሃይማኖትና የፖለቲካ መሪዎች ሲሆኑ፣ የፖለቲካ ሥልጣን ከተቀደሰ አኗኗር በላይ አስፈላጊ እየሆነ መጣ። ብዙም ሳይቆይ የሃይማኖት መሪዎች ልክ እንደ ዓለማውያን ዐይነት ፖለቲካዊ አቅጣጫ በመያዝ፣ እግዚአብሔር በማይፈልጋቸው መንገዶች ይጓዙ ጀመር። አይሁዶችን በመንፈሳዊ አምልኮ የመምራት ኃላፊነት

ከተሰማቸው ካህናት መካከል ሁለት ዐበይት የፖለቲካ ቡድኖች ብቅ አሉ። እነዚህ ሁለቱ ቡድኖች በአይሁድ ሕዝብ ላይ ለመንገሥ ይችሉ ዘንድ ከአሕዛብ ሞገስ ለማግኘት አጥብቀው ታገሉ። እነዚህ ሁለቱ ቡድኖች ወይም ቤተሰቦች አኒያዶችና ጦቢያቶች ይባላሉ። አኒያዶች አክራሪዎች ነበሩ። አኒያዶች የአይሁድን ባህል ጠብቆ ለማቆየት ባላቸው ጽኑ ፍላጎት መሠረት፤ ከግሪክ ባህል ጋር የሚደረገውን ውህደት በመጠኑ ብቻ ለማድረግ ፈለጉ። ጦቢያዶች የአሕዛብ ባህልን ለመከተል የተዘጋጁ በመሆናቸው፤ አይሁዶች አንዳንድ ጥብቅ ባህላዊ ልማዶቻቸውን ትተው የግሪኮችን የአኗኗር ስልት እንዲከተሉ ያበረታቷቸው ነበር። ጦቢያዶች መጀመሪያ ከፕቶሎሚዎች በኋላም ከሴሉሲዶች ግብር ለመሰብሰብ ውክልና በማግኘታቸው፤ በይሁዳ ሕዝብ ላይ ፖለቲካዊ ሥልጣንን ጨበጡ። እነዚህ ሰዎች በአብዛኛው ሰግብግቦች ነበሩ። ጦቢያዶች ግሪኮች የሚጠይቁትን ግብር ብቻ ሳይሆን ለራሳቸው ጭምር ሕዝቡን እያስገደዱ ግብር ይሰበስቡ ነበር። ይህም የኋላ ኋላ፤ ተራ ሕይወት በሚመሩት ሰዎች ዘንድ እንዲጠሉ አድርጓቸዋል። የሀብታም ነጋዴ ቤተሰቦች ግን የጥቅሙ ተካፋዮች ነበሩ።

ጦቢያዶችን የሚከተሉ ሀብታም ቤተሰቦች የአይሁድን ባህል ለመለወጥና ለአሕዛብ ተስማሚ ለማድረግ ፈለጉ። ስለሆነም፤ አይሁዶች ወደ «ዘመናዊነቱ» በማድላት ባህላቸውንና አምልኮቸውን ሳይቀር ከአሕዛብ ጋር እንዲያስማሙ አበረታቷቸው። በአዲስ ኪዳን ዘመን የጦቢያድ ቡድን ትውልዶች፤ ሰዱቃውያን ይባሉ ነበር። እነዚህ ገዥዎቻቸው ከነበሩት አሕዛብ (ማለትም፤ ግሪካውያንና ሮማውያን) ጋር ለመስማማት የሚችሉትን ሁሉ ከማድረግ የማይመለሱና የፖለቲካ ሥልጣን የነበራቸው ቡድኖች ነበሩ።

2ኛ ጥያቄ፡- የላም ባህል በክርስቲያኖች በተለይም በወጣቶች ላይ ተጽዕኖ በማድረስ፤ እንዴት ከንጹሕ አኗኗር እንደሚመልሳቸው አንዳንድ ምሳሌዎችን ስጥ።

ለብሉይ ኪዳን ታማኝ ሆነው ልዩ ባህላቸውንና እምነታቸውን ጠብቀው ለመኖር የፈለጉ ብዙ አይሁዶች ነበሩ። እነዚህ አይሁዶች ጦቢያዶችን በመቃወም ሃሲዲያን የተባለ ሌላ ቡድን መሠረቱ። በይሁዳ ይህ ቡድን በአሕዛብና የአሕዛብን ባህል በመደገፍ አይሁዶች የግሪኮችን ባህል ይበልጥ እንዲቀበሉ ባደረጉት ሀብታም የአይሁድ መሪዎች ላይ ዐመፅ እንዲቀሰቀስ አደረጉ።

3ኛ ጥያቄ፡- ዳን. 11፡36-45 አንብብ። ሀ) በዚህ ክፍል የታየው ባህላዊ ትግል ምንድን ነው? ለ) ከሰሜን ንጉሥ ትውልዶች አንደኛው በኢየሩሳሌም ላይ ምን ያደርጋል? ሐ) ዳንኤል ይህ ዘመን ለአይሁዶች ምን ዓይነት ዘመን እንደሚሆን ገለጸ?

በዚህ ጊዜ ሴሉሲዶች ፕቶሎሚዎችን አሸንፈው ጳለስቲናን ተቆጣጠሩ። የሴሉሲድ መሪ የነበረው አንቲዮክስ ሣልሳዊ መንግሥቱን ለማስፋፋት አሰበ። ነገር ግን አዲሱ የሮም መንግሥት በዚህ ጊዜ በመስፋፋት ላይ ነበር። አንቲዮክስ ግሪክን ለመቆጣጠር በሞከረ ጊዜ ሮማውያን አሸነፉት። ከዚያም ለጦር ጉዳት ካላ እንዲከፍል አስገደዱት። አንቲዮክስ እየተዳከመ ሲሄድ በመንግሥቱ ውስጥ የነበሩ ጠንካራ ፓርቲዎች ዐመፁበት። እርሱ ከሞተ በኋላ በእግሩ የተተካው የሴሉሲድ ንጉሥ ለሮም የሚከፍለውን ገንዘብ የግድ

ማግኘት ነበረበት። ስለሆነም፤ አይሁዶች ቀደም ሲል ይከፍሉት ከነበረው ግብር በተጨማሪ እጥፍ እንዲከፍሉ መጣሉ ብቻ ሳይሆን፤ ወደ የቤተ መቅደሱ የሚመጣውንም ገንዘብ በሙሉ እንዲሰጡት ጠየቀ። አይሁዶች በዚህ ፖሊሲ ላይ ከማመፃቸው በፊት ተገደለ።

ይህ መሪ በሞተበት ወቅት ልጆቹ ገና ሕፃናት በመሆናቸው፤ አንቲዮክስ ኤፕፋኑስ (ትርጉሙ የእግዚአብሔር መገለጥ) የተባለ ወንድሙ ዙፋኑን ያዘ። ይህኛው አንቲዮክስ የአይሁዶች ብርቱ ጠላት ሆነ። እንደ ታላቁ እስክንድር ድል ነጂ በመሆን፤ የግሪክን (ሴሉሲድ) መንግሥት ክብር ለመመለስና ሰዎች ሁሉ የግሪክን ባህል እንዲከተሉ ለማስገደድ ጣረ። ይህ ሰው ንጉሠ ነገሥት ከሆነ በኋላ፤ ሁለት አይሁዶች ከአንቲዮክስ ጋር ለመነጋገር ወደ አንጾኪያ ሄዱ። ከእነዚህ መካከል አንዱ ስለ ግብሩ መጨመርና ከቤተ መቅደሱ ስለሚወሰደው ገንዘብ በማግረር የገለጸው የአይሁድ ሊቀ ካህናት ነበር። ሌላው ደግሞ የሊቀ ካህናቱን ወንበር ለመውሰድ የፈለገው ጄስን የተባለ የገዛ ወንድሙ ነበር። ጄስን የሊቀ ካህንነቱን ወንበር ከያዘ የግሪክን ባህል እንደሚያስፋፋና ለአንቲዮክስም ጠቀም ያለ ገንዘብ ከቤተ መቅደሱ ካዘና ለመስጠት እንደሚችል ገልጾ አግባባው። አንቲዮክስ የግሪክን ባህል ለማስፋፋት ፍላጎት ስለ ነበረው፤ ጄስንን ሊቀ ካህናት አደረገው። (ከዚህ ጊዜ ጀምሮ፤ ግሪኮች የእነርሱን ፖሊሲ የሚደግፍ ሊቀ ካህናት ሲሾሙ ኖረዋል።)

ጄስን ወደ አገሩ እንደተመለሰ የግሪክን ባህል ለማስተዋወቅ ደፋ ቀና ይል ጀመር። የአይሁድ ወጣቶች የግሪኮችን ባህልና ስፖርት የሚለማመዱበትን ጂምናዚየም ገነባ። አይሁዶች ግሪኮች እንዳለመሠልጠን አድርገው የሚመለከቱትን ወንድ ልጆችን የመግረዝ ባህላቸውን እንዲያቆሙ አዘዘ።

የሊቀ ካህናቱን መንበር ለመጨበጥ ግን ፖለቲካዊ ትግሉ ተጧጦፎ ቀጠለ። መነሊስ የተባለ አንድ የቤተ መቅደስ ወታደር ዓመታዊ ግብሩን እንዲያስረክብ ወደ አንጾኪያ ተልኮ ነበር። ምንም እንኳ ይህ ሰው በብሉይ ኪዳን ሕግ መሠረት ከአሮን የትውልድ ሐረግ ወገን ባለመሆኑ ሊቀ ካህን መሆን ባይችልም፤ መነሊስ ለአንቲዮክስ ጉቦ በመስጠት ይህን ሥልጣን እንዲሰጠው ጠየቀ። መነሊስ የሊቀ ካህንነቱን ሥልጣን ከመያዝም አልፎ፤ ትክክለኛ ሊቀ ካህን ሊሆን የሚገባውን የጄስንን ወንድም መግደሉ አይሁዶችን ይበልጥ አስቆጣ።

በተከታዩ ዓመት ማለትም በ168 ዓ.ዓ. አንቲዮክስ ግብፅን በመውጋት ዋና ከተማዋን ለመያዝና ራሱንም ንጉሥ አድርጎ ለመሾም አሰበ። ነገር ግን ሮማውያን አንድ የልዑካን ቡድን ልከው አንቲዮክስ የግብፅ ንጉሥ ለመሆን የነበረውን ምኞት እንዲሰርዝ አስገደዱት። ከዚህ ጊዜ አንሥቶ ሮም ለቀጣይ 100 ዓመት የዓለም ኃያል አገር ሆነች። ነገር ግን እንቅስቃሴአቸው በመካከለኛው ምሥራቅ በተለይም በኢየሩሳሌም ጎልቶ አይታይም ነበር።

አንቲዮክስ በሮማውያን ተገድሏል የሚል አንድ የሐሰት ወሬ ወደ ኢየሩሳሌም በደረሰ ጊዜ፤ የቀድሞው ሊቀ ካህናት ጄስን 1000 ወታደሮችን አስከትሎ በመምጣት መነሊስን ሽሮ ቤተ መቅደሱን ተቆጣጠረ። አንቲዮክስ

ይህን ዐመፅ ሲሰማ፡ የኢየሩሳሌም ነዋሪዎች ሁሉ በዐመፁ ተግባር ላይ እንደ ተሳተፉና ከእርሱ ይልቅ ፕቶሎሚዎችን የደገፉ መሰለው። ስለሆነም፡ ሠራዊቱን ወደ ኢየሩሳሌም ላከ። ሰላማዊ ሰዎችን ጨምሮ ብዙ ሰዎች ተገደሉ፤ በባርነትም ተወሰዱ። መነሊስም ተመልሶ በሥልጣኑ ላይ ተቀመጠ። በተጨማሪም፡ አንቲዮክስ ብዙ ወታደሮችን በኢየሩሳሌም አስፈረ። በዚህ ጊዜ አንቲዮክስ ኢየሩሳሌምን ከሃይማኖታዊ መንበርነት ወደ ግሪክ ከተማነት ለመለወጥ ቆርጦ ተነሣ። በመሆኑም፡ የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች ማፈራረስ ጀመረ። በተጨማሪም፡ የአይሁድን ሃይማኖት ለማዳከም ሲል አይሁዶች የግሪክ ጣዖትን እንዲያመልኩ አስገደደ። የሃይማኖቷ ኃይል እስካልተደመሰሰ ድረስ ይሁዳ የግሪክን ባህል እንደማትቀበል ተገነዘበ። ስለሆነም፡ ባለፉት 300 ዓመታት ሲደረጉ የነበሩት የቤተ መቅደስ መሥዋዕቶች እንዲቀሩና ብሉይ ኪዳንም እንዲወገድ አዘዘ። ሰዎች የሰንበትን አምልኮና ወንድ ልጆችን የመግረዝ ሥርዐታቸውን እንዲያቆሙ አስጠነቀቀ። በ197 ዓ.ዓ. በቤተ መቅደሱ አካባቢ ሌላ መሠዊያ አሠርቶ ዜውስ ለተባለ የግሪክ ጣዖት መሥዋዕት አቀረበ። ይህ ዳንኤል ስለ «ጥፋት ርኩሰት» የተናገረውን ትንቢት በክፊል ይፈጽመዋል (ዳን. 9:27፤ 11:31)። [ክርስቶስ ወደፊት ሌላ የጥፋት ርኩሰት እንደሚነሣ ተንብዮአል (ማቴ. 24:15)።] በአይሁድ ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ፡ በሃይማኖታቸው ላይ ቀጥተኛ ጥቃት ተሰነዘረ። አንቲዮክስ የአይሁዶችን ሃይማኖት ለመቆጣጠር የፈለገው በሕይወታቸው ላይ የነበረውን ቁጥጥር አሜን ብለው በተገኙነት መንፈስ እንዲቀበሉ ለማድረግ መሆኑ አይጠረጠርም። ነገር ግን ለ300 ዓመታት ያህል በራሳቸው መንገድ እንዲያመልኩ በተፈቀደላቸው አይሁዶች ላይ ይህን የፖሊሲ ለውጥ ማምጣቱ አይሁዶችን ለቁጣ ቀስቅሷል።

በይሁዳ ውስጥ በምትገኝ አነስተኛ ከተማ ማታቲያ የሚባል አንድ ካህን ነበር። ከአንቲዮክስ የተላከ አንድ ሰው ወደ እርሱ መጥቶ በኢየሩሳሌም በተሠራው መሠዊያ ላይ ለዜውስ እንዲሰግድ ሲጠይቀው ፈቃደኛ ሆኖ አልተገኘም። ማታቲያ ለዜውስ ጣዖት ለመሠዋት የተስማሙትን አንዳንድ አይሁዶችና ተልከው የመጡትን ሰዎች ከገደለ በኋላ፡ ለእግዚአብሔር ለመቆም የፈለጉ ሰዎች እንዲከተሉት ጠየቀ። አንቲዮክስንም ለመውጋትና ለመቋቋም ወሰኑ። ወዲያውም በእግዚአብሔር ላይ የተቃጣውን ጥቃት ለመቋቋም የፈለጉ ሰዎች ሁሉ ተባበሯቸው። እነዚህ ዐማፅያን የጣዖት አምልኮን በመደምሰስ፡ የግሪክን አምልኮና ባህል የተቀበሉትን አይሁዶች በመግደልና የአይሁድ ወንድ ልጆችን በመግረዝ ተቃውሟቸውን አቀጣጠሉ። ይህም በአይሁድ ታሪክ የመቃብያን ዘመን የሚባለውን ጊዜ አበሰረ። በኋላ የመቃብያን ትውልዶች ሃስሞኒያን ተብለዋል። የሃስሞኒያን ሥርወ መንግሥት በዚያች አጭር የነጻነት ጊዜ (ክ142-63 ዓ.ዓ.) በይሁዳ የሊቀ ካህንነቱን አገዛዝ የተቆጣጠሩ የማታቲያ ትውልዶች ናቸው። ሥርወ መንግሥታቸው ከፍጻሜ የደረሰው ሮማውያን ኢየሩሳሌምን በወረሩና ታላቁ ሄሮድስ የይሁዳ ንጉሥ በሆነ ጊዜ ነበር።

ማታቲያ ከሞተ በኋላ፡ ከአምስት ልጆቹ አንዱ የነበረው ይሁዳ መቃቢ (ትርጉሙ «መዶሻ» ማለት ነው) የዐማፅያኑን ቡድን መምራት ጀመረ።

ከ400 ዓመት በኋላ ለመጀመሪያ ጊዜ አይሁዶች ጦርነት አካሄዱ። ዐማኒ ተዋጊ በመሆኑ፤ አንዳንድ የሴሉሲድ ሠራዊቶችን ሊያሸንፍ ቻለ። ይህን ድል ሲያዩ ሌሎችም ጦሮች ተቀላቀሉ። ሁኔታው ያበላጠው አንቲዮክስ ዐመፁን እንዲያስቆምና አይሁዶችን ከይሁዳ እንዲያግዝ ብዙ ወታደሮችን ወደ ኢየሩሳሌም ሰደደ። በቁጥር ባይመጣጠኑም እንኳ አይሁዶች ለጊዜው የሴሉሲድን ጦር ለማሸነፍ ችለው ነበር። በመጨረሻም፤ አንቲዮክስ ከአይሁዶች ጋር በመደራደር እንደ ቀድሞው አምላካቸውን እያመለከተ በሰላም መኖር እንደሚችሉ አስታወቀ። ይሁዳና ሠራዊቱ ወደ ኢየሩሳሌም ተመልሰው ከተማይቱን ተቆጣጠሩ። የዜውስን የጣዖት መሠዊያዎችን አፈራርሰው በብሉይ ኪዳን እንደተደነገገው የእግዚአብሔርን የቤተ መቅደስ አምልኮ ጀመሩ።

ይሁዳና ሌሎችም አይሁዳውያን ለሃይማኖታቸው ነጻነት ታግለው ባገኙት ድልና ሞራል ለፖለቲካ ድል ይታገሉ ጀመር። ስለሆነም ከሴሉሲድ ጋር ጦርነት ገጠመ። በመጀመሪያ ትንሽ ድል የቀናው የይሁዳ ጦር ተሸነፈ። ሴሉሲዶች አይሁዶች በጥንታዊ መንገዳቸው እግዚአብሔርን እንዲያመልኩ ቢፈቅዱላቸውም ፖለቲካዊ ነጻነት ሊሰጧቸው አልፈቀዱም። ይሁዳ በዚህ ሁኔታ ስላልረካ በሴሉሲድ አገዛዝ ላይ ማመፁን ቀጠለ። በኋላም ይሁዳ በጦርነት ላይ ሲሞት፤ ዮናታን የተባለ ወንድሙ ተካው።

በዚህ ጊዜ፤ በአንጾኪያ በሴሉሲድ መንግሥት ዙሪያ ለመግዛት መብት ያለው ማን ነው በሚለው ላይ ትግል ይካሄድ ነበር። ትክክለኛው ንጉሥ እኔ ነኝ እያሉ ከሚፋለሙት ሰዎች መካከል አንዱ ወደ ዮናታን መጥቶ ድጋፍ ከሰጠው የሊቀ ካህንነቱን ሥልጣን እንደሚሰጠው ነገረው። ዮናታን ፈተናውን ለመቋቋም ስላልቻለ ከሰውየው ጋር ተስማምቶ የሊቀ ካህንነቱን ሹመት ተቀበለ። ይህም ዮናታን ሃይማኖታዊና ወታደራዊ ሥልጣንን አጣምሮ መያዙ በወጥመድ እንዲያዝ አደረገው። ዮናታን ድጋፉን የሰጠው ባላስ የንግሥናውን መንበር ሲይዝ፤ ዮናታን የይሁዳ ገዥ በመሆን የፖለቲካውንም ሥልጣን ጨበጠ። በአንጾኪያ የሚካሄደው የዙፋን ትግል ለብዙ ዓመታት ቀጠለ። ዮናታና አታላይ መሪ በመሆኑ በይሁዳ ላይ የበለጠ ሥልጣን ያስገኛል ብሎ ያሰበውን ቡድን ሲደግፍ ቆየ። ይህም ከጊዜ ወደ ጊዜ የጳለስቲናን አገዛዝ እያሰፋ እንዲሄድ ረዳው። ይሁንና አንድ የሴሉሲድ መሪ ዮናታንን አታሎ ከማረከው በኋላ ገደለው። ይህም በይሁዳ የነጻነት ትግሉ አመራር ከማታቲያ ልጆች መካከል በሕይወት በነበረው በስምያን ጫንቃ ላይ እንዲወድቅ አደረገ።

በ142 ዓ.ዓ. ስምያን ለይሁዳ መሠረታዊ ነጻነት የሚያስገኝ ድርድር ከሴሉሲድ መንግሥት ጋር ለማድረግ ችሎ ነበር። የሴሉሲድን ኃይል ለማዳከም ይፈልግ በነበረው በሮም መንግሥት ድጋፍ፤ ይሁዳ ለ80 ዓመታት ነፃ ሆና ቆይታለች። በዚህ ነጻነት የተደሰቱት አይሁዶች ለስምያን የሊቀ ካህንነቱን ሹመት ሰጡት። ምንም እንኳ ስምያን ብሉይ ኪዳን ከሚደነግገው የሊቀ ካህናት ዘር ሐረግ ወገን ባይሆንም፤ ዘሩ ለዘላለም የሊቀ ካህንነት መብት እንዲኖረው ወሰኑ። ነገር ግን ስምያን በልጁ ባል ስለተገደለ በሊቀ

ካህንነት መሪነቱ ብዙም አልቆየም። የሐንሰ ሂርካነስ የተባለው የሰምያን ልጅ የሃይማኖቱንና የፖለቲካ ሥልጣኑን ተረከበ።

የሚያሳዝነው የውጭ ወራሪን ለመቋቋም የሚተባበሩ ሰዎች በሰላም ጊዜ እርስ በርሳቸው ይዋጋሉ። በመሆኑም፤ በዚህ የሰላም ጊዜ አይሁዶች እርስ በርሳቸው መዋጋት ጀመሩ።

4ኛ ጥያቄ፡- ሀ) በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ውስጣዊ ትግል ሲካሄድ ያየህበትን ሁኔታ ግለጽ። ለ) ይህ ለምን የሚሆን ይመስልሃል?

የሐንሰ ሂርካነስ ንጉሥ ሲሆን፤ ሶርያውያን ምንም እንኳን ኢየሩሳሌምን ድል ማድረግ ቢችሉም ረዥም ጊዜ የሚወስድ ጦርነት ለማካሄድ ስላልፈለጉ ከእርሱ ጋር ስምምነት አደረጉ። የበላይነታቸውን እስካከበረላቸው ድረስ ነጻነት ሊሰጡት ተስማሙ። በዚህ ጊዜ የተነሣው አዲስ ትውልድ ምንም እንኳን በወታደራዊ ድሎች ደስ ቢሰኝም፤ ሰላምን ይናፍቅ ነበር። የሚዋጉትም ለሃይማኖት ነጻነት ባለመሆኑ፤ ብዙም የመዋጋት ፍላጎት አልነበራቸውም። ከሶርያውያን ጋር ስምምነት የተፈራረመው የሐንሰ እንደ አባቱ የግሪክን ባህል አይቃወምም ነበር። ይህም የግሪክን ባህል የሚከተሉትን የአይሁድ ሀብታሞች ደስ አሰኛቸው። ስለሆነም፤ ከሶርያ ጋር ተስማምቶ አገሪቱን ለመገንባት የሚያደርገውን ጥረት ማገዝ ጀመሩ። እነዚህ የሐንሰን የደገፋትና የግሪክን ባህል የተከተሉት ሀብታም አይሁዶች በኋላ የሰዱቃውያንን ቡድን መሥርተዋል።

አንዳንድ አጥባቂ አይሁዶች የሐንሰ ከትክክለኛው የካህናት ዘር ሐረግ ወገን ሳይሆን የሊቀ ካህንነቱን ስፍራ በመያዙ ቅር ተሰኙ። ስለሆነም የሐንሰ ይህን ሥልጣን እንዲለቅ ጠየቁት። ፈቃደኛ አለመሆኑን ሲገነዘቡ እነርሱም ለእርሱ ድጋፍ ከመስጠት ተቆጠቡ። ብዙ ምሁራን የፈራሳውያን ቡድን በዚህ ጊዜ እንደተጀመረ ይናገራሉ። (ፈሪሳዊ ማለት የተለየ ማለት ሲሆን፤ የየሐንሰን አገዛዝ ከመደገፍ መለየታቸውን ያሳያል። እነዚህ ሰዎች ሃይማኖታዊ አጥባቂነትን ይከተሉ የነበሩ ሲሆን፤ በኋላም የክርስቶስ ጠላቶች ሆነው ተገኝተዋል።) ፈሪሳውያን የገዥው ቡድንና የሰዱቃውያን ፖለቲካ ቡድን አባላት የሆኑት የነጋዴ ቤተሰቦች ጠላቶች ሆኑ። በታሪክ ፈሪሳውያንና ሰዱቃውያን ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠቀሱት በዚህ ጊዜ ነበር። በ70 ዓ.ም. ሮማውያን ሰዱቃውያንን እስከከመሰሉበት ጊዜ ድረስ በፈሪሳውያንና በሰዱቃውያን መካከል ትግል ሲካሄድ ቆይቷል። እነዚህ ሁለቱ ቡድኖች ተባብረው የሠሩበት ጊዜ ቢኖር የሁለታችንም ጠላት ነው ብለው ያሰቡትን ክርስቶስን ለመስቀል በተነሡበት ወቅት ብቻ ነበር።

5ኛ ጥያቄ፡- የሐዋ. 23:6-10 አንብብ። ይህ ክፍል በእነዚህ ሁለት ቡድኖች መካከል የነበረውን ጥላቻ የሚያሳየው እንዴት ነው?

የሐንሰ ሂርካነስ የጥንቱን የአይሁድ ሕዝብ ክብር ለመመለስ ቆርጦ ተነሥቶ ነበር። በዚህ ጊዜ የሴሉሲድ ግዛት ተዳክሞ ስለ ነበር አዳዲስ ግዛቶችን መውረር ያዘ። በደቡብ የኢዱሚያን ሕዝብ በመውረር ተገርዘው አይሁዳውያን እንዲሆኑ አደረገ። ይህን በሚያደርግበት ጊዜ ከኢዱሚያን ተወላጆች አንዱ የሆነው ታላቁ ሄሮድስ ዙፋኑን ከትውልዶቹ እንደሚወስድ

አላወቀም ነበር። ከዚያም የሐንሰ ወደ ሰሜን ገሰግሶ ሰማርያን ያዘ። የሐንሰ ሳምራውያንን ከሚገባው በላይ ይጠላቸው ስለ ነበር፤ ቤተ መቅደሳቸውን አፍርሶ ብዙ ሳምራውያንን ገደለ። ይህም ተግባር በአይሁዶችና በሳምራውያን መካከል የነበረውን ጥላቻ አባባሰው።

የየሐንሰ ዘሮችም እርሱ የጀመራቸውን ተግባሮች መፈጸም ቀጠሉ። ከሰማርያ በስተሰሜን የምትገኘው ገሊላ አይሁዶች የሰፈሩባት አካባቢ ብትሆንም ብዙ አሕዛብ ነበሩባት። (በመጽሐፉ መጨረሻ ላይ የሚገኘውን ካርታ ተመልከት።) የየሐንሰ ልጅ የሆነው አሪስቶሉሱስ ገሊላን ለመቆጣጠር ቻለ። ይህ ሰው ብዙ አይሁዶችን ወደ ገሊላ ከመላኩም በላይ፤ በዚያ የነበሩትንም ሰዎች ወደ ይሁዲነት እንዲለወጡ አድርጓል። ምናልባት የዮሴፍና የማርያም ቅድመ አያቶች ከቤተልሔም ወደ ገሊላ የሄዱት በዚህ ጊዜ ሳይሆን አይቀርም። ኢየሱስ የተወለደው በገሊላ ሲሆን፤ አብዛኛውን አገልግሎቱንም ያደረገው በዚያ ነው። አብዛኞቹ ደቀ መዛሙርትም የገሊላ ሰዎች ናቸው። ሁልጊዜ በይሁዳ አገዛዝ ላይ ጥላቻዋን ከምታሳየው ከሰማርያ በተቃራኒ፤ ገሊላ በከፍተኛ ደረጃ አይሁዶችን ትደግፍ ነበር። እንዲያውም፤ በአዲስ ኪዳን ዘመን ከሮማውያን ነፃ ለመውጣት ከፍተኛ ትግል ያካሄዱት የገሊላ አይሁዶች ነበሩ።

ጊዜው እየገፋ ሲሄድ፤ የሃስሞኒያን መሪዎች አንድ ጊዜ በወረራ ሌላ ጊዜ ድግሞ በስምምነት ግዛታቸውን ለማስፋፋት ፈለጉ። ከዚህም በተጨማሪ፤ የአይሁድን ሃይማኖት በማጣጣል አይሁዶች እንደ አሕዛብ እንዲኖሩ አደረጉ። ይህም አይሁዶች በፈሪሳውያን እየተመሩ በጫቋኝ አገዛዛቸው ላይ እንዲነሡ አደረገ። ይህም በሃስሞኒያን ዘሮች መካከል ወደ ተደረገው የጦርነት ዘመን መራቸው። ሰዱቃውያንና ፈሪሳውያን በሁለት ተቃራኒ ጎራዎች ተሰልፈው እንዲዋጉ ያደረገው ይኸው ጦርነት፤ ፖለቲካዊ ብቻ ሳይሆን ሃይማኖታዊም ነበር። ነገሮች እየከረሩ በመሄዳቸው ፈሪሳውያን ሴሉሲዶች መጥተው ኢየሩሳሌምን እንዲያጠቁትና እንዲቆጣጠሯት ጋበዟቸው። የሶርያ ሠራዊት ሲሸነፍ፤ ከ800 ፈሪሳውያን በላይ ተገደሉ።

በሃስሞኒያን ዘመን የሮም ግዛት እየተስፋፋ በመሄዱ በጥንቱ ዓለም እጅግ ታላቅ ስፍራ ለመያዝ በቃ። በመጀመሪያ ሮማውያን የሴሉሲድን መንግሥት ለማዳከም ሲሉ ብዙም አቅም ያልነበራት ይሁዳ ነፃ እንድትሆን ፈቅደው ነበር። ነገር ግን ሮማውያን በ66 ዓ.ዓ. የሴሉሲድን አገዛዝ ገርስሶ የአይሁዶችን ነጻነት ማክበሩ አስፈላጊ ሆኖ አላገኙትም። በይሁዳ የሮም አገዛዝ ተቃውሞ ሲገጥመው በ64 ዓ.ዓ. ፖምፔ በኢየሩሳሌም ላይ ዘመተ።

ለተወሰነ ጊዜ ውጊያ ከተካሄደ በኋላ ብዙ ሰዎች ተገደሉ፤ የኢየሩሳሌምም ከተማ ተሸነፈች። የነጻነት ዘመኗም አበቃ። ፖምፔ በቅድስተ ቅዱሳን ውስጥ አንድ የተለየ ነገር ይኖራል ብሎ ስላሰበ ወደዚያው ለመግባት ፈለገ። ይህም ነጻነታቸውን በመገፈፋቸው ብቻ ሳይሆን በሃይማኖታቸውም ላይ አስከፊ ተግባር እንደ ተፈጸመ በሚቆጥሩ አይሁዶች ጥላቻን አተረፈ።

ምንም እንኳ ይሁዳ ነጻነቷን ብታጣም፤ የሃስሞኒያን ገዥዎች የሊቀ ካህንነቱንና የገዥነቱን ሥልጣን ለመያዝ ይሻኮቱ ጀመር። በተጨማሪም፤

አይሁዶች በሮም አገዛዝ ላይ የማያቋርጥ ተቃውሞ ያካሄዱ ነበር። በዚህ ጊዜ አንቲፓር የተባለ ኢዱሚን ወደ ሥልጣን የሚወጣበትን መሰላል ተመለከተ። ይህ ሰው ከሃስጦኒያን ገዢዎች የአንዱ ዋንኛ ደጋፊ በመሆን ሮማውያን የአንቲፓርን ጓደኛ ሊቀ ካህናት አድርገው እንዲሾሙት ተጽዕኖ አሳደረ። የሮም ጀኔራሎች በሚቸገሩበት ጊዜ አንቲፓር እነርሱን ለመርዳት የሚችለውን ሁሉ አደረገ። ለዚህ ተግባሩ ብድር ለመመለስ ሮማውያን ልጆቹን በቀድሞው የሃስጦኒያን ግዛት ውስጥ ሾሟቸው። ከልጆቹ አንዱ የሆነው ሄሮድስ ገሊላን እንዲገዛ ተደረገ።

በዚህ ጊዜ ሁለት ጀኔራሎች እርስ በርሳቸው በመዋጋታቸው በሮማውያን መካከል ውስጣዊ ትግል ይካሄድ ጀመር። ሄሮድስ ከአንደኛው ጀኔራል ጎን ሲሰለፍ፣ ይህ ሰው የኋላ ኋላ የንጉሠ ነገሥትነቱን አክሊል ሊደፋ ቻለ። በዚህ ጊዜ ሄሮድስ ለፈጸመው ተግባር የንግሥና ሹመት ተሰጠው። አሁንም የሊቀ ከህነትና የፖለቲካ መሪነት ሥልጣን ተነጣጠሉ፤ ሊቀ ከህነቱ ከፖለቲካ መሪ ሥር እንዲሆን ተደረገ።

6ኛ ጥያቄ፡- ሀ) በዚያን ዘመን የምትኖር አይሁዳዊ ብትሆን ኖር፣ ትልቁ ናፍቆትህ ምን ይሆን ነበር? የሰላም ንጉሥ የሆነው መሢሕ እንዲመጣ ምን ያህል ትፈልግ ነበር? ለ) እግዚአብሔር አይሁዶችን ለመሢሔ መምጣት ለማዘጋጀት ይህንን የነጻነትና የብጥብጥ ጊዜ የተጠቀመው እንዴት ነው? ሐ) ከአይሁድ መሪዎች አሉታዊ ምላሌነት የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ስለ አመራር ምን ሊማሩ ይችላሉ?

ሁለተኛ ቀን፡ የሮም ግዛተ ዐፄና የሄሮድስ አገዛዝ

ኢየሱስ በጳለስቲና በተወለደበት ወቅት በተለያዩ ቡድኖች መካከል ፖለቲካዊ ትግልና ሽኩቻ ነበር። ለሥልጣን ሲባል በቤተ ሰብ አባላት መካከል እንኳ እርስ በርስ መገዳደል ይፈጸም ነበር። ይህ ሁሉ ትግል በተራው ጎብረተሰቡ ላይ የሚያስከትለው የኑሮ ሜና ቀላል አልነበረም። የተለያዩ ቡድኖች በሥልጣን ላይ ካሉትና ከሮማውያን ጋር ለሚያካሂዱት ትግል የተራውን ሕዝብ ድጋፍ ይፈልጉ ነበር። ግብር እየጨመረ ሲሄድ፣ የኑሮ ውድነቱም እንደዚያው ይከፋ ጀመር። ሰላምና መረጋጋት ታጣ። ከአሕዛብም አገዛዝ ነፃ ለመውጣት አልተቻለም።

7ኛ ጥያቄ፡- ክርስቶስ የኖረበት ዘመን ከእኛ ዘመን ጋር የሚመሳሰለው ወይም የሚለያየው እንዴት ነው?

«ንጉሣችን የታለ? ነፃ አውጧቸን የት አለ? መሢሔስ?» የሚሉ ጥያቄዎች ለ400 ዓመታት ያህል ሲነሡ ቆይተዋል። አይሁዶች በመቃብያን አማካኝነት ለአጭር ጊዜ ነጻነታቸውን ካገኙና መልሰውም ከተነጠቁ በኋላ፣ ከፍተኛ የነጻነት ጥማት አደረባቸው። በኢየሱስም ከተማ የተለያዩ ቡድኖችና መሪዎች የሚያካሂዱቸው ትግሎች፣ እንዲሁም በአገሪቱ ውስጥ የፍትሕና ቅድስና አለመኖር የሕዝቡን ሕይወት ለምሬት ዳረገው።

እርስ በርሳቸው፣ «እግዚአብሔር ተስፋ የሰጠን የሰላምና የጽድቅ አገዛዝ የታለ?» እያሉ ይጠያቁ ነበር። ሕዝቡ ለዚህ ጥያቄ መልስ ለማግኘት የሚፈልጉት ከፖለቲካዊ መሢሕ ነበር። ነገር ግን የነገሥታት ንጉሥ በመካከላቸው ተገኝቶ የውስጥ ሰላምና ጽድቅ ያለበትን መንፈሳዊ መንግሥት

በሰበከላቸው ጊዜ ሊቀበሉ አልፈለጉም። ሕዝቡ የሚፈልጉትን ፖለቲካዊ መልስ ሊሰጣቸው ስላልቻለ መሢሔን አንቀበልህም አሉት።

8ኛ ጥያቄ፡- እግዚአብሔር ብዙውን ጊዜ የምንጠብቃቸውን መልሶች ባለመስጠቱ ምክንያት፤ ለችግርቻችን የሚያቀርባቸውን መፍትሔዎች የምንቀበለው እንዴት ነው?
9ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ማቴ. 217-18 አንብብ። ስለ ሄሮድስ ባሕርይ የቀረበው ገለጻ ምንድን ነው? ለ) ከመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ታላት ስለ ሄሮድስ አንብብና ስለ ሕይወቱና አገዛዙ አጭር ነገር ጻፍ።

ታላቁ ሄሮድስ (37-4 ዓ.ዓ.)

ምንም እንኳ መጽሐፍ ቅዱስ ሄሮድስ ከፋ ሰው እንደነበረ ቢገልጽም፤ የዓለም ታሪክ ከይሁዳ ታላላቅ መሪዎች እንደ አንዱ ይዘከረዋል። ሄሮድስ በአንድ ወቅት ንጉሥ ዳዊትና ሰሎሞን የያዙትን የጳለስቲና ግዛት በቁጥጥሩ ሥር ለማድረግ የቻለ ንጉሥ ነበር። ሄሮድስ በአገሪቱ ሁሉ አምባዎችን የገነባ ታላቅ ወታደራዊ መሪ ነበር። ይህ ሰው ራሱን ችሎ እንደሚገዛ ንጉሥ ይሁዳን እያስተዳደረ ከሮም ጋር ሰላማዊ ግንኙነቶችን ለመመሥረት የቻለ ብልህ ፖለቲካዊ መሪ ነበር። ሄሮድስ በይሁዳ ብቻ ሳይሆን፤ በሌሎች የዓለም ክፍሎችም በገንባቸው ሕንፃዎች፤ በጥንቱ ዓለም ውስጥ የታወቀ ሰው ነው። ከታላላቅ ሥራዎቹ መካከል አቫሽሎ ያሠራው የኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ አንዱ ነው። በ19 ዓ.ዓ. የተጀመረው ይህ ሥራ እስከ 63 ዓ.ም ድረስ ሙሉ በሙሉ አልተጠናቀቀም ነበር። የኢየሩሳሌሙ ቤተ መቅደስ በጥንቱ ዘመን ከሚገኙ ሕንፃዎች መካከል እጅግ ውብ ሕንፃ ነበር። ስለሆነም ሕዝቡ፤ ንጉሥ ሄሮድስን እንደ ታላቅ መሪ ይመለከቱት ነበር።

ይህም ሆኖ፤ አይሁዶች ስለ ሄሮድስ ፍጹም የተለየ አመለካከት ነበራቸው። አንደኛው፤ ሄሮድስ ንጹሕ አይሁዳዊ ሳይሆን፤ ከፊል ኢዱሚያዊ (የአይሁዶች የረዥም ጊዜ ጠላት ከነበሩት ኤዱማውያን ትውልድ) እና ከፊል አይሁዳዊ መሆኑ ነበር። ስለሆነም፤ በጳለስቲና የሚኖሩ አይሁዶች ሙሉ በሙሉ አልተቀበሉትም ነበር። ሁለተኛው፤ ከዳዊትም ሆነ ከሃስሞኒያን የዘር ሐረግ ባለመምጣቱ፤ ሕጋዊ ገዥ ነው ብለው አያምኑም ነበር። እንዲያውም ሄሮድስ በሥልጣን ወንበር ላይ የተቀመጠው የሃስሞኒያኖችን ዘሮች በመጨረሱ ነበር። ሦስተኛው፤ የሮማውያን ወዳጅ ነበር። አይሁዶች ሙሉ ነጻነታቸውን ይፈልጉ ስለ ነበር፤ በአገራቸው ላይ የሚደርሰውን የአሕዛብ ተጽዕኖ አጥብቀው ይጠሉ ነበር። ምንም እንኳ ሄሮድስ የአይሁድ ሃይማኖት ተከታይ ቢሆንም፤ ሮማውያንን ይደግፍና ለፖለቲካው አስፈላጊ በሚሆንበት ጊዜ የአሕዛብ ጣዖትን ለማምለክ ፈቃደኛ ነበር።

ከፍተኛ የአስተዳደር ችሎታ ቢኖረውም፤ ሄሮድስ አንድ ሰው እርሱን ገድሎ ዙፋኑን እንዳይወስድበት ይሰጋ ነበር። ምክንያቱም በሃስሞኒያኖች ታሪክ ብዙውን ጊዜ ወንድም ወንድሙን ገልብጦና ገድሎ ስፍራውን ይወስድ ነበር። ሄሮድስ ይህ አደጋ በእርሱ ላይ እንዳይደርስ ፈራ። አጥብቆ ይፈራ የነበረው ደግሞ ቤተ ሰቡን ነበር። ስለሆነም ያሄሩብኛል ብሎ በመፍራቱ አጎቱን፤ ሚስቱንና ብዙ ልጆቹን አስገድሏል።

የክርስቶስ ታሪክ የሚጀምረው ከሄሮድስ የአገዛዝ ዘመን ነው። ክርስቶስ ወደ ምድር በመጣበት የመጀመሪያ ዓመት፤ ሄሮድስ ንጉሥ ነበር። እውነተኛ የአይሁድ ንጉሥ በቤተልሔም እንደተወለደ ሲነገር የሰጠው ምላሽ ሄሮድስ አንድ ሰው እርሱን ገድሎ ፖለቲካዊ ሥልጣኑን እንዳይወስድበት መስጋቱን ያሳያል። ሄሮድስ ክርስቶስ መሢሕ ነው ብሎ ባያምንም፤ ማንም ሰው የኢየሱሳሌሙን ዙፋን እንዳይቀናቀንበት ፈራ።

ሰብአ ሰገል ከኢየሱሳሌም ወጣ ብላ በምትገኘው አነስተኛ የቤተልሔም ከተማ የአይሁድ ንጉሥ እንደ ተወለደ በነገሩት ጊዜ፤ ንጉሥ ሄሮድስ በከተማይቱ ውስጥ በቅርብ ጊዜ የተወለዱትን ወንድ ልጆች በሙሉ አስገደለ። እግዚአብሔር ግን ሄሮድስ ሕፃኑን ክርስቶስን እንዳያገኘው ከዮሴፍና ከማርያም ጋር ወደ ግብፅ አገር ላከው። ሄሮድስ ከ30 ዓመት በላይ ከገዛ በኋላ ክርስቶስ እንደ ተወለደ ብዙም ሳይቆይ ሞተ።

ይህም ክርስቶስ ከ6-4 ባለው ዓ.ዓ መካከል እንደተወለደ ይጠቁማል። ምሁራን ክርስቶስ የተወለደበትን ትክክለኛ ዓመት ባያውቁም፤ ሄሮድስ በሞተበት ከ4 ዓ.ዓ. በፊት መሆኑ ይገመታል። የዓለም የቀን መቁጠሪያ በሁለት ዐበይት የዘመናት ቀመር ተከፍሏል። አንደኛው ከክርስቶስ ልደት በፊት የነበረው ዘመን ሲሆን ዓ.ዓ. (ዓመተ ዓለም) ሲባል፤ ሁለተኛው ከክርስቶስ ልደት በኋላ ያለው ዘመን ዓ.ም. (ዓመተ ምሕረት) ተብሎ ይታወቃል። ዓመተ ምሕረት ክርስቶስ ለተወለደበት የዘመን ቀመር የተሰጠ መጠሪያ ነው። ይህ ዘመናዊ የቀን መቁጠሪያ በክርስቶስ መምጣት ምክንያት በዓለም ታሪክ ዘንድ ፍጹም አዲስ ምዕራፍ እንደ ተጀመረ የሚያበሥርና የክርስቲያኖችን እምነት የሚያንጸባርቅ ነው።

እንግዲህ በቀን መቁጠሪያችንና በትክክል በተፈጸመው ነገር መካከል ልዩነት የሚታየው ለምንድን ነው? በኢትዮጵያና በአውሮፓ የቀን መቁጠሪያ መካከል ልዩነት የሚታየው ለምንድን ነው? ምንም እንኳ ምክንያቶቹን በሙሉ ባናውቅም፤ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ የሚሰጠን መልስ አለ። ይህም ከክርስቶስ ሞት በኋላ ለ500 ዓመታት ያህል እያንዳንዱ አገር የየራሱ የቀን መቁጠሪያ ነበረው። አይሁዶች ዓለም የተፈጠረችበት ዘመን እንደሆነ ከሚያምኑበት ጊዜ የሚነሣ የቀን መቁጠሪያ ነበራቸው። የሮማውያን የቀን መቁጠሪያ ደግሞ የሮም ከተማ ከተመሠረተችበት ጊዜ የሚጀምር ነበር። ግሪኮች፤ ቻይናውያንና ሌሎችም አገሮች ከተለያዩ አጋጣሚዎች የሚነሡ የቀን መቁጠሪያዎች ነበሯቸው።

በመካከለኛው ዘመን ግን ክርስትና እየተስፋፋና ታላቅ እምነት እየሆነ ሲሄድ፤ ከክርስቶስ ልደት የሚጀምር የቀን መቁጠሪያ መጠቀሙ አስፈላጊ ሆኖ ተገኘ። ይህ ሲሆን፤ ብዙ ዘመን አልፎ ነበር። በ525 ዓ.ም አንድ ካህን ኢየሱስ የተወለደበትን ዘመን ለመወሰን ፈልጎ ታሪኩን መከለስ ጀመረ። ስለሆነም ከክርስቶስ ልደት በፊት የነበሩትን ዓመታት «ከክርስቶስ በፊት»፤ ከዚያ በኋላ ያሉትን ደግሞ «የምሕረት ዘመን» ብለው ለመጥራት ወሰኑ። አብዛኞቹ ምሑራን ክርስቶስ ከ4-6 ዓ.ዓ. ባለው ጊዜ እንደተወለደ ያምናሉ።

በምዕራባውያንና በኢትዮጵያ የቀን መቁጠሪያ መካከል የ7(8) ዓመት ልዩነት የሚታየው ለምንድን ነው? ለዚህ ምክንያቱን መናገር አስቸጋሪ ቢሆንም፤ ሁለት አማራጭ መልሶች አሉ። እንደኛው፤ የኢትዮጵያ የቀን መቁጠሪያ የፀሐይን ሳይሆን የጨረቃን ዑደት ይከተል እንደ ነበር የሚያመለክቱ ጽሑፎች በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ አሉ። የጨረቃ ዑደት ከፀሐይ ስለሚያጥር፤ ይህን የጊዜ ለውጥ ሊያስከትል ይችላል። ሁለተኛው፤ ከጁሊያን ወደ ግሪጎሪያን የቀን መቁጠሪያ በተደረገው ለውጥ የተከሰተ ለውጥ አለ። ከ46 እስከ 1582 ዓ.ም. ድረስ በሮም ግዛት ውስጥ የሚኖሩ «የጁሊያን ቀን መቁጠሪያ» በመባል የሚታወቀውን የጊዜ መቁጠሪያ ይከተሉ ነበር። ይህ የቀን መቁጠሪያ የፀሐይን የሚከተልና አንድን ዓመት ለ365 1/4ኛ ቀናት የሚከፍል ነበር። ይህም በየአራት ዓመቱ 366 ቀናት እንደሚኖሩ ያመለክት ነበር። ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ የምንከተለው የቀን መቁጠሪያ ይሄ ነው።

ነገር ግን ጳጳስ ግሪጎሪ በ1582 ዓ.ም. አብዛኞቹ የክርስቲያኖች በዓላት በትክክለኛው ቀን አይከበሩም በማለት የተሰማቸውን ኀዘን አስታወቁ። የፀሐይ ዓመት ከጁሊያን ዓመት 11 ደቂቃ ከ14 ሰኮንዶች ስለሚረዝም፤ ቀስ በቀስ የጁሊያን ቀን መቁጠሪያ ወደኋላ በመቅረት ላይ ነበር። ስለሆነም ከቀን መቁጠሪያው ላይ 10 ቀናትን አነሡ። በ1752 ዓ.ም. ደግሞ ተጨማሪ ማሻሻያ ተደርጎ በምዕራቡ ዓለም የቀን መቁጠሪያ ላይ 11 ቀናት ተጨመሩ።

ከግሪክ ኦርቶዶክስ ጋር የሚዛመዱ እንድ ኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ያሉ አብያተ ክርስቲያናት በጁሊያን የቀን መቁጠሪያ ላይ ምንም ማስተካከያ ሳያደርጉ በመገልገል ላይ ይገኛሉ።

እንግዲህ የክርስቶስን የልደት ዘመን በመገመቱ ረገድ ትክክለኛው ማን ነው? ምሑራን ሁለቱም የቀን መቁጠሪያዎች ትክክል እንዳልሆኑ ያስባሉ። የምራባውያኑ የቀን መቁጠሪያ አራት ወይም አምስት ዓመቶችን እንደሚያጎድልና፤ የኢትዮጵያ የቀን መቁጠሪያ ደግሞ ሁለት ወይም ሦስት ዓመቶችን እንደሚያጎድል ይገምታሉ።

መጽሐፍ ቅዱስ ብዙውን ጊዜ የሄሮድስን ልጆች «ሄሮድስ» እያለ ስለሚጠራ ስለየትኛው ሄሮድስ እንደሚናገር በጥንቃቄ ማስተዋል ይኖርብናል። ከማቴዎስ ምዕራፍ 2 በስተቀር፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ «ሄሮድስ» የሚለው ስም የመጀመሪያውን ንጉሥ ትውልዶች የሚያሳይ ነው። ከሚከተለው ሠንጠረዥ የተለያዩ ሄሮዶስ ጥቅሞች እንደ ዝቅ አጥና።